

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİ MODELİNDE İZMİR İLİNİN
GÖNÜLLÜ İTFAİYE HİZMETLERİ POTANSİYELİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Erkan ÖZÇELİK

Danışman
Doç.Dr. Gökhan TENİKLER

İZMİR - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Büyükşehir Yönetimi Modelinde İzmir İlinin Gönüllü İtfaiye Hizmetleri Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Erkan ÖZÇELİK

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Büyükşehir Yönetimi Modelinde İzmir İlinin Gönüllü İtfaiye Hizmetleri
Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi
Erkan ÖZÇELİK

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Afet Yönetimi Anabilim Dalı
Afet Yönetimi Programı

Bu araştırmada, birçok gelişmiş ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de genel itfaiyecilik hizmetlerinin gönüllülük kapsamında yerine getirilebileceğinin değerlendirilmesi yapılmıştır. İzmir Büyükşehir Belediye yönetiminde gönüllü itfaiyecilik potansiyelinin araştırması yapılmıştır. Gönüllü itfaiyecilik hizmetlerinin topluma ne tür faydalar sağlayacağını da üzerinde durulmuştur.

Araştırmada mülakat yöntemi kullanılmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığında görevli 6 yöneticiyle görüşmeler yapılmıştır.

İzmir ilinde gönüllü itfaiyecilik uygulamasının mevcut durumu, potansiyeli ve uygulamanın hayata geçirilebilmesi için yapılan çalışmalar hakkında katılımcılara 10 soru yöneltilmiştir.

Bu araştırmanın sonucuna göre, gönüllü itfaiyecilik sisteminin önemli bir işleve sahip olduğu ama İzmir’de yasal yönetmeliğin yürürlükte olmaması yüzünden gönüllülük uygulamasının yapılamadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülük hizmetlerinden yeteri kadar yararlanılmadığı, toplumun bütün kesimlerinin gönüllülüğün faydaları hakkında bilinçlendirilmesi gerektiğinin önemi anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gönüllülük, Gönüllü İtfaiyecilik, Afet Yönetimi, Gönüllülüğün Faydaları.

ABSTRACT

Master's Thesis

Evaluation of İzmir Province in Terms of Voluntary Fire Service Potential in the Metropolitan Management Model

Erkan ÖZÇELİK

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Disaster Management

Disaster Management Program

In this research, it is evaluated that general fire fighting services can be performed within the scope of volunteering in our country as in many developed countries. The potential of volunteer firefighting was investigated under the management of İzmir Metropolitan Municipality. The benefits of volunteer firefighting services to the society were emphasized.

Interview method is used in the research. Interviews were conducted with 6 executives in the Department of Fire Department of İzmir Metropolitan Municipality.

10 questions were asked to the subscriber about the current situation, potential and implementation of Volunteer Firefighting in İzmir.

According to the results of this study, it is stated that volunteer fire fighting system has an important function but volunteer practice cannot be done because of the lack of legal regulations in İzmir. In addition, Turkey isn't benefiting sufficiently from the of voluntary services in disaster management, it is understood that all segments of society should be made aware of the benefits of volunteering.

Keywords: Volunteerism, Volunteer Firefighting, Disaster Management, Benefits of Volunteering.

**BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİ MODELİNDE İZMİR İLİNİN GÖNÜLLÜ
İTFAİYE HİZMETLERİ POTANSİYELİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii

GİRİŞ	1
-------	---

**BİRİNCİ BÖLÜM
GÖNÜLLÜLÜĞÜN KAVRAMSAL
ÇERÇEVESİ VE TOPLUMSAL HAYATA YANSIMALARI**

1.1. GÖNÜLLÜLÜK VE GÖNÜLLÜ KAVRAMLARI	3
1.2. GÖNÜLLÜLÜK VE KAMU HİZMETLERİ İLİŞKİSİ	5
1.3. GÖNÜLLÜLÜK TÜRLERİ	6
1.3.1. Formel ve İnformel Gönüllülük	6
1.3.2. Sanal Gönüllülük	7
1.3.3. Sürekli ve Süreksiz Gönüllülük	8
1.3.4. Uluslararası Gönüllülük	10
1.3.5. Kurumsal Gönüllülük ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk	11
1.4. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNİN GELİŞİM SÜRECİ	13
1.5. GÖNÜLLÜLÜK DÜZEYİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	15
1.5.1. Bireysel faktörler	15

1.5.2. Toplumsal Faktörler	16
1.6. GÖNÜLLÜLÜK HİZMETLERİNİN TOPLUMSAL YAŞAMA KATKILARI	17
1.7. GÖNÜLLÜLÜK SORUNLARI VE GÖNÜLLÜ OLMAMA	20
1.8. TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜ UYGULAMALARIN MEVCUT DURUMU	22

İKİNCİ BÖLÜM

AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK HİZMETLERİ İLİŞKİSİ

2.1. AFET KAVRAMI	26
2.2. AFET YÖNETİMİ	27
2.2.1. Afet Yönetimi Aşamaları	29
2.2.2. Türkiye’de Afet Yönetiminde Mevcut Örgütsel Yapı	30
2.3. DÜNYADA GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNİN TEMEL AFET YÖNETİM STRATEJİLERİNDEKİ ROLÜ VE ÖNEMİ	34
2.3.1. Yokohama Stratejisi	36
2.3.2. Hyogo Çerçeve Eylem Planı	37
2.3.3. Sendai Çerçeve Eylem Planı	39
2.4. ÜLKE ÖRNEKLERİYLE GÖNÜLLÜ İTFAİYESİ	41
2.4.1. Amerika’da Gönüllü İtfaiyecilik	43
2.4.2. Japonya’da Gönüllü İtfaiyecilik	48
2.4.3. Almanya’da Gönüllü İtfaiyecilik	55
2.5. TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜ İTFAİYESİ UYGULAMALARI	58
2.5.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları	63
2.5.2. Konya Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları	66
2.5.3. Kocaeli Örneği	68
2.6. İZMİR İTFAİYESİNDE KURUMSAL YAPI	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİ MODELİNDE İZMİR İLİNİN GÖNÜLLÜ
İTFAİYE HİZMETLERİ POTANSİYELİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	80
3.2. MÜLAKAT SORULARI VE ÇIKTILARI	92
3.3. MÜLAKAT ÇIKTILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖNERİLER	
SONUÇ	102
EKLER	

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGBF	Federal Almanya Cumhuriyeti İtfaiye Başkanlığı Çalışma Grubu
AKUT	Arama kurtarma Derneği
BM	Birleşmiş Milletler
DOL	Amerika Birleşik Devletleri Çalışma Bölümü
FDMA	Yangın ve Afet Yönetim Kurumu
FEMA	Federal Acil Durum Yönetimi Kurumu
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
JICA	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
KSS	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
NVFC	Ulusal Gönüllü İtfaiyeciler Derneği
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan Sayfaya
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
UNDRR	Birleşmiş Milletler Afet Risklerini Azaltma Ofisi
USFA	Birleşik Devletler Yangın İdaresi
TRAC	Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Gönüllülüğün İşlevleri ve Değerlendirilmesi	s. 19
Tablo 2: Farklı İtfaiyeci Kategorilerinin Toplam İtfaiyeci Sayısı İçindeki Yüzde Oranları (Kentler)	s. 42
Tablo 3: ABD’deki İtfaiyecilerin Sayısı, (1986 – 2017)	s. 46
Tablo 4: İtfaiyecilerin Nüfusa Göre Yaş Profili, (2017)	s. 47
Tablo 5: İstanbul İtfaiyesi Çalışan Sayısı (2014-2019)	s. 64
Tablo 6: İstanbul İtfaiyesi İstasyon Sayısı (2014-2019)	s. 65
Tablo 7: İstanbul İtfaiyesi Farkındalık Çalışmaları ve Eğitimler (2014-2019)	s. 65
Tablo 8: Yıllara Göre İtfaiye Grup Sayısı	s. 72
Tablo 9: İBB İtfaiye Daire Başkanlığı Yıllara Göre Araç Sayısı dağılımı, 2019	s. 74
Tablo 10: İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı Bölge ve Grupları	s. 76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Afet Yönetimi Döngüsü (Risk ve Kriz Aşamaları)	s. 30
Şekil 2: AFAD Teşkilat Şeması	s. 32
Şekil 3: FEMA Organizasyon Şeması	s. 44
Şekil 4: Japonya’da Bölgesel Yangın Yönetimi ve Afet Önleme Yapısı	s. 50
Şekil 5: Japonya’da Gönüllü İtfaiyeci Mevcut Sayısı	s. 51
Şekil 6: Japonya’da Gönüllü Kadın İtfaiyeci Mevcut Sayısı	s. 51
Şekil 7: Almanya’da Kırsalda ve Şehirlerdeki Mevcut İtfaiye Yapısı	s. 56
Şekil 8: İstanbul İtfaiyesi Organizasyon Şeması	s. 63
Şekil 9: İzmir İtfaiyesi Organizasyon Şeması	s. 72
Şekil 10: Personel Eğitim Durumu	s. 73
Şekil 11: İtfaiye Daire Başkanlığı Sorumluluk Alanı	s. 74
Şekil 12: İBB İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı Yangın Sonucuna Göre Müdahale Sayısı	s. 77
Şekil 13: İBB İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı Yangın Türüne Göre Müdahale Sayısı	s. 77
Şekil 14: İBB İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı AKS/ Kurtarma Hizmetleri	s. 78

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Mülakat Formu

ek s. 1

Ek 2: Etik Kurul Kararı

ek s. 3

GİRİŞ

Toplumsal alanda yaşanan sosyal, siyasal, ekonomik birçok değişim ve doğal afetler gibi nedenler, fertlerin gönüllü uygulamalara katılım düzeyini ve ilgisini etkileyerek, gönüllülük alanında genişleme veya daralmaya sebep olmaktadır. Gönüllü uygulamaların önem kazandığı alanlardan biri de afetler ile mücadeledir. Gönüllüler afetlerle mücadelenin birçok evresinde rol almaktadır. Son yıllarda büyük afetlerin vermiş olduğu zararların artması, kamu kaynaklarının müdahalede yetersiz kalması sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu müdahalede yetersizlik sorunu da tüm dünyayı yeni arayışlara itmiştir. Afetler gibi çok önemli bir konuda afet öncesi veya sonrası dönemlerde gönüllülerin katkılarının fark edilmesi ile birlikte birçok gönüllük hizmetlerinin uygulama örnekleri hayata geçmeye başlamıştır.

Türkiye’de ise her geçen gün yaşanan afetlerin sayısı ve çeşidi değişmekle beraber, afetlerin yaşatmış oldukları zarar ve kayıplarda artmıştır. Gönüllü itfaiyecilik uygulamaları bugün dünyanın birçok ülkesinde afetlerde yaygın olarak uygulanmakta olan bir sistemdir. Pek çok ülkenin gönüllü itfaiyeci sayısının, profesyonel itfaiyeci sayılarına oranla çok daha fazla oldukları görülmüştür. Türkiye’de afet yönetiminde çok önemli bir rolü olan itfaiyecilik hizmetlerinin içerisinde, diğer gelişmiş ülkelerde olduğundan çok daha az gönüllü hizmetlerden faydalandığı görülmüştür. Tüm dünyada afet öncesi ve sonrası dönemlerde gönüllü itfaiyecilerin başarılı çalışmalarının afetlerle mücadelede yetersizlik sorunlarına bir çözüm getirmesi ve zararların azaltılmasına sağladığı katkılarla birlikte, Türkiye’de afetlerde gönüllülük hizmetleriyle ilgili detaylı çalışmaların azlığı bu çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Bu çalışmada kamu hizmetleri ve gönüllülük ilişkisi, afet yönetimi içerisinde gönüllü itfaiyecilik ve gönüllü itfaiyeciliğin gelişmiş ülkelerde ve Türkiye’de öne çıkan başarılı örnekleri incelenmiştir. Çalışmanın amacı ise; gönüllü itfaiyecilik sistemine neden gereksinim duyulduğu ve sisteme duyulan ihtiyacı belirleyen unsurların neler olduğunun belirlenerek İzmir ilinin gönüllü itfaiyecilik potansiyeli açısından değerlendirilmesinin yapılabilmesidir. Yerel yönetimlerde gönüllülüğün ne ifade ettiği, Türkiye’deki gönüllü itfaiyecilik sistemi uygulamalarının değerlendirilmesi ve daha iyi seviyelere getirilmesi noktasında neler

yapılabileceğinin, genel itfaiyecilik hizmetlerinde bireylerin gönüllü itfaiyecilik sistemine katılmalarının topluma ne gibi faydalar sağlayacağını önemi üzerinde ve gönüllü itfaiyecilik sisteminin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖNÜLLÜLÜĞÜN KAVRAMSAL

ÇERÇEVESİ VE TOPLUMSAL HAYATA YANSIMALARI

Bu bölümde gönüllülüğün bireylerin kendi yaşamlarına ve bir bütün olarak toplumsal hayata olan yansımaları değerlendirilmiştir. Bu kapsamda gönüllülük kavramından, gönüllülük türlerinden, gönüllülüğün bireylere ve toplumsal yaşama olan faydalarından, bireylerin gönüllülüğünü etkileyen faktörler incelenmiştir.

1.1. GÖNÜLLÜLÜK VE GÖNÜLLÜ KAVRAMLARI

Gönüllülük teriminin akademik alan yazınında, yerelde ve uluslararası alanda birçok tanımlaması bulunmakla birlikte günümüzde en bilindik ve kabul gören tanımı 2001 yılında Birleşmiş Milletler genel kurulu tarafından kabul edilmiş olan *“kişinin kendi özgür iradesi çerçevesinde, kamu yararına yapılan, finansal bir ödül için yapılmayan faaliyetler”* şeklindeki tanımıdır (Birleşmiş Milletler, 2011: 4). BM tarafından yayınlanan Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu’nda gönüllü bireylerde bulunması gereken kriterler oldukça net bir şekilde belirlenmiştir. Bu çerçevede gönüllülerin sahip olması gereken en temel kriterler, herhangi bir baskı ve zorlamadan uzak bireylerinkendi bağımsız iradeleriyle katılım göstermeleri, herhangi bir maddi beklenti içinde olmamaları ve katılmış oldukları faaliyetler ile kendilerine veya bir yakınına menfaat sağlamamalarıdır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının birçoğu ise ortak paydada gönüllülüğü, kişinin finansal veya başka herhangi bir çıkarı olmadan, kendi özgür iradesiyle yaptığı ve toplumsal faydaya hizmet eden etkinlikler olarak ifade etmektedir (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, 2013: 75).

Kamu kuruluşlarında gönüllülük ise, bir kişi veya grubun resmi bir kamu kurumundaki bir dizi faaliyetine katılmak için yaptıkları özgür bir seçim olarak tanımlanır (Vogel, 2014: 22).

Tanımlamalarda kurumsal ya da bireysel gönüllülük özelliklerinin detaylandırılmasında farklılıklar gözükse de çalışmalar aynı odak noktasında birleşmektedir. Gönüllülükle ilgili yapılan tüm kavramsal çalışmalarda dikkat

ekenana öğeler ise gönüllülüğün mecburi olmaması, finansal bir bedel karşılığı olmaması, kurumsallaşmış yapılar içerisinde gerçekleşmesi ve toplumsal fayda amacıyla kamuya yönelmiş olmasıdır.

Gönüllülük kavramına alan yazınında getirilen tanımlardaki farklılık, esas olarak bu kavrama olan bakış açısındaki değışikliklerden kaynaklanmaktadır. Gönüllülük kavramının tüm yönleriyle anlaşılması, kişilerin gönüllük içeren süreçlere katılımlarına pozitif anlamda katkı sağlayacaktır. Bu sebeple topluma gerekli bilinç aşılanabilirse, hem kamuda hem özel sektörde hem de sivil toplum kuruluşlarında bireylerin toplumsal süreçlere gönüllü katılım da sağlanmış olacaktır (Akatay, 2007: 123).

Gönüllülüğün algılanma ve uygulanma biçimleri ülkeden ülkeye de farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların nedenleri toplum yapısı, milli duygular, dini duygular, insani değerler, ülkelerin coğrafi ve siyasi özellikler gibi birçok konuyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca günümüzde teknolojik gelişmelerle beraber gönüllülük kavramı ve ülkelerin gnlllğne olan bakış açıları da yavaş yavaş küresellik kazanmaya başlamıştır. Farklı ülkelerde yaşayan insanlar gönüllülük faaliyetleri için uluslararası katılımcılık ve dayanışma içine girmişlerdir.

Gönüllü kelimesi Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde “*Bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen*” şeklinde açıklanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2006).

Gerçek anlamda gönüllüler, çok değerli ve faydalı hizmetleri yerine getirip sunmalarına karşın herhangi bir finansal karşılık ve ücret almayan kişilerdir (Smith, 1981: 23).

Gönüllü; ailelerine ayırdıkları zamanın dışında başka insanlara da yardım etmek için kendi isteğiyle hiç ücret almadan etkinlikte bulunmayı isteyen ve bunu yükümlülük olarak yerine getiren kişilerdir (Ferrand ve Chanavat, 2006: 21).

Gönüllülüğün bireylerin kendi ve toplumsal hayatlarının şekillenmesinde aktif bir rolü olduğu tanımlamalardan görülmektedir. Gönüllülük ve gönüllü kavramlarının tam olarak neleri ifade ettiğinin anlaşılmasıyla birlikte gönüllülük faaliyetlerinin nitelik ve nicelik olarak arttırılabilmesini sağlayacak olması nedeniyle, bu kavramları irdelemek önem arz etmektedir.

1.2. GÖNÜLLÜLÜK VE KAMU HİZMETLERİ İLİŞKİSİ

Alan yazınında, en geniş haliyle kamu hizmeti, kökeninde kamu yararını ortaya koyma yöntemi olmakla birlikte, kamu yararını sağlamanın tek ve seçeneksiz yöntemi değildir (Ulusoy, 2001:21).

Kamu hizmeti “*kamu tüzelmeleri ya da bunların sorumluluğu, gözetimi ve denetimi altında özel girişim tarafından yürütülen faaliyetlerin*” bütünüdür (Giritli ve Kahraman, 2006: 847).

Kamu yönetimi, bireylerin ya da özel sektörün riskli bulduğu için girişimde bulunmadığı veya bulunamadığı faaliyetleri üstlenmekte, bunu yaparken de söz konusu hizmetleri bedelsizlik, eşitlik, değişkenlik, uyarlanabilirlik ve süreklilik gibi ilkeleri daha çok ön plana çıkararak sunmaktadır. Günümüzde toplumsal alanda her geçen gün insanların ihtiyaçları hem artmakta hem de değişmektedir. Bireylerin kamu hizmet talepleri de her geçen gün çeşitlenmektedir. Bedelsizlik ve süreklilik ilkeleri gözetilerek yapılan bazı kamu hizmetleri, dünyada değişen ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle de yeni boyutlar kazanmıştır. Toplumun artan ortak ihtiyaçlarının giderilmesinde devletin vatandaşlarına kamu hizmetlerini ulaştırıp sürdürülebilir kılmada zorlandığı, aynı zamanda da hizmet üretiminde yetersiz kalabildiği dönemler yaşanmaktadır. Bu değişimlerde kamu hizmetlerinde gönüllülük faaliyetlerine olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Kamu hizmetlerinin etkinliğinin tartışıldığı küreselleşen dünyamızda, devletler büyüyen kamu sektörlerindeki hizmetlerinin sürdürülebilirliklerini ve yeterlilik kapasitelerini arttırmak için farklı yöntemler geliştirmeye başlamışlardır. Bu sebeple yardımcı olabilecek en iyi aktörlerden özel sektör ve gönüllü kuruluşlar, hizmet sunumu için işbirlikleri yapmakta ve ortak faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapan kamu kurumları ya da gönüllülük faaliyetleri çerçevesinde kamu hizmet sunumu yapan kuruluşların, bireylere sunmuş oldukları hizmet alanlarının her geçen gün artması, bu hizmet tür ve sayılarının büyümesini, beraberinde de bir kapasite sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu kapasite problemi de gönüllü kuruluşların etkinliğini azaltmaktadır. Bu anlamda gönüllü kuruluşların kurumsal bir anlayışla yönetilememesi ve kurumsallıklarının olmaması durumunda bu iki engelin aşılması gerekmektedir.

Özellikle gelişmiş ülkelerde gönüllülük faaliyetleri, kamu hizmeti üretiminde devlete yardımcı birinci seçenek ve en temel sektör olmaktadır. Gönüllü kuruluşların önemi de böylece her geçen gün artmaktadır. Kısacası devletler birçok alanda gönüllülük sistemine dayalı kamusal hizmet alanlarını çeşitlendirirken gönüllü itfaiyecilik gibi kamusal hizmetleri üretme noktasında evrilmekte ve değişmektedirler.

1.3. GÖNÜLLÜLÜK TÜRLERİ

Uygulamaların niteliği açısından gönüllülüğün birçok türe ayrıldığı görülmektedir. Bu farklılaştırma, gönüllülük kavramının daha iyi kavranabilmesi ve yorumlanabilmesi için akılcı bir metot olarak kabul edilebilir (Wymer ve diğerleri, 2006: 281). Bu türlerin en yaygın olanları arasında formel ve informal gönüllülük, sanal gönüllülük, sürekli ve süreksiz gönüllülük, uluslararası gönüllülük, kurumsal gönüllülük öne çıkmaktadır.

1.3.1. Formel ve İnformel Gönüllülük

İnformel gönüllülük, herhangi bir resmi kurum veya kuruluşa bağlı olmaksızın, genellikle bireylerin kendi gayretleriyle sürdürülen gönüllülük faaliyetlerine verilen addır. İnformel gönüllülük, planlanmaksızın, yaşantımızın tüm alanlarında kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Örneğin komşularımıza hayatın olağan akışında komşuluk yardımı yapmamız gibi durumlar sayılabilir. İnsanların kendi arzu ve istekleri yönünde gerçekleşir.

Formel gönüllülük ise kamu sektöründe resmi bir kurum veya özel sektör gibi herhangi bir kuruluşla yapılan kişisel olarak gerçekleşmeyen örgütlü gönüllülük faaliyetlerine denilmektedir. Örneğin gönüllü itfaiyecilik uygulamalarında ki gönüllülük formel gönüllülük faaliyetlerindendir. Bazı durumlarda informal gönüllülük içerisinde gibi gözükse de yerel yönetimlerde örgütlü olarak gerçekleşmektedir.

Araştırmacılar gelişmekte olan ülkelerde gönüllülük etkinliklerinin ve yaklaşımlarının gelişmemesini, kamusal ve özel sektörlerin kurumsal yapılaşma

olgusundaki eksikliklerine bağlamaktadır. Kurumsallaşamama olgusu nedeniyle de informal gönüllülüğün, global alanda formel gönüllülüğten daha yoğun bir şekilde görüldüğü düşünülmektedir (Çakı, 2014:188).

Bireylerin kişisel emekleri yönünde şekillenen informal gönüllülük, gelişen iletişim teknolojileri ile beraber etkinliğini sürekli arttırmaktadır.

Gönüllü etkinlikler, formel yapıda olan dernekler ve vakıflar içerisinde ya da informal yapılar içerisinde uygulanmaktadır. Gönüllülük etkinliklerinin yaygın uygulamaları STK'lar düzeyinde gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'de genellikle afetler, sağlık ve eğitim konularında gönüllülük bireysel ya da ekip olarak yaygınlaşmış olsa da gönüllülük türlerinden olan formel ve informal gönüllülüğün etkinliklerinin genişliği hakkında kapsamlı bir veri istatistik çalışması olmayıp, bu nedenle hangi tür konularda bireylerin dikkatinin toplandığını tam anlamıyla belirlemek zordur (Birleşmiş Milletler, 2011: 13).

1.3.2. Sanal Gönüllülük

Gönüllülük faaliyetlerinin bir bölümünün ya da tümünün bilgisayar, akıllı telefon, tablet vb. internetle çevrimiçi bağlantısı olan cihazlar vasıtasıyla gerçekleştirilmesi sanal gönüllülük olarak tanımlanmaktadır (Ellis ve diğerleri, 2014: 2).

Sanal gönüllülük bağımsız bir hareket alanına sahip yeni gönüllülük modelidir. Herhangi bir yerde herhangi bir mekânda fiziksel olarak orada bulunma zorunluluğu ve kısıtlaması olmadan bilgisayar, cep telefonu vb. teknolojik araçlar aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Dünyada uzaklıklar nedeniyle erişimde güçlük çekilen alanlara destek olunmasını sağlamaktadır. Afetlerden sonra aciliyet gerektiren birçok konuda, örneğin haritalandırmada, SMS ya da Whatsapp türü uygulamalar üzerinden haberleşme konuları gibi teknolojik uygulamalar sayesinde, bireysel gönüllülerin afet çalışmalarında kolektif çalışma yapmasını sağlayabilme açısından önemli katkılar sunmaktadır.

Sanal gönüllülükte herhangi bir bireyle etkileşim içinde bulunmadan da faaliyetler yapılabilmektedir. Ayrıca internet sayesinde insanlara yardım etmenin düşük maliyetli olması, zaman ve efor açısından da diğer gönüllülük türlerine göre

daha fazla avantaja sahip olduğu gör÷lmektedir. Sanal gönüll÷l÷k sayesinde az bulunan ve yüksek maliyetlerle edinilebilen bir uzmanlık alanının gönüll÷lerce ücretsiz olarak sunulmasını da sağlamaktadır.

Aynı zamanda e-gönüll÷l÷k veya çevrimiçi gönüll÷l÷k olarak da bilinen sanal gönüll÷l÷k, gittikçe popüler hale gelen modern bir gönüll÷l÷k çeşididir. İnsanların bilgisayar ve interneti kullanırken gönüllü katkılar verdikleri bir zaman diliminde gerçekleşir. Esnek bir gönüll÷l÷k türüdür. Sanal gönüll÷l÷k bireylerin çeşitli kurum ve kuruluşların gönüll÷l÷k faaliyetlerine uluslararası düzeyde katılımını daha kolay hale getirmektedir (Birleşmiş Milletler, 2011: 28).

Ayrıca sosyal medya ve internet siteleri vasıtasıyla bilgi paylaşımı yapılarak bireylerin bulundukları değişik yerlerden bir araya gelmelerine olanak sağlayarak gönüll÷l÷ğü kolaylaştırmaktadır.

Sanal gönüll÷l÷k sadece acil durum ve afetler gibi alanlarda değil bireylerin bazı toplumsal sorunları algılamasında, bilgi ve becerilerin fiziki ortam gerek olmaksızın paylaşmasında vb. onlarca konuda fırsatlar sunmakta ve aracı olmaktadır.

1.3.3. Sürekli ve Süreksiz Gönüll÷l÷k

Bireylerin faaliyetlerine ayırdıkları zamana ve yaptıkları aktiviteye göre gönüll÷l÷kleri sürekli ve süreksiz olarak değişebilmektedir.

Etkinliğin yapılacağı zamanlarda, yani ihtiyacın olduğu durumlarda gönüll÷lerin hizmet yaptığı gönüll÷l÷k biçimine süreksiz gönüll÷l÷k diğer bir adıyla da kısa dönemli gönüll÷l÷k denilmektedir.

Kısa dönemli gönüll÷k bir problemin çöz÷lmesi veya bir projenin gerçekleşmesi için kısa süreli destek verme hareketidir. Bireylerin gönüll÷l÷ğü hayatlarında esas gaye olarak değil de bir yan amaç olarak düşündüğü ve herkesin yapısı gereği gönüllü aktivitelerde bulunabileceğini ifade etmektedir (Gül, 2009: 166).

Kısa dönemli gönüllüğün temel özellikleri aşağıdaki yer almaktadır.

1. İyi düşünülmüş bir faaliyet, iyi bir iş tanımı ve kısa zamanlı bir görevi tercih ederler,

2. Bireylerden gönüllülüklerinin en başından itibaren kendilerinden nasıl bir iş ve ne kadar zaman istenildiğini net bir şekilde anlatılması gerekir,
3. Genellikle belirli konuda uzmanlığı olan kişiler süreksiz gönüllü olurlar,
4. Bireyler kendilerinin belirleyecekleri zamanlarda faaliyet göstermeyi seçerler,
5. Süreksiz gönüllü katılımcıları uzun dönemli gönüllülere oranla sayısı fazla olduğu için kolay bulunurlar (Yurttagüler, 2006: 55).

Yapılan tanımlar incelendiğinde kısa dönemli süreksiz gönüllülükte iş planlanıp, belirlendikten ve iş süresi tamamlandıktan sonra gönüllülük aktiviteside bitmektedir. Yapılan etkinlik ya da proje bittiğinde gönüllülerin sorumlulukları da sona ermektedir. Kısa dönemli süreksiz gönüllülük alanında hizmet kısa sürdüğü için uzun dönemli gönüllülüğe göre daha fazla katılımcı bulunabilmektedir.

Bu alanda yapılan araştırmalarda süreksiz gönüllülüğün, bireylere katkı sunacağı zamanı kendilerinin belirleme imkânını sağlama noktasında sürekli gönüllülükle karşılaştırıldığında çok daha esnek bir uygulama olduğu ve gönüllüler tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir.

Genç'e göre sürekli gönüllülük, daha önceden planlanmış dönemlerde, süreklilik gösteren bir takvimde faaliyet gösteren gönüllülerin çalışma düzeni olarak tanımlamaktadır (Genç, 2011: 33).

Uzun dönemli olan sürekli gönüllülükte, gönüllü bireylerin yeteneklerinin ve zamanlarının dinamik bir şekilde yönetilmesine ve uzun dönemli güdülenmesine ihtiyaç vardır. Sürekli gönüllülükte faaliyetin zamanından ziyade, sürekliliği esastır.

Sürekli gönüllüğe Profesyonel Destekli Gönüllü İtfaiye istasyonlarındaki gönüllü itfaiyecilik uygulaması örnek verilebilir. Bu çeşititfaiye istasyonları gönüllü itfaiyecilik sistemini uygulayan Almanya, Avusturya gibi ülkelerde 40.000'in üzerindeki nüfusa sahip olan şehirlerde oluşturulmaktadır. Bu itfaiye istasyonlarında çalışan gönüllüler ambulans hizmetleri ve diğer bütün küçük kazalar için sürekli hazır bulunmaktadır.

Gönüllü kuruluşlara uzun dönemli sürekli bir gönüllü faaliyette bulunulmasının yani sürekliliğinin sağlanmasına, kuruluş içerisinde ki bireylerin düşünce ve görüşlerine önem verilmesi etkili olmaktadır. Bu yüzden de kuruluşların bütün uygulamalarında gönüllülerin tercihlerine değer verilmelidir.

Uzun dönemdeki gönüllülükte düzenli bir şekilde gönüllülerin katkıda bulunmaları ve almış oldukları sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu yüzden de katılımının sürekliliği uzun dönemdeki gönüllülükte, gönüllü yönetimi ve gönüllü yönetim stratejilerinin doğru bir şekilde uygulanması ve bireylerin motivelerinin sağlanmasıyla mümkündür.

1.3.4. Uluslararası Gönüllülük

Uluslararası gönüllülük karşımıza yeni bir kavram olarak çıkmakla birlikte, globalleşme çağında yeni şekiller ve nitelikler kazanmaktadır. BM uluslararası gönüllülüğü *“yurtdışında çalışan gönüllü bireylerin kalkınmaya örgütlü bir şekilde katılması”* şeklinde tanımlamaktadır (Birleşmiş Milletler, 2011: 29).

Uluslararası gönüllülük hizmetinin geçmişteki ilk örneklerine bakıldığında, Birinci Dünya Savaşı’nın yaşatmış olduğu maddi ve manevi kayıpların ve acıların izlerini unutturmada faaliyet yapan toplulukların olduğu görülmektedir. İlk olarak Avrupa ülkelerinde genişleyen uluslararası gönüllülük faaliyetleri daha sonra globalleşme ile birlikte bütün dünyaya yayılmıştır. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, günümüzde uluslararası düzeyde gönüllülük faaliyetlerine olan katılımı daha fazla teşvik etmektedir.

Uluslararası gönüllülüğün giderek daha yeni biçimleri ortaya çıkmaktadır. Eskiden uzun dönemli bir katılımı gerektiren programlar küresel eğitim ve becerilerin geliştirilip değişimi için kısa dönemli uygulamalara dönüşmekte, buda beraberinde daha esnek çalışma, daha ucuz ve uygun seyahat imkanlarına olanak sağlamaktadır. Uluslararası gönüllülük faaliyetleri, genellikle belirli bir zaman takvimine göre, süre kısıtlaması olan, sözleşmeye dayalı çalışmalardır (Stiehr ve diğerleri, 2010: 15).

Uluslararası gönüllülük türü aynı zamanda ülkelerinden zorunlu olarak veya isteyerek göç etmiş, ülkelerinden ayrı yaşayan bireylerin arasında da giderek artış göstermektedir. Bu artışın nedeninin göçmen bireylerin anavatanlarındaki insanlara yardım etme istek ve arzularının artmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Uluslararası gönüllülük toplumsal kalkınma yardımını hatırlatarak, küresel alanda kalkınmanın ne olduğu ve hangi şekillerle yapılabileceği konusu üzerinde de düşünülmesini sağlamaktadır.

Birçok ülke uluslararası düzeydeki gönüllülük çalışmalarına olan ilgilerini, ülkelerindeki özel sektör çalışanlarının gönüllü olmalarına yoğunlaştırmış durumda olsa da, bazı ülkelerin kamu sektör çalışanlarına, uluslararası gönüllülükte bulunmaları için teşvikleri de söz konusudur. Örneğin ABD'ye bağlı özerk bölge Guam'da, Guam Afet Hizmeti Gönüllülük İzni Kanunu, kamu çalışanlarına Kızıl Haç'a afetler sırasında ve sonrasında yardım etmeleri için ücretli olmak üzere yılda bir defa 15 günlük izin vermektedir (Birleşmiş Milletler, 2011: 37).

Ayrıca uluslararası gönüllülük aracılığıyla bireyler, küresel düzeydeki toplumsal sorunlara hassasiyetlerini gösterirken bir taraftan da farklı kültürlerle etkileşim içine girerek kendi bilgi ve becerilerini de ilerletmiş olmaktadır. Uluslararası gönüllülük türü, diğer türler arasında çok yönlü bir süreci kapsaması nedeniyle daha belirgin olarak nitelendirilmektedir.

1.3.5. Kurumsal Gönüllülük ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Kurumsal gönüllülük, gönüllülüğün en hızlı büyüyen ve artış gösteren alanlarından biri olmuştur. Bu gönüllülük türünde, kurum ve kuruluşlar çalışanlarını gönüllü olmaları konusunda destekler ve cesaretlendirir. Kurumsal gönüllülük faaliyetlerini bireyler, çalıştıkları resmi iş zamanları içerisinde veya dışında gerçekleştirebilir. Toplumsal kalkınma ve gelişimde kendilerinin de sorumluluklarının olduğunu düşünen kurum ve kuruluşlar için kurumsal gönüllülük, hissettikleri sorumluluk hedeflerini gerçekleştirmede önemli bir araçtır.

Günümüz dünyasında artık işletmeler sadece kendi sektörlerinde ürün ve hizmet üreten kurumlar olarak değil, aynı zamanda kurumsal vatandaş olarak da görülmektedirler. Bu yüzden kurumların toplumsal sorunlara müdahalede bulunmaları beklenilmektedir. Tarihte ilk defa Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramına 1953 yılındaki Howard Bowen tarafından yazılmış "Social Responsibilites of the Businessman" isimli kitapta değinilmiştir. Bowen'e göre işadamlarının sosyal sorumlulukları, halk tarafından istenilebilir politikaları izlemek,

toplum için yararlı kararlar vermek gibi birtakım yükümlölüklerin birleştirilmesinden oluşuyordu (Özmen, 2009: 20).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramı (KSS) yıllar geçtikçe gelişime uğramış, bu gelişime 1999 yılında Archie Carroll tarafından dikkat çekilmiştir. Carroll Kurumsal Sosyal Sorumluluğu “*bir toplumun belli bir dönemde sahip olduğu etik, yasal, ekonomik ve ihtiyari beklentilerin organizasyonu*” olarak tanımlamıştır (Carroll ve diğlereri, 2003: 36).

KSS aynı zamanda şirketlerin gerçekteştirdiği gönüllölük aktivitelerinin kurumsallaşmış ifadesidir. 2000’li yılların başından itibaren özel sektörün gönüllöl faaliyetleri Kurumsal Sosyal Sorumluluk şemsiyesi altında gitgide sürekli bir artış göstermiştir.

Kurumsal sosyal sorumluluğu temelini oluşturan başlıca güç kaynaklarından biriside “BM Küresel İlkeler Sözleşmesi”dir. İlkeler gönüllölük faaliyetleri sürdürölürken kurum ve kuruluşlara yol gösterici ve yönlendirici nitelikte olduğu için önem teşkil etmektedir. Bu sözleşmenin esas önemi, tüm dünyada sürdürölülebilir, kapsamlı, küresel bir ekonomi ve ortak bir kalkınma kültüröl yaratmak için evrensel kurallar tavsiye eden, yenilikçi bir KSS yaklaşımı olmasındandır.

KSS uygulamalarında bireylerin gönüllöl destekleri, sorunların çözümünün kolaylaştırılmasına yönelik katkıları büyük bir önem taşımaktadır. Kurumsal sosyal sorumlulukta esas olan da gönüllölölüktür (Kotler ve Lee, 2006: 3). Kurumsal sosyal sorumluluğu değerli kılan noktalardan biri de, çalışan gönüllölölere toplumsal sorunların çözümüne katkı verme fırsatı sunmasıdır. Çünkü toplumsal gelişmenin tam anlamıyla gerçekteşmesi bireysel gönüllöl katılımların destekleriyle ancak mümkün olabilir.

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki, gelişmekte olan ölkelerde de kurumsal sosyal sorumluluk, gelişmiş ölkelerdeki gibi kurumsallaşmış bir yapıda olmasa da, sanılanın aksine yaygınlık göstermektedir. Ölkemizde son yıllarda özel sektör, hem uluslararası alanda yaşanan gelişmelerin odağında hem de yerelde oluşan ekonomik ve sosyal krizlerde önemli roller üstlenerek, sivil toplumun kontrol edip faydalanabileceği birçok KSS projesini hayata geçirmiştir.

1.4. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNİN GELİŞİM SÜRECİ

İnsanlık geçmişten günümüze tüm hayati koşulların üstesinden, birbirine destek olarak gelebilmiştir. İnsan ihtiyaçlarının sınırsız, kaynakların ise sınırlı oluşu, savaşlar, açlık, doğal afetler gibi birçok konuya, toplumlar direnç göstererek ve yardımlaşarak koşulların iyileştirilmesini sağlayabilmişlerdir. Gönüllü örgütlerin kurulması ve gelişimi, demokratikleşmiş toplumlarda çeşitli politik, çevresel kalkınma vb. sorunların çözümüne yönelik çabalarının sonucu olarak ortaya çıkmışlardır.

Örgütlü kurumsal yapılar üzerinden, yardımlaşmayı ve gönüllülük hizmetlerini yapan, bu faaliyetlerin önemini görüp değer veren gelişmiş ülkeler, gönüllülüğün gelişimi için birçok çalışmalar yapmıştır. Örneğin 2003 yılında Avrupa Gönüllülük Merkezi (The European Volunteer Centre) gönüllülüğün yasal ve finansal olarak gelişebilmesi için bir manifesto çıkarmıştır (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2013).

Gönüllü kuruluşlar, “Hükümet Dışı Kuruluşlar”, “STK”, “Üçüncü Sektör Kuruluşları” olarak da değişik isimlerle ifade edilmektedirler (Gönel, 1998: 25).

Devletlerin toplumsal sorunları çözme yeterliliğinin azalmasıyla birlikte, gönüllü örgütlere verilen önem de aynı oranda artmaya başlamıştır. Gönüllü kuruluşlara verilen önemin çoğalmasıyla gönüllülük faaliyetleri, zamanla uluslararası yardım alanına da sıçramış ve burada aktif bir rol üstlenmeye başlamıştır.

Türkiye’de gönüllü örgütlerin geçmişine bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti’ne Osmanlı İmparatorluğu döneminden İmparatorluk bünyesinde oluşturulmuş birçok dernek, cemaat, vakıf gibi kurumsal yapılar ve gelişmiş toplumsal örgütlenme kültürü kalmıştır. Bu örgütlenmeler ekonomik yapıları ve fonksiyonları itibari ile kişisel girişimlerin yönetiminde, kâr amacı gütmeksizin o dönemde önemli birçok kamu hizmetini gerçekleştirdiği ve toplumsal hizmetlerde önemli rol üstlendiği görülmektedir.

Bu yapıların devamı niteliğinde kurulan gönüllü örgütlenmeler, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren görülmeye başlanmıştır. Bu örgütlerin kuruluş amaçları başlangıçta farklılık göstermiş ve sayıları ile birlikte faaliyetleri de çok yetersiz

kalmıştır. Bu gönüllü örgütlerin sayıca artması ve etkinlik kazanmaları 1980'lerden sonra olabilmektedir.

Türkiye'de 1950 yılında çok partili hayata geçilmesi ve sonrasında devam eden dönemlerde yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntılar sosyal hayatı olumsuz etkilemiş, bu etki bireylerde sivil toplum unsurlarına olan ihtiyacı hissettirmeye başlatmıştır.

27 Mayıs 1960 darbesi sonrası, yeni bir anayasa hazırlıklarına başlanılmış ve bu anayasa çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarına yer verilmiştir. Sivil toplum unsurlarının karar alma sürecine aktif katılımı olumlu bir uygulama olarak değerlendirilmelidir (Gönenç, 2001: 111).

1980 yılında gerçekleşen ikinci askeri müdahalede ise toplumun örgütlenme kültürü zayıflatılmış, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri kısıtlanmış veya kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu da toplumsal anlamda gönüllülük faaliyetlerinin gelişimini yavaşlatmıştır.

Sürekli değişen siyasi ve ekonomik hayat devletin yapmış olduğu hizmetleri ve hizmetlerin sunuş biçimlerini değiştirmiştir. Türkiye'de gönüllü kuruluşların ciddi bir gelişim gösterdiği dönemse 1999 yılı sonrası olmuştur. 17 Ağustos 1999 Marmara depreminde devletin sorumlu ve ilgili resmi kurumları depreme hazırlıksız yakalanmış, kurumlar mağdur vatandaşlara hizmetlerini sunmada yetersiz kalmışlardır. Kurumların yetersiz kaldığını medya ve iletişim araçları aracılığıyla öğrenebilen depremde etkilenmemiş veya az etkilenmiş diğer bölgelerdeki bireyler ve STK'lar, aynı zamanda komşu ülkelerin acil durum hizmetlerinde çalışan ve uluslararası gönüllü kuruluşlardaki birçok ekip, deprem bölgesine gelerek gönüllülük çerçevesinde yardımda bulunmuşlardır.

Tüm bu afet sürecinde devlet ve özel sektör, bireysel ve kurumsal gönüllülüğün topluma katkılarının farkına varmış, yeni bir bakış açısıyla gönüllülüğü kurumsallaştırma çabası içerisinde, belli bir bilinçle çalışmaları sürdürmeye ve desteklemeye başlamıştır.

1.5. GÖNÜLLÜLÜK DÜZEYİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bireyler, gerçekleştirdiği gönüllülük faaliyetlerini topluma hizmet etmek, faydalı bir birey olmak gibi nedenlerle yapıyorlar gibi görünselerde, gönüllü olma davranışlarının altında yatan sebepler çok daha geniş ve ayrıntılıdır. Bireyleri ve kurumları gönüllü olmaya iten faktörler kimi zaman milli ve dini duygular olurken, kimi zaman ise sosyal çevreleri ve insani değerler olmuştur. İşte bireyleri gönüllülük faaliyetlerinde harekete geçirmek için gerekli olan motivasyon kaynaklarını bilmek, gönüllülüğün tam kurumsal yapıya ulaştırılması, gönüllülüğün yaygınlaştırılması ve çoğaltılması açısından önem arz etmektedir.

İnsanlar hayatlarında sağlık, çevresel, afetler gibi birçok konuda yaşadıkları sorunlar için birşeyler yapmak isterler. İşte bu noktada onları gönüllü olmaya yönelten sebepler yaşadıkları toplumsal yapıya ve kişisel özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir (Fazlıoğlu, 2013: 70).

İnsanların gönüllük düzeyini etkileyen faktörleri, birbirinden çok farklı disiplinin araştırması, bireyleri gönüllü olmaya yönelten motivasyonların büyük bir yelpaze aralığına sahip olmasıyla ilgilidir. Çok fazla materyal olmasına rağmen, araştırmacıların kendi içerisinde gönüllü olma sebepleriyle ilişkili çok fazla ortak bir düşünce birliği yoktur (Cuskelly ve Harrington, 1997: 18).

Özetle, toplumda yaşayan herkes çok çeşitli his, güdü ve nedenlerle gönüllülük faaliyetlerinin içinde bulunurlar. Bireylerin bu nedenlerinin hepsini tek tek değerlendirmenin çok güç olması sebebiyle çalışma alanında en muhtemel etkenleri seçebilmek için bir sınırlama gerekmektedir. İşte bu sınırlama nedeninden dolayı fertlerin gönüllü olma gerekçeleri, bireysel ve toplumsal odaklı nedenler olmak üzere en kapsamlı iki temel grupta incelenmiştir.

1.5.1. Bireysel faktörler

Gönüllülük aracılığıyla bireyler, içinde yaşadıkları toplumda pasif rollerden aktif rollere yönelerek sosyal sorunların çözümüne katkı sunmaktadırlar. Yaşananlara seyirci yerine, gönüllülükle birlikte yaşadıkları toplumu şekillendirmektedirler. Bireyler toplumsal yapıdaki bu olumlu değişimlerin kendi hayatlarını da

etkileyeceklerini bildiklerinden üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmede bilinçli davranış sergilemektedir.

Gönüllülük, bireylerin kendi değeri hakkında bir yorum getirmesine imkan tanımaktadır. Gönüllülüğün *“bireyin kendisini yeniden tanımasında; birlikte yaşadığı diğer kişilere karşı yeni bir hassaslık kazanmasında önemli bir rol oynadığını”* ifade etmektedir (Akalp, 2013: 54).

Bazı bireyler toplumun çeşitli seviyelerindeki bilim adamı, siyasetçi, yerel yönetici, uzman gibi insanlarla tanışabilmek içinde gönüllü olabilmektedir. İşte bireylerin gönüllü bir aktivitede bulunma gerekçelerini anlayabilmek için, temelde bakılması gereken nedenlerin başında, insanların kişisel özelliklerinin çok çeşitlilik göstermesi ve sosyal çevre odaklı nedenlerin geldiğini söylemek mümkündür (Fazlıoğlu, 2013: 70). Kısacası bireylerin kişilikleri, pek çok alanı etkilediği gibi, toplumsal problemler üzerindeki duygu ve düşünceleri de etkilemektedir.

Fertlerin çok farklı nedenlerle gönüllülük faaliyetlerine katıldıklarını ve inandıkları toplumsal sorunların çözümüne yönelik katkı sunduklarını ifade etmektedir (Özçağdaş, 2013: 86). Bireyin kendi yaşadığı alanda saygınlık ihtiyacı, sosyal çevresini genişletmek istemesi, bir yere ait olma duygusu, bir ekibin parçasına dahil olma ve oradan kendine sinerjikatma duygusu, başkalarından takdir ve övgü kazanmak, bilgi ve becerilerini başkalarıyla paylaşmak istemesi, yalnızlıktan kurtulma, yardımseverlik, model alınmak istenilmesi gibi birçok alt neden bireysel faktörler içinde yer almaktadır.

1.5.2. Toplumsal Faktörler

BM Gönüllüleri'ne göre gönüllü faaliyetlerde bulunma, bireyler için yaşadıkları toplumda söz sahibi olmanın bir yoludur. İnsanlar gönüllü faaliyetler sayesinde kendi bilgi ve becerilerini, kendi istedikleri doğrultusunda kullanabilme özgürlüğüne sahip olabilmektedir. Küreselleşen dünyamızda bazı toplumsal sorunların ortak olması ve çözümünün ortak hareket edilebilmesiyle gerçekleşebilecek olması, küresel toplulukların oluşumunda gönüllülük faktörüne duyulan ihtiyacın önemine vurgu yapmaktadır.

Bireylerin toplumsal faktörlerin etkisinde gönüllü olma nedenleri çok farklılık göstermektedir. Bazı kişiler çalıştıkları yerlerde amirlerinin beklentileri için, bazıları bulunduğu toplulukta bir işi yapabilecek başka kimselerin olmayışı nedeniyle, kendisinden belli bir konuda yardım bekleyenleri kırmamak için, yaşadıkları toplumda çevresinden herhangi birisinin önerisi ya da baskısıyla, sevdiği bir kişiyle aynı ortamda bulunma istek ve arzusuyla vb. toplumsal nedenlerle gönüllü faaliyetlerin içerisinde olmaktadır.

Bireylerin toplumda gönüllü olma nedenleri, toplumsal bir problemin çözümüne yönelik katkı sunmak, kamu yararına çalışan inandığı bir kurumu desteklemek, fikir savunuculuğu yapmak, desteklediği bir grubun veya kurumun tanıtımında rol almak olarak da gruplandırılabilir (Fazlıoğlu, 2013: 70).

Ulusal ve uluslararası birçok değişik fonlardan finansman sağlanarak kişilerin paralarının faydalı alanlarda kullanılma isteği de toplumsal faktörlerdendir. Bireyler bir topluluğun haklılığına inanarak savunuculuğunu yapmak için toplumsal gönüllülük faaliyetlerine katılmaktadır. Bu nedenlerden yola çıkarak gönüllülüğe yönelten nedenlerin birçoğunun ortak ve evrensel değerleri içerdiğini söylemek de mümkündür. Bu ortak ve evrensel değerler ise bireylerin kendi hür iradeleriyle ve ortak bir dayanışma ruhu içerisinde, maddi karşılık beklentisi olmadan kamu yararına çalışma arzusudur.

Bununla birlikte, sosyal yardım ödemeleri, bireyleri çalışma arzusundan uzaklaştırarak, tembelliğe teşvik etmektedir. Bu tür uygulamalar bireylerin gönüllü katılım düzeylerini etkileyebilmektedir (Karaman, 1990: 123).

1.6. GÖNÜLLÜLÜK HİZMETLERİNİN TOPLUMSAL YAŞAMA KATKILARI

BM 1985 yılında, gönüllülüğün toplumsal yaşama katkılarını dünya genelinde duyurmak ve gönüllülük faaliyetlerine katılımı arttırmak için “5 Aralık” tarihinin her yıl “Dünya Gönüllüleri” günü olarak kutlanmasına karar vermiştir (Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, 2019). Gönüllülük faaliyetlerinin yerelde, ulusalda ve küreselleşen dünyamızda sorunların çözümünü kolaylaştırmada birçok önemli faydası bulunmaktadır.

Gönüllülük faaliyetleri normal koşullar altında yan yana gelmeyecek grupları bir araya getirir. Gönüllülük çalışmaları sırasında etkileşim içerisindeki kişiler sağlam ve uzun süre devam eden dostluk ilişkileri kurabilmektedir. Aile fertleriyle yapılan gönüllülük faaliyetlerinde ise aile bağları ve iletişim güçlenmektedir.

Gönüllü bireylerin toplumda kuracağı hareketlilik ve ilişki ağları, farklı ve şimdikinden daha çok gelişmiş bir toplum oluşturma noktasında, olabildiğince çok fayda sağlayacaktır. Gönüllülüğün başka bir boyutu da, toplumdaki bireylerinin gönüllü olarak örgütlü olma, başarma ve değerlendirme yeteneklerini yansıttığı için de ayrıca bir önem arz etmektedir (Doherty, 2009: 189).

Şekil 1. de görüldüğü gibi gönüllüğün birçok işlevi bulunmaktadır. Bireylerin tecrübe kazanmalarında, sosyal ilişkilerini geliştirmelerinde ve kişilerin kariyerlerinde daha iyi bir pozisyonda olmalarına yardımcı olmaktadır. Gönüllü faaliyetlerde bulunan kişiler daha kolay istihdam imkanı bulabilmektedir. Bunların sebebi ise gönüllülük faaliyetleri sayesinde sosyal bağları güçlenen ve çevresi genişleyen bireyin daha fazla bilgi ve olanaklardan haberdar olmasıyla açıklanmaktadır. Gönüllük, faaliyetin türüne göre örneğin sportif aktivite içeren gönüllü faaliyetlere uzun süreli vakit ayıran kişilerin daha mutlu ve sağlıklı oldukları gözlemlenmiştir. Gönüllülük bireylere kendi inanç ve amaçları için çalışma olanağında sunar. Kendi amaçları için çaba gösteren bireyler psikolojik olarak da daha iyi hissedecekleri için hem bireylere hem de toplum sağlığına olumlu etkide bulunabilmektedir.

Tablo 1:Gönüllülüğün İşlevleri ve Değerlendirilmesi

İŞLEV					
DEĞERLER	ANLAYIŞ	GELİŞME	KARİYER	SOSYAL	KORUYUCU
KAVRAMSAL TANIMLAMA					
İnsanlık gibi önemli değerler konusunda harekete geçmek için gönüllü olurlar.	Gönüllü sıklıkla kullanılmayan becerilerini kullanır veya dünyayı daha fazla öğrenmeye çalışır.	Kişi gönüllü faaliyetler yoluyla psikolojik olarak büyüyüp gelişebilir.	Gönüllü, gönüllülük yoluyla kariyerle ilgili tecrübeler kazanma hedefine sahiptir.	Gönüllülük kişinin sosyal ilişkilerini geliştirmesini sağlar.	Kişi suçluluk gibi olumsuz hislerini azaltmak veya kişisel problemlere değinmek için gönüllülüğü kullanır.
ÖRNEKLER					
Diğerlerine yardım etmenin çok önemli olduğunu hissediyorum.	Gönüllülük doğrudan görerek ve yaparak öğrenmeye yardımcı olur.	Gönüllülük kendimi iyi hissettirir.	Gönüllülük benim çalışmak istediğim yere adımları atmamı yardımcı olabilir.	Tanıdığım insanlar bir amaç etrafında toplum hizmetinde bir araya gelir.	Gönüllülük kendi problemlerinden uzaklaşmanın iyi bir yoludur.

Kaynak:(T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2019: 19)

Yerelde düzeyde kurumlar, bazı alanlarda hizmet sunacak yeterli sayıda personele sahip olmayabilir. Bu duruma sahip yerlerde gönüllü çalışanlar, personel sıkıntısı yaşayan kurumların sorununa önemli bir çözüm getirir.Birçok kurum ve kuruluş, devletin yetişemediği veya yapması gereken ama eksik kaldığı hizmetleri gönüllü organizasyonlarla yerine getirerek topluma fayda sağlamaktadır (Sosyal Ben Akademi, 2017).

Gönüllü hizmetlerin bir başka faydasıda hiçbir karşılık beklemeden tamamen kendi özgür iradeleriyle, şevkle hizmet eden kişilerin kurumsal gönüllü yönetimi

sayesinde uygun yönlendirmelerle, motivasyonlarını kaybetmeyerek üretilen ya da üretilecek hizmetteki kaliteyi arttırmalarıdır.

Aynı zamanda gönüllülük, finansman giderlerini düşürmektedir. Gönüllülük faaliyetleri kapsamında yapılanların çoğunun devlet eliyle yapılmasının çok daha fazla maliyetli olabileceği, bundan ötürü de gönüllük hizmetlerinin maliyetinin düşük, ekonomik, sosyal ve insani kalkınma hedeflerine ise yapmış olduğu katkının yüksek olduğu ifade edilmektedir (Aydınlıgil, 2013: 36). Yani gönüllülük, merkezi ve yerel yönetimlere mali tasarruf sağlar. Aynı zamanda gönüllü katılım, vatandaş ile belediye arasında karşılıklı güveni arttırabilir.

Türkiye’de gönüllülük kavramının öneminin bu denli ifade edilmesi, gönüllülüğün sivil toplumun, insan haklarının ve demokrasinin de temelini oluşturduğu düşüncesidir (Çakı, 2014: 185). Dolayısıyla gönüllülüğün gelişimi, sivil toplumun, insan haklarının ve demokrasinin gelişimine de katkı sağlayacaktır. Bu yüzden gönüllülük “sosyal değişimin önemli bir bölümüdür ve karşılanmayan sosyal gereksinimlerin belirlenmesinde, sosyal adaletsizlikle mücadelede ve dezavantajlı grupları güçlendirmede” önemlidir (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2019: 23).

Gönüllülük hizmetlerinde bulunmanın, bireylerin fizyolojik ve psikolojik sağlıklarının korunmasına yardımcı pozitif etkileri vardır. Yapılan araştırmalar gönüllülüğün fiziksel sağlık ve uzayan ömür süresiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Araştırma verileri, gönüllülüğün bireylerin özgüvenini ve yaşadıkları hayattan aldıkları tatminleri olumlu etkilediğini doğrulamaktadır. Gönüllülük hizmetlerinde bulunan gençler arasında, daha az sosyal ve davranışsal sorunlar olduğu gözlenmektedir. Aynı zamanda gönüllülüğün, küçük yaştan itibaren çocukları birçok problemten ve sorunlardan uzak tuttuğu herkesin ortak bir kanaatidir (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2019: 24).

1.7. GÖNÜLLÜLÜK SORUNLARI VE GÖNÜLLÜ OLMAMA

İnsanları gönüllü olmaktan alıkoyan sebepleri anlamak, bireylerin gönüllü katılımının artışı ve gönüllülüğün toplumsal kalkınmadaki aktif rolünü üstlenebilmesi için önem arz etmektedir. İnsanlar ortada hiçbir neden yokken, hiçbir maddi karşılık beklemeden gönüllü olabiliyorken, neden gönüllü olmadıkları ya da

olamadıkları araştırıldığında bu sebeplerin; bireylerin sorumluluk almayı istememesi veya kendini hiç bir yere ait hissetmeme duygusunun olması, bireylerdeki yaş faktörü yani yaşlılık, daha önce belli bir konuda gönüllü olup olmayacağının kendisine hiç sorulmamış olması, gönüllülük gerektiren konularda kendisinin yapabileceği herhangi bir şeylerin olduğuna inanmaması ve şahsi meşguliyetlerin çokluğu gibi faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir.

Ayrıca insanların daha önce bireylerin kendilerinin veya akrabalarının bu konuda olumsuz bir tecrübe yaşamaları, beklentilerinin karşılanamaması, yaptıkları gönüllülük faaliyet işinin küçümsenmesi ya da faaliyetin kötü bir biçimde bitmesi gibi nedenlerden ötürü önyargı ve güvensizlik duygularına sahip olmaları, ayrıca bunların dışında kişilerin hali hazırda birden çok sorumluluğunun bulunması, yapılan faaliyetlerin sıkıcı olduğunun düşünülmesi ve özgüven eksikliği gibi faktörlerin de gönüllülük faaliyetlerinin içerisinde olmama tercihini güçlendirmektedir (Yaman, 2005: 57).

Gönüllülük sorunları arasında, sürekliliğin sağlanamaması konusu gelmektedir. Belirli konuda iyi bir şekilde hizmet yapması için gönüllülere eğitim verilebilmektedir. Ama bireyler ilk gönüllü hizmetinin yapılacağı dönemde, tayin, sağlık sorunları, eğitim amaçlı yer değiştirmeler vb. zorunlu nedenlerden dolayı gönüllülüğü bırakmaları sebebiyle hizmetlerin yerine getirilmemesi ya da sürekliliğinin sağlanamaması durumları olmaktadır. Gönüllülük hizmetin niteliğine göre sürekli olarak verilmesi gereken eğitimlerin, bir defa verilmesi nedeniyle de gönüllülük faaliyetinde profesyonelleşme sağlanamayıp başarıda yakalanamamaktadır (Kocaoğlu ve Bingöl, 2015: 53).

Ayrıca gönüllüğü destekleyecek olan kamusal idarelerin, gönüllü faaliyetlere ilgilerinin düşüklüğü veya kendi yetki alanlarını zayıflatmak istememelerinin yanı sıra işbirliği projelerinde gönüllülük çalışmaları açısından pratik eksiklikleri gibi faktörler gönüllü potansiyeli olduğu düşünülen insanların gönüllülük faaliyetlerinden uzak kalmalarına neden olabilmektedir.

1.8. TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜ UYGULAMALARIN MEVCUT DURUMU

Türkiye’de kamu hizmetlerinin sunum alanı her geçen gün durmadan artış gösterme eğilimdedir. Bu genişleme gösteren alanlarda hizmetlerin yürütülmesi için gereken kamu harcama giderleri de bu yüzden sürekli büyümektedir. Dinamik değişkenlik gösteren sonradan ortaya çıkan bu sebeplerden ötürü artık bazı hizmetlerin sunumundaki devletin aktif olma rolü sorgulanmalıdır. Mevcut sistemdeki kamu hizmet sunumu metotlarında çeşitliliğe, beraberinde de değişikliğe ihtiyaç vardır.

Kamu hizmetlerinin sunumunda devletlerin tek başlarına rol üstlenmeleri belli başlı bazı kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yetersizlik ve etkin olamama sorununu sonrasında da beraberinde de kamu giderlerini çoğalmasına neden olmaktadır. Aşırı büyüyen ihtiyaçların giderilmesinde bazı noktalarda etkin olamayan kamu kesiminin yerine, günümüzde artık bu hizmet konularında gönüllü kuruluşlar devreye girerek çalışmalar yapmaktadır.

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde ülkeden ülkeye farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklarda ülkelerin kabul etmiş oldukları yönetim biçimlerine ve uygulamış oldukları ekonomik politikalardaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de kamu hizmetlerinin sunumu ve yerine getirilmesinde yerel yönetimler, merkezi idareye gönüllü kuruluşlar birlikte çalışmaktadır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de birçok mal ve hizmetin gönüllü organizasyonlar tarafından üretimi yapılarak, toplumun ortak ve sürekli olan ihtiyaçları giderilmektedir. Gönüllülükle ilgili küreselleşen dünyamızda pozitif gelişmelerin olmasına rağmen, Türkiye’deki toplumsal kültürün içinde gönüllülüğün yerinin zayıf olduğu yapılan uluslararası araştırmalarda da görülmektedir. Bu araştırmalardan en önemli olanlarından Dünya Bağışçılık Endeksi’nin (World Giving Index) 2018 yılındaki verilerine göre; Türkiye, bir kuruluştaki gönüllülük için bireylerin geçirmiş oldukları zaman ölçütünde 146 ülke arasında 126. sıradadır (Charities Aid Foundation, 2018).

Farklı ülkelerde yaşayan insanların inanç değerlerini tespit etmeye çalışan dünyanın en geniş kapsamlı sosyal araştırma projelerinden birisi olan Dünya Değerler Araştırması’nın (World Values Survey) 2014 yılındaki verilerine göre de

Türkiye’de herhangi bir gönüllük hizmetine katılanların oranı %1,7 olmuştur. 18-35 yaş aralığındaki gençler için ise bu oran %7,7 olarak gerçekleşmiştir (World Values Survey, 2014).

BM’nin 2013 yılındaki “Türkiye’de Gönüllük” adlı raporunda Türkiye’de gönüllülüğün ilerleyebilmesi için güçlü bir hukuki, örgütsel ve finansal destek yapısının kurulmasının gerektiği belirtilmektedir. Türkiye’de gönüllülük kültürünün gelişmesi ve gönüllülük uygulamalarının daha etkin bir başarısı için düzenli aralıklarla araştırmalar yapılması, istatistik verilerinin düzgün toplanılması, kurum ve STK’lar arasında işbirliğinin güçlendirilmesi ve gönüllülük hizmetleri yapan kurumların kapasitelerinin çoğaltılmasına gereksinim olduğu raporda vurgulanmaktadır.

Türkiye’de gönüllülüğü yaygınlaştırmak için “Gençlik Programı” ve “Avrupa Gönüllü Hizmeti Programı” gibi birçok Avrupa Birliği programı ve faaliyeti yürütülmektedir.

Türkiye’de belediye hizmetlerine gönüllü katılım konusunda ise 5393 sayılı Belediye Kanununun 77. maddesinde ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 65. maddesinde gerekli düzenlemeler yapılarak ilgili uygulamalara ilişkin yasal zemin oluşturulmuştur. Bu düzenlemelerle birlikte aynı zamanda İçişleri Bakanlığı tarafından 2005 yılında İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği çıkartılmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nda “Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım” başlığı altında düzenlenmiş olan 77. maddesinde *“sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik vb. hizmetlerin yapılmasında belediye, dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulamaktadır”* ifadeleri yer almaktadır.

Aynı şekilde 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun 65. Maddesinde *“sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik vb. hizmetlerin yapılmasında il özel idaresi ilde, dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulamaktadır”* hükmü yer almaktadır.

Belirtilen her iki yerel mevzuat düzenlemesinde afet yönetimine ilişkin herhangi bir gönüllü hizmet alanına yer verilmemiş olmakla birlikte, 2005 yılında söz konusu kanun maddelerine dayandırılarak İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılmış olan uygulama yönetmeliğinin 2. maddesinde, gönüllü hizmet alanları içinde itfaiye hizmetleri de yer almakta, hatta “Çalışma Alanları”nı düzenleyen 5. Maddesinde daha açık bir şekilde itfaiye, arama-kurtarma ve acil yardım hizmetlerinde, il özel idareleri ve belediyelerin gönüllü çalıştırılabileceği hükmüne yer verilmektedir.

Görüldüğü üzere yasal dayanak teşkil eden kanun düzenlemelerinde yer verilmemiş olan afet yönetimi ile ilgili esasların yönetmelikte düzenlenmiş olması, ilgili yönetmelik her ne kadar ilgili kanunların uygulama esaslarını içeren bir düzenleme olsa da şekil ve kapsam açısından kanun-yönetmelik çelişkisi ortadadır. Belirtilen konuda yasa koyucunun mevzuatı uyumlaştırma sorumluluğu açıktır.

Dünyadaki gönüllülük faaliyetlerini kamu hizmetlerinin üretilmesinde uygulayan ülkelerin istatistiksel verilerine baktığımızda, gönüllülük hizmetlerinin ülkemizde çok az sayıda tam kurumsallaşmış yapıların içerisinde uygulanabildiği, gönüllülükle ilgili kanun ve yönetmeliklerimizde bazı eksikliklerin bulunduğu, gönüllülüğü yeterince destekleyecek uygulamaların yaygınlaştırılmadığı tespit edilmiştir. Gönüllülük hizmetlerinin toplumsal hayata sunduğu katkılar önemli seviyelerde olsa da, nüfusumuz ve gelişmişlik düzeyimize göre üretilen hizmet kapasitenin yeterli seviyelerde olmadığı görülmüştür.

Ayrıca ülkemizde, gönüllülerin sunacakları hizmetler için gerekli eğitim ve oryantasyonu alamamaları, çalışacakları işlerde gereken ekipmanlarla donatılamamaları, gönüllülükleri boyunca tüm hizmet süreçlerinde desteklenmemeleri, gönüllülerin kendisi gibi gönüllü olan ve ya gönüllü olmayan personelle yaşamış oldukları sorunlarda adil bir değerlendirme yapılmaması gibi pek çok konudaki eksiklik, ülkemizdeki mevcut gönüllü uygulamaların yaygınlaşamaması ve yetersiz kalması yönünde sorun teşkil etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK HİZMETLERİ İLİŞKİSİ

Afetlerle etkin bir mücadele, kamusal oluşumların varlığının yanı sıra, bireysel çabaların belli bir sistematik içerisinde örgütlenmesiyle mümkün olabilmektedir. Afetlerin zararlarının azaltılması, alınacak çok yönlü tedbirler ve bu tedbirlerin de uygulanabilir duruma getirilmesiyle mümkün olabilecektir.

Afetlerde bireysel girişimler, bir afet meydana geldikten sonra, profesyonel ekiplerin afet bölgesine gelinceye kadarki müdahale ve afetzedelere yardım sürecinde çok daha anlamlı bir hale gelebilmektedir. Bu yaklaşımlar, tek tek bireylerde görülebileceği gibi bir STK'ya bağlı olarak örgütsel düzeyde de söz konusu olabilmektedir.

1985 yılında yaşanan Meksika depremi, 1990 yılında yaşanan Peru depremi, 1995 yılında Japonya'daki Kobe depremi vb. bütün büyük depremler ülkelerde afetlerde gönüllülük hizmetlerinin önemiyle ilgili farkındalık kazanmasını sağlamıştır. Çünkü bu afetler sırasında ve sonrasında gönüllülerin bilinçli, organize çalışmalarının, afetlerin yaşatmış olduğu zararların ve kayıpların azaltılmasında önemli ölçüde etkin bir rolü olmuştur.

Türkiye'de de özellikle 17 Ağustos 1999 Marmara depreminden sonra afet yönetiminde gönüllülük hizmetlerinin önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Depremin ardından gönüllülerin yapmış oldukları etkin ve çok önemli hayati müdahaleler, afetlerde gönüllülüğün ve STK'ların fark edilmesini sağlamıştır. Örneğin depremin "Altın Saatler" olarak bilinen ilk anlarında devletin kurumları arasında kopuklukların yaşanmış olduğu bir zamanda Arama kurtarma Derneği (AKUT) ve Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti (TRAC) ilk iletişimi sağlayarak koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan iş gücü ve yardım kayıplarının azaltılmasına yardımcı olmuşlardır. Nitekim belirtilen bu iki sivil inisiyatif Marmara depremi sonrası akredite sivil toplum kuruluşu olarak görev yapmışlardır. Dünyada ve Türkiye'de yaşanan afetler, gönüllü hizmetlerin öneminin anlaşılmasını ve aynı zamanda afetlerdeki gönüllülük hizmetlerindeki eksik yanların neler olduğunun belirlenmesini sağlamıştır. Ayrıca afetlerin, zamanı ve yeri belirlenemeyen durumlar olması nedeniyle, geliştirilmesi

gereken noktalar konusunda çalışmaların hızlıca başlatılmasının gerekliliği de görülmüştür.

Günümüzde artık STK'lar toplumların afetlerin bütün aşamalarına hazırlık çalışmalarına büyük bir katkı sunmaktadır. Gönüllü oluşumlar olmadan afetlerde devletin tek başına bütün toplumun ihtiyaçlarını gidermesinin mümkün olmadığına farkına varılmalıdır. Bu yüzden afetlerde gönüllülük hizmetlerinden tam anlamıyla yararlanılabilmesi için, gönüllü oluşumların afetlerin tüm aşamasındaki rolleri belirlenmeli ve afet yönetiminin her alanında işbirlikleri, ortaklıkları ve koordinasyonları sağlanmalıdır (Firik, 2006: 161).

2.1. AFET KAVRAMI

Afetler insanlık tarihinin varoluşu ile birlikte birçok şekilde ve her yerde ortaya çıkmıştır. Günümüzde hala milyonlarca insan afetlerin yaşatmış olduğu kötü sonuçlara maruz kalarak mücadele etmektedir.

Alan yazınına bakıldığında afet kavramının birbirine benzer, çok çeşitli tanımlamaları olmakla beraber, burada en geniş ve en yaygın kullanılan tanımlamaları ile en çok üzerinde durulan ortak özellikleri incelenecektir.

Afet terminolojisinin düzgün bir şekilde anlaşılması tehlikelere farkındalıkla yaklaşılmasını ve risklerin afete dönüşmemesini, eğer afet gerçekleşmiş ise de kayıpların en aza indirgenebilmesinin sağlanabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Afet kelime olarak Arapça kökenine sahip olup, TDK sözlüğünde *çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım*” olarak tanımlansa da doğal sebepler yanı sıra teknolojik ve insan kaynaklı vb. ile de ilişkilendirilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2006).

Nitekim, afetler kökenlerine göre doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olmak üzere üç sınıfa ayrılır. Bununla birlikte, son yıllarda ise afetler sadece “doğal” ve “insan kaynaklı” olmak üzere iki ana başlık üzerinden inceleme eğilimi artmıştır (Kadıoğlu, 201: 40).

AFAD, açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğünde ise afeti “*toplumunun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen*

toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay. Afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuç” olarak tanımlamaktadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019).

Birleşmiş Milletlerin kabul ettiği ve en geniş kabul gören tanımıyla ise *“İnsanlar için can, fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı durdurarak veya kesintiye uğratarak toplumları etkileyen ve yerel imkânlar ile baş edilemeyen her türlü doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylara”* afet denilmektedir (Birleşmiş Milletler, 1992: 27).

Afet kavramı konusunda Türkiye’de geçmişte farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte artık günümüzde ortak bir dil ve fikir birliği oluşmuştur. Geçmişte Türkiye’de kavramlardaki karmaşalar yönetsel anlayıştaki hataları da beraberinde getirmiş ve alan yazınında genel kabul görmüş olan afet yönetim süreçleri bu yüzden doğru bir şekilde uygulanamamıştır. Afet yönetim stratejilerinin geliştirilmesinde de gönüllülük sistemine olan yaklaşımlar da sınırlı kalmıştır.

2.2. AFET YÖNETİMİ

Türkiye’de afet denilince ilk akla gelen sadece depremler ve büyük yangınlar gibi afet tipleri gelmektedir. Oysa ülkemizde iklim değişikliği ve insan kaynaklı nedenlerden dolayı görülen afet tiplerinin de sayısı ve türü bir hayli fazladır ve yıldan yıla artmaktadır.

Türkiye’de kavramsal yapılardaki karmaşıklıklar ortadan kaldırılarak, afet yönetimi başlığından ne anlaşılması gerektiği konusu, ulusal düzeyde üretilcek politikalar ve stratejiler açısından önemlidir. Çünkü afet yönetimini doğru bir biçimde algılamak, afet, kriz ve risk kavramları arasındaki ilişkiyi göz ardı etmememiz açısından önem arz etmektedir.

Afet yönetimi, en geniş tanımıyla “afet sonucunu doğurabilecek olayların önceden önlenmesi veya zararlarının azaltılması amacıyla afetlere, onların muhtemel zararlarının azaltılması ile birlikte, afetlerden sonra müdahale etme ve iyileştirme çalışmalarının tümünü kapsayacak şekilde planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi, gerekli yönetmelik ve kurumsal yapıların sağlanması veya yeniden düzenlenmesi, etkin ve faydalı bir uygulamanın

oluşturulması için toplumun bütün kurum ve kaynaklarının bu ortak hedefler yönünde yönetilmesi” ifade edilmektedir (Kadioğlu, 2008: 34).

AFAD ise Afet Yönetimini “afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun bütün kurum ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim süreci” olduğunu belirtmektedir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019).

Geçmişteki deneyimler bize, modern afet yönetim sisteminin başarisının toplumun becerilerine, afetlerdeki örgütlenme durumuna bağlı olduğunu göstermiştir. Afetlerle mücadele, yeterliliği tartışılsa da ülkemizde gönüllü faaliyetlerin en yaygın olarak gerçekleştirildiği alanların başında gelmektedir.

Örneğin afet yönetiminde lojistik konusu ülkemizde yıllarca ihmal edilmiş başlıklardan birisidir. Afetlerde kurtarma ekipmanlarının ve ilaç, gıda, barınak vb. temel yardım malzemelerinin sağlanabilmesi lojistik faaliyetlerin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi sayesinde olabilmektedir. Bütünleşik afet yönetimi sistemi lojistik açısından ele alındığında sahadaki kurtarma personellerinin ihtiyaçları, mobil iletişim cihazlarıyla merkeze iletilerek en yakın noktadan gönderim yapılmasıyla zamanında ihtiyaçlar karşılanabilmektedir. Ayrıca ihtiyaçların tedarik edilmesi, taşınma ve ulaşma süreleri, hangi noktalara dağıtılacağı ve maliyetleri gibi konuların afetler de başarılı ve etkin bir şekilde gerçekleşmesi, lojistik ağı içerisine gönüllü hizmetlerin dahil edilmesiyle mümkün olabilecektir. Gönüllük hizmetleri içerisinde Türkiye Radyo Amatörleri Cemiyeti (TRAC) ve diğer amatör telsizcilik dernekleri gönüllü inisiyatifler olarak afet lojistiği konularında iletişim kanallarının etkinliğinin sağlanması gibi önemli roller üstlenerek destekte bulunmaktadır.

Afetlerin yaşatmış oldukları can ve mal kayıplarının önemi anlaşılarak zaman kaybetmeden hızlı bir şekilde afetlere karşı hazırlıklı olunmalıdır. Bunu yapabilmek için de sınırlı kaynakların iyi yönetilmesi gerekmektedir. Afetler dikkate alınmadan sürdürülebilir bir kalkınma hamlesinin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi de olası değildir.

Yıllarca Türkiye’de afetler yönetsel bir problem olarak görülmemiştir. Afetlerin kalkınmadaki ekonomik ve sosyal kayıplarını önleyici politikalar yeteri düzeyde dikkate alınmamıştır. Temel sorun, önleyici kriz yönetimi anlayışından daha fazla tepkisel kriz yönetimi yaklaşımının geçerli olmasıydı. “İnsanlarımızı enkaz altından nasıl kurtarıyoruz?” sorusuna aranan yanıt, insanlarımızı enkaz altında bırakmamanın yöntemlerini nasıl geliştiririz? sorusundan önce gelmiştir.

2.2.1. Afet Yönetimi Aşamaları

Günümüzde modern afet yönetimi aşamalarını irdelediğimizde, her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olmayı, zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden, analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin bütünü olduğu görülmektedir. Bu nedenle, modern afet yönetimi çalışmalarını ayrı ayrı değil bir bütünlük içinde uygulamamız gereklidir. Afet yönetimi aşamalarının doğru basamak şekliyle uygulanması, potansiyel bir afetin meydana gelmesiyle toplumun yaşayacağı olası kayıpları, yaralanmaları, hasar, yıkım, zararları minimuma indirecektir.

Tüm afetlerin zararlarını etkili bir şekilde azaltabilmek için, gelişmiş ülkelerde uygulanan bazı kaynaklarda “Afet Yönetim Çevrimi” diye de adlandırılan Bütünleşik Afet Yönetim Sistemini uygulamamız gereklidir. Yakın geçmişe kadar Türkiye’de yetkili kurum ve kuruluşlar klasik afet yönetim modelleri uygulamaktayken, artık günümüzde gerekli çalışmaların ortak paydaşlar arasında yapılmasıyla bu süreç değişmiştir. Afet yönetiminin tüm evreleri, bir bütünlük içerisinde ele alınıp, afet öncesi, sırası ve sonrasında etkin bir şekilde uygulanmalıdır.

Bütünleşik Afet Yönetimi Döngüsü Aşamaları 3 gruba ayrılmıştır:

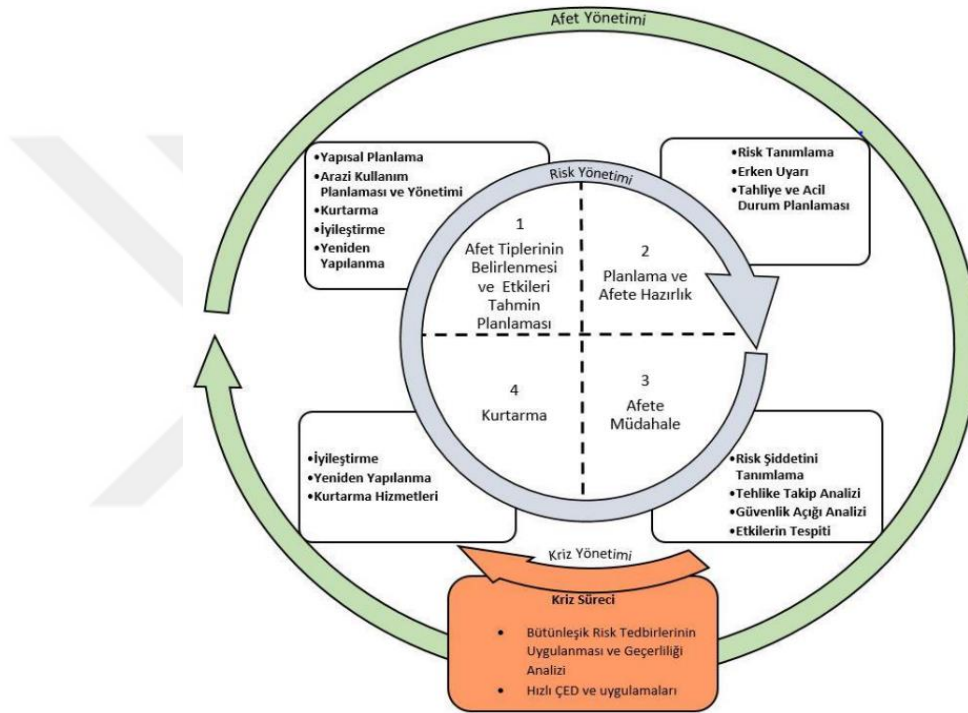
Afet Öncesi Risk Hazırlıkları; Afet Tipinin Belirlenmesi, Etkilerin Tahmini ve Azaltma (kurtarma, iyileştirme ve yeniden yapılanma), Erken Uyarı ile Müdahale’dir.

Afet Sırası Hazırlıkları; Müdahale’dir.

Afet Sonrası Kriz Hazırlıkları; Afetin Şiddetinin Belirlenmesi, Etkilerin Tespiti ve İhtiyaçları Giderme, Kurtarma ve İyileştirme olarak öngörülmektedir (Karaman, 2016: 3).

Son dönemlerde bilinen klasik afet yönetimi döngüsü ilişkisi, Şekil 1’de görüldüğü üzere “risk” ve “kriz” olgularından bağımsız düşünülmemektedir.

Şekil 1: Afet Yönetimi Döngüsü (Risk ve Kriz Aşamaları)

Kaynak:(Karaman, 2016: 3)

Afet yönetiminde dört temel aşamanın bütünleşmesi aynı anda kamu, özel sektör ve gönüllü kuruluşların en üst düzeyde koordineli bir şekilde çalışmasıyla gerçekleşebilecektir (Kadioğlu, 2011: 50).

Bu nedenle etkin bir afet yönetimi için karar verme aşamalarına gönüllü kuruluşlar gibi ilgili aktörlerin süreçlere dahil olabilmesinin önü açılmalıdır.

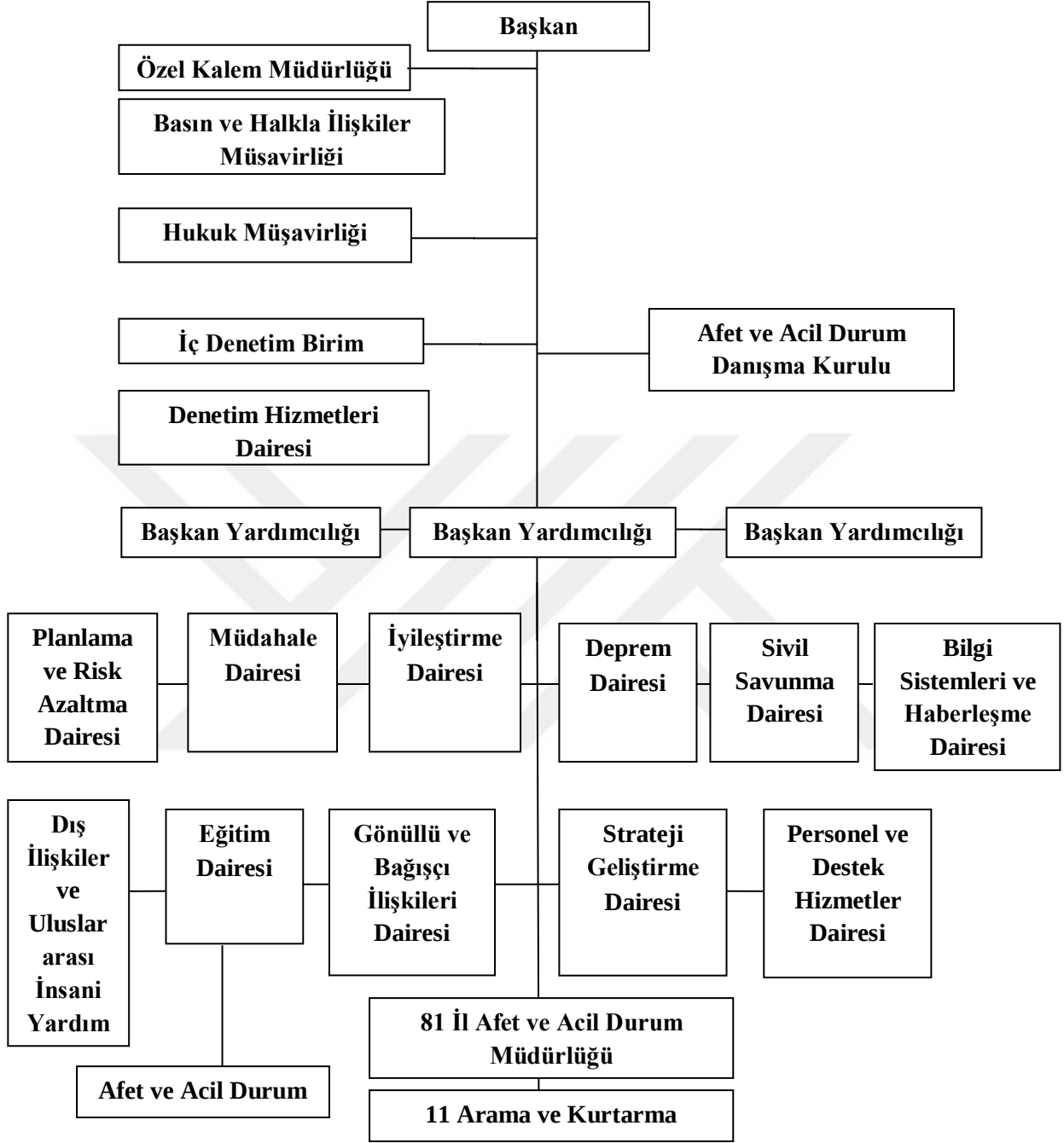
2.2.2. Türkiye’de Afet Yönetiminde Mevcut Örgütsel Yapı

Türkiye’de geçmişte afetlere ilişkin birden fazla kurumun yetkili ve sorumlu olması yönetsel açıdan koordinasyonsuzluğu beraberinde getirmiştir. Bu anlamda

2009 yılında 5902 sayılı yasa ile Başbakanlığa bağlı kurulmuş Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile o döneme kadar afetlerle ilgili görev ve yetkili olan başta Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık'a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak çok başlı uygulamaya son verilmiştir. Böylece yetki ve sorumluluklar tek elde toplanmıştır. Devam eden süreçte de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi ile birlikte yeni yapılan düzenlemeler kapsamında, 15 Temmuz 2018 tarihli, 4 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığına bağlı bir kuruluş haline gelmiştir.

AFAD, Şekil 3'te görüldüğü gibi illerde doğrudan valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile 11 ilde bulunan diğer Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri aracılığıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Şekil 2: AFAD Teşkilat Şeması

Kaynak : (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019)

Ayrıca daire başkanlıkları içerisinde, yapılacak görevlerle ilgili ayrıca çalışma grupları vardır. Gereksinim olduğu düşünülen bir konuda ise yeni bir çalışma grubunun oluşturulması AFAD başkanının yetkisindedir.

AFAD, afet ve acil durumlarda tek yetkili kurum olmakla birlikte, afet ve acil durumun önemi ve büyüklüğüne göre çatı bir kurum olma anlayışıyla Genelkurmay

Başkanlığı, Dışişleri, Sağlık Bakanlığı vb. gerekli gördüğü ilgili diğer bakanlıklarla ve sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerle işbirliği yaparak faaliyetlerini yürütmektedir. Yani Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Türkiye’de afetlere müdahalede liderlik yapan kuruluştur.

AFAD gönüllülük hizmetlerinin toplumsal hayata olan katkılarını dikkate alarak gönüllü uygulamasını hayata geçirmiştir. Tolumu afetlere karşı daha dirençli hale getirebilmek, afetlerde eğitimli ve organize çalışabilecek gönüllüleri oluşturabilmek için bu programı başlatmıştır. Program kapsamında uygulamaya konulan AFAD Gönüllülük Portalı, tüm gönüllülük faaliyetlerinin takip edilebildiği, içerisinde ücretsiz, etkili ve çok çeşitli konularda çevrim içi eğitimlerin yer aldığı; yüz yüze eğitimlere, faaliyetlere ve görevlere başvurulabilen bir portaldır.

AFAD Gönüllüsü *“tamamıyla kendi isteği doğrultusunda, dayanışma ve yardımlaşma amacıyla bireysel çıkarlarını gözetmeksizin hiçbir maddi beklentisi olmadan sadece topluma faydalı olmak arzusuyla fiziksel gücünü, zamanını, bilgi birikimini, yeteneğini ve deneyimini kullanarak afet ve acil durum öncesinde, sırasında ve sonrasında toplum hizmeti çalışmalarına katkı sağlayan”* kişilerdir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019).

AFAD gönüllülerini 3 tür seviyeye ayırmıştır. Bu seviyeler Temel AFAD Gönüllüsü, Destek AFAD Gönüllüsü, Uzman AFAD Gönüllüsü’dür.

AFAD Gönüllülük Sistemi İle Hedefledikleri

- Afet ve Acil Durumlarda sürdürülecek faaliyetlerde, refleks ve inisiyatif gücüne sahip, müdahale hızı yüksek, kendi ekipleri ile organize bir şekilde çalışacak AFAD Gönüllülük Sistemini kurmak,
- Gönüllülerinin yetkinliklerinin faaliyetler, eğitimler ve tatbikatlarla geliştirilmesini sağlamak.
- Gönüllülerinin katkılarıyla afetlerin getireceği maddi ve manevi zararların minimuma indirmek ve toplumu daha dirençli hale getirmektir.
- Afet ve acil durumlardan etkilenmiş topluluklara daha etkin bir hizmet sağlamak.
- Toplumda gönüllülük bilincinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak.

AFAD Gönüllüsü Başvuru Koşulları;

- AFAD’da gönüllü olmak isteyen her birey e-devlet üzerinden başvuruda bulunabilmektedir,
- Gönüllü adayların saha çalışmaları ve seyahat durumları için sağlık koşullarının uygun olması gereklidir.
- Gönüllü adayların eğitim ve çalışma programlarını aksatmamaları için zaman opsiyonlarının bulunması gereklidir.

2.3. DÜNYADA GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNİN TEMEL AFET YÖNETİM STRATEJİLERİNDEKİ ROLÜ VE ÖNEMİ

Dünyada yaşanan afetlerin sayısında ve etkilerindeki artışların olmasıyla da beraber, artık birçok devlet uluslararası çalışmaların gerekli olduğu konusuna dikkat çekmiştir.

Bu kapsamda da afetlerin yaşatmış olduğu sosyal, ekonomik ve çevresel kayıpların azaltılması için uluslararası bir eylem planı çalışmaları belli dönemlerde yapılmaya çalışılmıştır.

Uluslararası Afet Politikalarının değişmesine katkısı olan adımlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- 1.1976 yılından itibaren BM Genel Kurulunda alınan kararlar,
- 2.BM’nin 1990-2000 yılları arasında “Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası On Yılı” planını başlatması,
- 3.BM’nin 1994 yılında “Yokohama Stratejisi ve Güvenli Bir Dünya İçin” eylem planı yapması,
- 4.BM’nin 2000 yılında “Sürdürülebilir Kalkınma” konulu milenyum bildirgesi,
- 5.BM Afet Riskini Azaltma Ofisi UNDRR 2000 yılında kurulması,
- 6.KOBE Konferansı Kararları ile HYOGO Bildirgesi ve Çerçeve Eylem Planı, Uluslar ve Topluluklarda Afetlere Direncin Yapılandırılması,
- 7.AB’nin ESPON Önerileri,

1992'deki Rio Konferansı kendinden önceki konferanslardan farklı olarak, yerel yönetimleri, sivil toplum kuruluşlarını ve toplumdaki farklı kesimlerin katılımı ile “çok sesli ve katılımcı” bir anlayışın gelişmesine katkı sunmuştur. Konferansın önemli sonuçlarından biride, çevresel, toplumsal ve ekonomik alanlarda hükümetlerin ve ilgili kuruluşların yapmaları gereken faaliyetlerine yön veren, 21. yüzyıla yönelik “Gündem 21” adı verilen bir eylem planı olmasıdır (Ozmehmet, 2008: 7). Bu eylem planı içerisinde “aktif katılım”, “kentine sahip çıkma” ve “çözümde ortaklık” sloganlarıyla hareket etmiştir. Ayrıca devlet merkezli değil, toplum merkezli bir anlayışın hakim kılınması ihtiyacı Rio'da somutlaştırılmıştır. Yönetişim İlkeleri ile birlikte yönetim, toplum için değil, toplumla yönetim anlayışı geliştirilmeye çalışılmıştır. Özetle Rio Konferansı'nın önemi, kendisinden sonraki eylem planlarına örnek teşkil ederek hükümet dışı kuruluşların ve sivil toplum unsurlarının yönetim süreçlerindeki rolünün yeniden gözden geçirilmesini sağlayan bir plan olmasıdır.

Yokohama Strateji Belgesi, Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve Sendai Bildirgesi Planı ve diğer eylem planları ile birlikte, modern afet yönetimi artık uluslararası bir boyut kazanmıştır. Ülkelerin eskiden sadece kendileri için dar kapsamlı ve işbirliği içermeyen çalışmalarının, günümüzde, uluslararası strateji eylem planlarına dönüşmesiyle, yeni bilimsel araştırma sahaları ortaya çıkmaktadır (Macit, 2019: 175).

1971 yılında BM, üye ülkelere, doğal afetleri önleyici planlar hazırlamalarında, afetlerin kontrol ve önceden öngörülebilmesi ile ilgili sistemlerin iyileştirilmesi çalışmalarında tavsiye ve önerilerde bulunmak amacıyla Birleşmiş Milletler Afet Yardım Ofisini (The United Nations Disaster Relief Office [UNDRO]) kurmuştur (Birleşmiş Milletler, 2019).

1980'li yıllarda afetlerde uluslararası bir eylem planının olması ve geliştirilmesinin gerekliliği, ülkelerin afetlerde zararlarının azaltılması için bilim ve teknolojik altyapının geliştirilerek afetlerde kullanılma kapasitelerinin arttırılmasının gerekliliği görüşleri benimsenmiştir. Bu gelişmelerin ışığında da 1989 yılında BM 1990/1999 yılları arasını “Uluslararası Doğal Afet Zararlarının Azaltılması On Yılı” eylem planı ilan edilmiştir.

Bu ofisin yaptığı çalışmalar sonucunda, 1989 yılından sonraki süreçte doğal afetlerin azaltılması için bir çerçeve planı Yokohama stratejisi hazırlanmıştır. Afet yönetimine yönelik stratejik çerçeve, doğal afetleri “önleme, hazırlık ve zarar azaltma” olarak belirlenmiş ve 1994 yılında kabul edilerek eylem planına dönüştürülmüştür.

Sonraki süreçte, Hyogo (2005- 2015) protokolü ile afet yönetim planlaması yapılmış, afetlere karşı kurumsal ve toplumsal farkındalık içeren “risk belirleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerinin bütünleşik çalışmaları” öne çıkarılmıştır. Hyogo stratejisinin devamı niteliğinde eylemsel araç olarak Sendai ilkeleri geliştirilmiştir.

Sendai Çerçeve Planı (2015-2030), afetlerde risk azaltma ile yönetimde çok aktörlü yönetim modelini benimsemiş olup Japonya’nın Sendai yerleşiminde yapılan üçüncü Birleşmiş Milletler Dünya Konferansında, 18 Mart 2015 tarihinde kabul edilmiştir. Çerçeve planı bu 15 yıllık dönemde, yaşamsal kayıpların dışında kültürel, ekonomik, fiziksel, çevresel ve sosyal kayıpların konuları üzerinde de durmaktadır. Ülkelerin kalkınma hamlelerini durduracak kayıpların olmasını da, afet risklerini azaltarak engellemeyi hedeflemektedir.

2.3.1. Yokohama Stratejisi

Modern afet yönetiminin temelleri ilk olarak 1994 yılında yayınlanan “Yokohama Strateji Belgesi” ile oluşturulmuştur. Yaşadığımız bu dünyayı daha güvenli bir yere dönüştürmek gayesiyle yapılan afetlerin zararlarının azaltılması politikalarını hedefleyen eylem planıdır (İnternational Decade For Naturel Disaster Reduction, 1994: 6).

Sürdürülebilir kalkınmanın en temel unsurları, hazırlık ve yardım yapma, zarar azaltma ve afetleri önlemedir. Uluslar Yokohama stratejisi sayesinde sürdürülebilir kalkınma ile modern afet yönetiminin yakın ilişkisini kavramış ve modern afet yönetimi unsurlarını, kendi ulusal planlarına bu 10 yıllık süreçteki hedeflere ulaşabilmek için dahil etmelerinin gerekliliği üzerinde durmuşlardır.

Yokohama Stratejisi belgesinde dikkat edilen bir başka kapsamda, “risk azaltma ve hazırlık çalışmalarının kalkınma politikasının ayrılmaz bir bütünü” olduğudur (Balamir, 2007: 31).

Yokohama stratejisinde toplulukların aktif katılımı ile birlikte, etkin rol almalarının teşvik edilmesine vurgu yapılmıştır. Ulusal kapasite ve yeteneklerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, uygun olan yerlerde de sivil toplum örgütlerinin harekete geçirilmesi, yerel katılımın dahil edildiği bir stratejinin başarısı, konferansta üzerinde durulan önemli noktalardır.

Yokohama Konferansı’ndan sonra ülkeler, kendi ulusal ve bölgesel risk azaltma stratejileri geliştirmeye, projeler üzerinden araştırma ve deneysel uygulamalar yapmaya, yeni yasal düzenlemeler ile birlikte söz konusu ilgili kurumlarına yenilerini eklemeye ve benzeri birçok girişimlere başlamışlardır. Bu yeni modellemeye ayak uydurarak çok kapsamlı yasal düzenlemeleri hazırlayan ve öncülüğünü yapan ilk ülkede ABD’dir.

Yokohama stratejisinde afetlere ilişkin risklerin azaltılması konusunda birçok temel ilke kabul edilmiştir. Bunlar arasında toplumun bütün kesimlerinin afetlere ilişkin süreçlerde aktif ve etkin katılımın sağlanması bulunmaktadır. Ancak risklerin azaltılması konusunda gönüllülük hizmetlerine ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Ayrıca yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılması gerekli olan faaliyetlerin içerisine, gönüllülüğe ilişkin bir çalışma olması gerektiği konusuna yer verilmemiştir. Halbuki toplumun bütün kesimlerinin etkinliği konusundaki kapasitenin artırılmasında gönüllü faaliyetlerin önemi büyüktür.

Özetle 1994 yılında yapılan Yokohama Stratejisi ve Eylem Planı, afet zararlarının azaltılması yöntemlerine öncülük yapan birinci tasarıdır. Bu tasarıda, önleyici tedbirlerin başarılı olabilmesini sağlayacak yöntemlerden birisi olan afetlerde gönüllülük uygulamalarına ilişkin, herhangi bir ilkeye ya da faaliyete vurgu yapılmamıştır.

2.3.2. Hyogo Çerçeve Eylem Planı

BM Genel Kurulu, 18-22 Ocak 2005 tarihleri arasında Japonya’nın Kobe kentinde Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Konferansı’nı

düzenlenmiştir. Konferansta, önümüzdeki 10 yıl için stratejik hedefler ve uygulamaların beklenen sonuçları üzerinde durularak bir eylem çerçevesi oluşturulmuştur. Bu çerçevede gönüllü hizmetlerin de afet zararlarının azaltılmasında etkin bir aktör olduğuna değinilmiştir.

Bu eylem çerçevesi gelecek 10 yıl için afet zararlarının azaltılması çalışmalarında fayda sağlayacak bir detay planıdır. Kademeli olarak 2015 yılına kadar dünya ölçeğinde afetlerin neden olduğu başta can kaybı olmak üzere sosyal, ekonomik ve çevresel kayıpların azaltılması, bu çerçeve eylem planının temel hedeflerindendir.

Hyogo çerçeve eylem planı hedeflerinin içerisine, afet risklerinin azaltılması konularında yerel kaynakların güçlendirilmesi ve risk azaltma planlama aktiviteleri, toplumun ve gönüllülerin katılımının sağlanması konuları da koyulmuştur.

Afet risklerinin azaltılması için çalışmalara halkın tüm kesimlerinin katılımının teşvik edilmesi önerilmiş ve gönüllülüğün afet yönetimi içerisinde, afetlere karşı direncin sağlanmasında önemli bir faktör olduğu vurgusu yapılarak *”gönüllülük ruhunu güçlendirin”* sloganına yer verilmiştir (Birleşmiş Milletler, 2007: 20).

Hyogo Çerçeve Eylem planı kamusal ve kurumsal alanlarda farkındalık kazanılmasında noktasında önemli bir araç olmuştur. Afet risklerinin azaltılmasında bir kılavuzluk görevinde görmüştür. Eylem planının tüm seviyelerinde, afete dirençliliğin güçlendirilmesini, toplumsal ve kurumsal teşviklerin getirilmesini, inovasyon ile birlikte eğitimden faydalanılmasını, çerçeve planının öncelikleri arasında görmekteyiz. Türkiye’de Hyogo Çerçeve Planına uyum sağlayabilmek için bu eksende Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), üniversiteler, araştırma enstitüleri, özel sektör ve STK’larla birlikte çok sayıdaki ilgili paydaşla tüm seviyelerde ortaklaşa işbirliği yaparak, eylem planlarında tavsiye edilen projelerin mali giderlerini finanse etmek için “Kamu Araştırmaları Hibe Komitesi” isimli programı başlatmıştır. Türkiye’deki afet riskinin azaltılmasını amaçlayan bu projelere, finansman sağlanırken, büyük oranda teşvik edilmekte ve desteklenmektedir (Birleşmiş Milletler, 2007: 20).

Ülkelerin çevresel, sosyal ve ekonomik varlıklarındaki azalmaların önümüzdeki 10 yıl için de önüne geçilebilmesi ve beklenen sonuçların gerçekleşmesi

için; hükümetlerin, uluslararası ve bölgesel kuruluşların, gönüllülerin olduğu STK'ların, özel sektör de olmak üzere, tüm ilgili aktörlerin katılımının gerçekleşebilmesiyle olabilecektir (Birleşmiş Milletler, 2005: 7).

Bu Eylem Çerçevesinde öncelikli eylemlerin gerçekleşebilmesi için, çok sektörlü bir yaklaşımla farklı paydaşlarla birlikte özel politikaların benimsenmesi, ağların tanıtılması, gönüllü kaynakların stratejik yönetimi, rollerin ve sorumlulukların atfedilmesi ve gerekli yetki ve kaynakların yetkilendirilmesi ve sağlanması yoluyla toplumun afet riskinin azaltılmasında katılımın teşvik edilmesi konularında çalışmaların desteklenmesi gereklidir. Afetlerin azaltılması ve afetlerle mücadele etme konularında yerel kapasitelerin artırılması gerekir. Bu da afetlerde gönüllülerin faaliyetlerinin önemi göz önünde bulundurularak gönüllü eğitimi girişimlerinin artırılması ve yerelde teşvik edilmesiyle olabilecektir.

2.3.3. Sendai Çerçeve Eylem Planı

14-18 Mart 2015 yılındaki Afet Risklerinin Azaltılması Üçüncü Dünya Konferansında Sendai Kararları Çerçevesi kabul edilmiştir. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, Hyogo Çerçeve Eylem Planı'nın tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde bir eylem planıdır. Sendai Çerçevesinin öncelikleri, Hyogo Çerçeve Eylem planının uygulanırken ki kazanılan deneyimlerinin değerlendirilmesi ve gözden geçirmesiyle belirlenmiştir.

Bu çerçeve planını, daha önce hazırlamış programlara göre daha geniş kapsamlı, uzun süreli eylem planlarını içeren, geçmiş kazanımlara göre riskleri yerinde azaltıcı politikalar üreten, planlama faaliyetlerinin bütünü olarak görülebilir (Birleşmiş Milletler, 2017: 12).

Sendai bildirgesi planının beklenen çıktısıolarak “Afet riskinin kişilerin, toplumların ve ülkelerin yaşamlarındaki, geçim kaynaklarını sağlık, ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarındaki kayıplarını büyük ölçüde azaltması beklenmektedir” şeklinde benimsenmiştir (United Nations, 2015). Sendai bildirgesi planında genel olarak dört öncelik belirlenmiştir.

Bu öncelikler:

- Afet risklerin anlaşılması,

- Afet riskleri ile başa çıkabilmek için yönetimin güçlenmesi,
- Afetlerden hızlı geri dönüş için afet risk azaltmaya yardımcı yatırımlar,
- Etkin müdahale, yeniden yapılanma, iyileştirme ve kurtarma faaliyetlerinin daha iyisinin yapılması için, afetlere hazırlıklı olmanın geliştirilmesi olarak sayılabilir.

Sendai bildirgesi planı göstermiştir ki klasik afet yönetiminin günümüzde yeterlilik sağlamadığı, yeni yaklaşımların yani modern afet yönetim süreçlerinin araştırılmasının zorunlu olduğunu, bütünleşik afet yönetim modellerinin teknolojik altyapılarını yenileyerek yönetim sürecine dahil eden, inovatif modeller oluşturulmalıdır.

Küresel ilerlemenin kazanımlarının değerlendirilmesi için bu çerçeve planında 7 adet küresel hedef belirlenmiştir. Bunlar ise sırasıyla;

1. Afetler nedeniyle küresel can kaybının azaltılması,
2. Afetler nedeniyle etkilenen insan sayısının azaltılması,
3. Afet riskinin yol açtığı doğrudan ekonomik kayıpların azaltılması,
4. Afet nedeniyle kritik altyapının zarar görmesinin azaltılması ve toplumsal dirençliliğin artırılması,
5. Ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejisine sahip olan ülke sayılarının artırılması,
6. Uluslararası işbirliğinin sağlanması,
7. Afet risk bilgisi ve değerlendirmelerin kullanımını artırmak küresel hedefler olarak belirlenmiştir (Yanılmaz, 2019).

Bu çerçeve planı incelendiğinde afet riskine karşı geniş ve daha insan odaklı bir önleyici yaklaşım olmasının gerekliliği, afet risklerinin azaltılması için yapılacak olan uygulamaların verimli ve etkili olabilmesi için çok sektörlü, kapsayıcı, ulaşılabilir planların tasarlanması üzerinde durulmuştur. Hükümetlerin uygulamaları planlayıp tasarlarırken kadınları, göçmenleri, çocukları, yaşlıları, engellileri, gönüllüleri, tüm uygulayıcı toplulukların dahil ederek bütün paydaşlarla işbirliği kurulmasının gerekliliği eylem planında vurgulanmıştır.

Eylem planının başarısı için değinilen diğer önemli noktalar ise; kamu ve özel sektörler ile STK'ların, üniversiteler ve bilimsel araştırma kurumlarıyla birlikte daha yakın çalışmalar yapması gerektiği, işbirliği içinde fırsatların yaratılmasına ve

işletmelerin afet risklerini yönetim uygulamalarına entegre edilmeleri, mevcut beşeri kaynakların ve gönüllülerin afetlere müdahale konularında daha donanımlı hale getirilme konularıdır.

STK'lar gibi toplum temelli kurumlarda dahil olmak üzere, bilim topluluğunun ve özel sektörün ve gönüllülerin, yaşadıkları bölgelerde afet risklerinin azaltılmasını sağlamaları için, her seviyedeki eylemlerin uygulanmasının desteklenmesi, hayati öneme sahiptir (Selmi ve diğeri, 2016: 104).

Sonuç olarak, afet riskini azaltmak için planlanan hedeflere ulaşılması, rehber ilkelerin ve belirlenen öncelikli eylemlerin bu çerçeve kapsamında uygulanmasıyla gerçekleşebilecektir. Ayrıca küresel ilerlemenin ölçülebilmesi amacıyla hükümetlerin iş birlikleri oluşturarak, ilgili paydaşların katılımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi'nin (UNISDR) desteklemesi de bu çerçevede tavsiye edilmektedir (Yanılmaz, 2019).

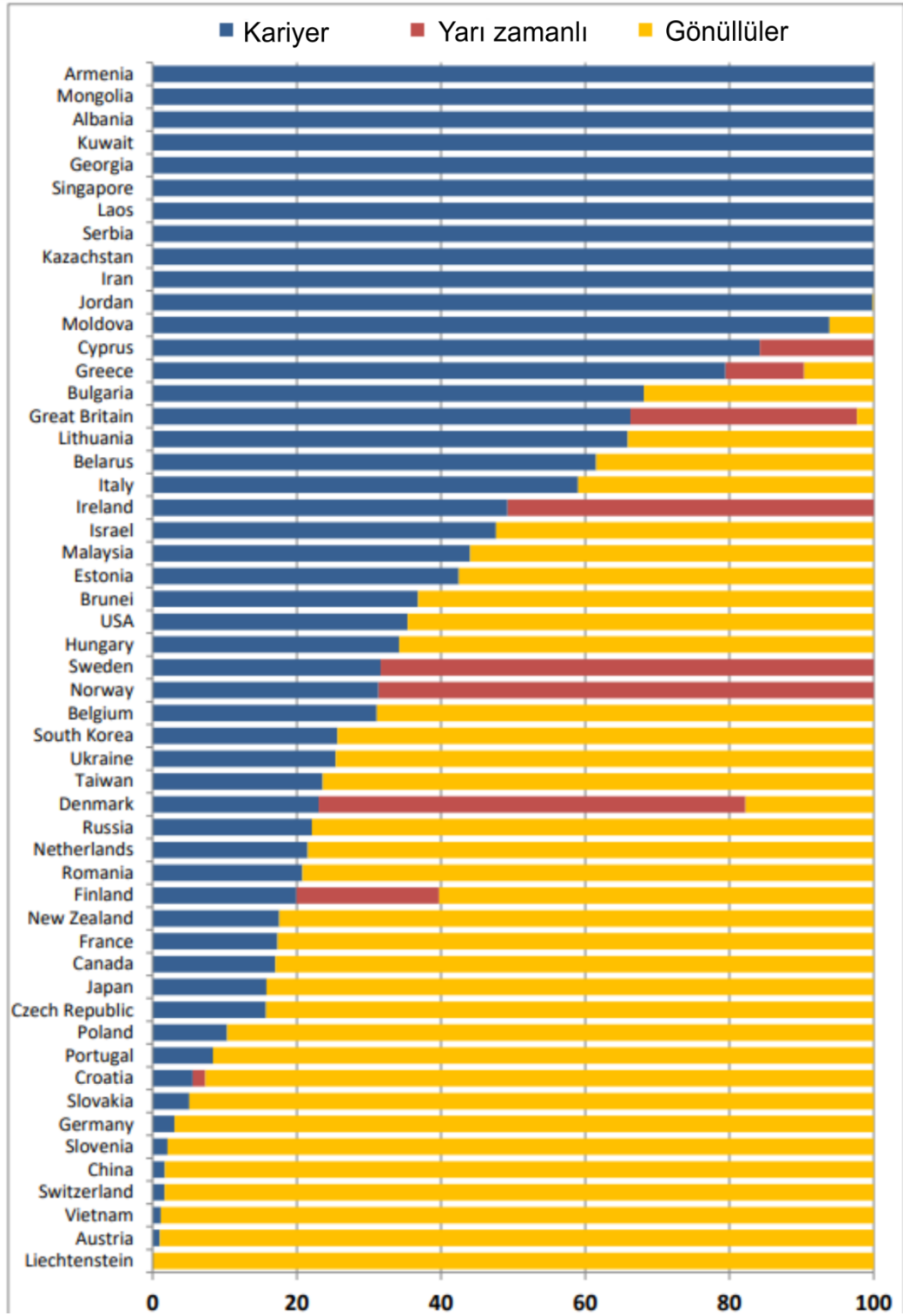
2.4. ÜLKE ÖRNEKLERİYLE GÖNÜLLÜ İTFAİyecİLİK

Ateşin keşfi sayesinde insanların yaşam şeklide değişmiştir. Ateş insanların hayatının her alanında kullanılmaya başlanmasıyla, ateşin söndürülmesi de böylece önem kazanmıştır. Ateşle birlikte en önemli sorunlardan biri haline gelen yangınlara şehirlerde müdahale bulunabilmek için ise itfaiye teşkilatları kurulmuştur. Dünyada bilinen en eski ilk itfaiye teşkilatı Roma'da oluşturulmuş ve Roma İmparatorun askerleri tarafından bu hizmet yapılmıştır.

“Söndürmek” anlamında kullanılan “itfa etmek” Arapça kökenli bir sözcüktür (TDK, 2006). Yangın söndürme teşkilatının adı ise “İtfaiye”dir. Geçmişte büyük yangınların kentlerde telafisi mümkün olmayan zararlara neden olması neticesinde itfaiye teşkilatları kurulmuştur. İnsan ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan itfaiye teşkilatları, bugün hayatımızdaki teknolojik gelişmelerle birlikte uzmanlık gerektiren bir birime dönüşmüştür.

Aşağıda dünyadaki başarılı gönüllü itfaiyecilik hizmetleri örneklerine yer verilmiştir.

Tablo 2: Farklı İtfaiyeci Kategorilerinin Toplam İtfaiyeci Sayısı İçindeki Yüzde Oranları (Kentler)

Kaynak: (International Association of Fire and Rescue Services)

2.4.1. Amerika’da Gönüllü İtfaiyecilik

Amerika’da İtfaiye teşkilatlarının bugünkü kurumsal yapısının oluşum geçmişi 1974 yılında Amerikan Kongresi’ndeki merkezi itfaiye teşkilatı kanunlarının çıkarılmasına dayanmaktadır. Kongrede kanunlaştırılan merkezi itfaiye teşkilatı şimdiki bilinen ismiyle Birleşik Devletler Yangın İdaresi (United States Fire Administration-USFA) kurularak itfaiye alanında en yetkili merkezi idare olmuştur. USFA aynı zamanda merkezi hükümete bağlı olan Federal Acil Durum Yönetimi Kurumu’nun (Federal Emergency Management Agency: FEMA) çok önemli bir parçasıdır. FEMA olağanüstü durumlarda ve afet yönetiminde Amerika’daki koordinasyonu sağlayan sorumlu kurumdur. FEMA yedi bölümünden oluşmaktadır ve USFA’da bu yedi bölümden biridir. USFA’da kendi içerisinde üç alt bölümden oluşmaktadır. Bunlar Ulusal Yangın Akademisi, Ulusal Yangın Veri Merkezi ve Ulusal Yangın programlarıdır (Yentürk ve diğerleri, 2002: 86).

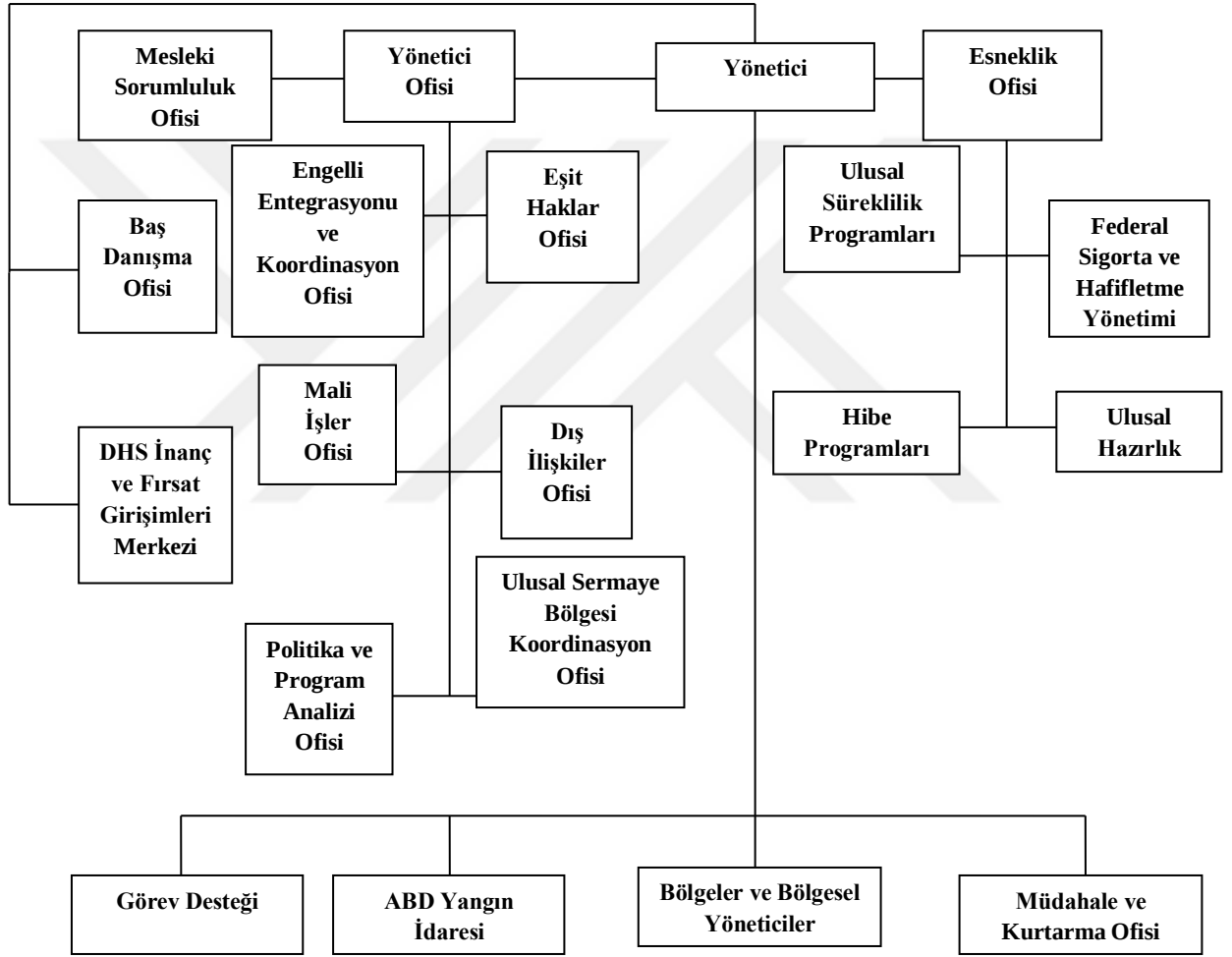
2011 yılında Dünya Ticaret Merkezine yapılan 11 Eylül saldırıları Amerika İtfaiye teşkilatları için bir dönüm noktası olmuştur. Bu saldırılar yüzünden toplamda 343 itfaiye ve sağlık görevlisi maalesef hayatını kaybetmiştir (Kılıç, 2010: 205).

İtfaiye hizmetlerinin gelişimi için yapılan harcamalarda ABD dünyada ilk sıradadır. ABD itfaiye teşkilatında olay komuta sistemi dört gruba ayırmıştır. Yangınlarda görev yapan bu gruplar;

- Yangın Operasyon Ekibi; yangının söndürülmesinde ve yangında insanların kurtarılması işlemlerini yapmaktadır. Ayrıca yangınların çıkış nedenlerinin araştırılmasını ve yangın yerinde güvenlik önlemlerinin alınmasında görev alırlar.
- Yangın Arama Kurtarma Ekibi; görev alanı oldukça geniş olan bu ekip, depremler, fırtınalar, hortumlar, tehlikeli maddelere müdahale vb. birçok olayda görev yapmaktadır.
- Yangın Emniyet Mühendisliği Ekibi; yangın yerinde teknik güvenlik önlemleri ile ilgili görevlere alırlar.
- Acil Tıp Servisi ekibi; yangınlarda acil tıbbi müdahalede bulunmaktadırlar (Yentürk ve diğerleri, 2001: 92).

ABD’de gönüllü itfaiyecilik oldukça yaygın bir uygulamadır. Gönüllü itfaiyeciler 1976 yılında kurulan NVFC (National Volunteer Fire Brigades Council) kuruluşunun çatısı altında birleşmişlerdir. Karamacı gütmeyen bu kuruluş 48 ülke itfaiyesini bünyesinde bulundurmaktadır (Yentürk ve diğerleri, 2001: 92).

Şekil 3: FEMA Organizasyon Şeması

Kaynak: (U.S. Department of Homeland Security, 2019)

Amerika Birleşik Devletleri Çalışma Bölümü (United States Department of Labor: DOL) herhangi bir ücret almayan ya da kariyer itfaiyecilerinin aldıkları maaşın en çok % 20'si kadarını alanları gönüllü itfaiyeci olarak tanımlamıştır. DOL, gönüllü itfaiyecilerin sağlık sigortası, hayat sigortası, yaşlılık sigortası, hizmet ödülleri gibi çok çeşitli haklardan faydalanmalarını sağlamaktadır. Ulusal Gönüllü İtfaiyeciler Konseyi (National Volunteer Fire brigades Council: NVFC) gönüllü itfaiyecileri eğitim, bilgi ve yeteneklerini geliştirmede desteklemektedir. Amerika da gönüllü itfaiyecilerin çoğu sonradan çeşitli eğitimler ve sertifikalar almak kaydıyla kariyer itfaiyeciliğe geçebilmektedir.

Gönüllü itfaiyeci olma koşulları ABD'de eyaletten eyalete farklılık göstermekle birlikte birçok itfaiye 18 yaşında olmak veya daha büyük olmak gibi yaş şartları koyulmuştur. Lise veya lise denkliğinde bir diplomaya sahip olma şartı da bulunmaktadır. Bu şartları yerine getiren adaylara yazılı ve sözlü sınavlara girmekte ve birde uyuşturucu madde kullanıp kullanmadıkları ile ilgili çeşitli sağlık taramaları yapılmaktadır. Ayrıca adaylar fiziksel muayenede ve testlerden geçirilmekte aynı zamanda da özgeçmişleri araştırılmaktadır. Bazı adaylardan ehliyet de istemektedir.

ABD gönüllülüğü ulusal düzeyde organize etmeyi hedefleyen FEMA kuruluşu, binaların afetler için sağlamlaştırılmasından, bireylerin afet bilinç eğitimlerinden ve gönüllü ekiplerinin örgütlenmesi gibi birçok geniş konuda ve çalışma alanında önemli yetkilerle donatılmıştır. FEMA afetlerde can ve mal kayıplarının ve olası risklerin minimuma getirilmesinde önemli bir görevi yerine getirmektedir. FEMA direkt olarak ABD Başkanı'na bağlı olarak çalışmaktadır. Özetle her türlü felakette can ve mal kaybının artmasını engellemek için gerekli hazırlıkları yapmak, müdahale, zarar azaltma ve iyileştirme süreçleri için ülkede ilgili kurum ve kuruluşları hazır bulundurmaktır (U.S.Department of Homeland Security, 2019).

Tablo 3: ABD’deki İtfaiyeci Sayısı, (1986 – 2017)

YIL	TOPLAM		KARİYER		GÖNÜLLÜ	
	SAYI	1000 Kişi Başına Düşen Oran	SAYI	1000 Kişi Başına Düşen Oran	SAYI	1000 Kişi Başına Düşen Oran
1986	1,045,950	1.48	237,750	1.73	808,200	7.88
1987	1,060,000	2.57	243,200	1.73	816,800	8.05
1988	1,040,750	2.22	252,500	1.77	788,250	7.77
1989	1,020,700	3.05	250,600	1.75	770,100	7.45
1990	1,025,650	3.19	253,000	1.73	772,650	7.56
1991	1,033,600	6.22	261,800	1.73	771,800	7.61
1992	1,058,300	3.94	253,000	1.72	805,300	7.34
1993	1,055,050	4.09	259,650	1.73	795,400	7.25
1994	1,073,600	4.12	265,700	1.76	807,900	7.19
1995	1,098,850	4.18	260,850	1.70	838,000	7.42
1996	1,081,800	4.07	266,300	1.74	815,500	6.98
1997	1,079,050	4.03	275,700	1.73	803,350	7.12
1998	1,082,500	4.00	278,300	1.70	804,200	7.18
1999	1,065,150	3.90	279,900	1.69	785,250	6.93
2000	1,064,150	3.86	286,800	1.64	777,350	7.25
2001	1,078,300	3.85	293,600	1.70	784,700	7.04
2002	1,108,250	3.89	291,650	1.68	816,600	7.12
2003	1,096,900	3.77	296,850	1.67	800,050	7.05
2004	1,100,750	3.76	305,150	1.71	795,600	6.88
2005	1,136,650	3.82	313,300	1.68	823,650	7.30
2006	1,140,900	3.81	316,950	1.74	823,950	7.26
2007	1,148,000	3.81	323,350	1.74	825,450	7.29
2008	1,148,850	3.81	321,700	1.73	827,150	7.01
2009	1,148,100	3.81	335,950	1.72	812,150	7.27
2010	1,103,300	3.57	335,150	1.66	768,150	6.59
2011	1,100,450	3.54	344,050	1.69	756,400	6.37
2012	1,129,250	3.60	345,950	1.67	783,300	6.60
2013	1,140,750	3.60	354,600	1.67	786,150	6.68
2014	1,134,400	3.56	346,150	1.68	788,250	6.43
2015	1,160,450	3.36	345,600	1.54	814,850	6.71
2016	1,090,100	3.37	361,100	1.69	729,000	5.99
2017	1,056,200	3.24	373,600	1.80	682,600	5.80

Kaynak: (Evarts ve Stein, 2017: 10)

Gönüllü itfaiyecilerin sayısı 1980’lerin sonunda ve 1990’ların sonunda, her defasında kısa süreli olsa aynı seviyelere tekrar gelen düşüş eğilimi göstermiştir. 2005-2009 yılları arasında, gönüllü itfaiyecilerin sayısında çok bir değişme görülmemiş neredeyse sabit kalmıştır. 2010-2011’deki bir düşüşün ardından, 2012-2015 yıllarında ise gönüllü itfaiyeci sayısı % 4.0’lık bir artışla 814.850 sayılarına

ulaşmıştır. 1000 kişi başına düşen gönüllü itfaiyeci oranları incelendiğinde, oranlar düşme eğilimindedir. 1987 yılında 8.05’den korunan 1000 kişi başına düşen gönüllü itfaiyeci oranı 2017’de 5.8’i düşmüştür.

Tablo 4: İtfaiyecilerin Nüfusa Göre Yaş Profili, (2017)

Çoğunlukla Kariyer İtfaiyeci	30 Yaş Altı İtfaiyeci Yüzdesi	30-39 Yaş Arası İtfaiyeci Yüzdesi	40-49 Yaş Arası İtfaiyeci Yüzdesi	50 Yaş ve Üzeri İtfaiyeci Yüzdesi	Toplam
1,000,000 or more	12%	32%	32%	24%	100.0%
500,000 to 999,999	15%	30%	32%	23%	100.0%
250,000 to 499,999	16%	32%	31%	21%	100.0%
100,000 to 249,000	19%	31%	30%	20%	100.0%
50,000 to 99,999	19%	33%	30%	19%	100.0%
25,000 to 49,999	22%	31%	29%	18%	100.0%
Çoğunlukla Gönüllü İtfaiyeci					
10,000 to 24,999	28%	30%	24%	19%	100.0%
5,000 to 9,999	30%	27%	20%	23%	100.0%
2,500 to 4,999	30%	25%	19%	25%	100.0%
Under 2,500	24%	23%	21%	32%	100.0%

Kaynak: (Evarts ve Stein, 2017: 10)

- ABD’de 2017 yılında tahmini olarak ülke genelinde 1.056.200 kariyer ve gönüllü itfaiyeci bulunmaktadır.
- 2017’deki 373.600 kariyer itfaiyecisi sayısı bir önceki yıla göre % 3 artış göstermiştir.
- 2017 yılında 682.600 gönüllü itfaiyeci sayısı ise, bir önceki yıla göre % 6 düşüş göstermiştir.
- 1986’dan bu yana, kariyer itfaiyecileri sayısında oldukça istikrarlı bir artış olmuştur.
- 2017 yılında, itfaiyecilerin 77.900’u yani rakamsal ifade olarak % 7’si kadındı. Kariyer alan itfaiyecilerin 13.400’ü (% 4) kadın itfaiyeciydi. Kadın gönüllü itfaiyecilerin sayısı ise 64.500’dür. Toplam sayının %9’u gönüllü itfaiyecidir.
- İtfaiyecilerin % 51’i 30 ile 49 yaş arasındadır.
- Gönüllü itfaiyecilerin % 42’si 10 yıl veya daha fazla süre görev yapmıştır.
- 2017 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde 29.819 itfaiye teşkilatı vardı. Bunların % 17’si kariyer itfaiye istasyonlarıydı ve ABD nüfusunun % 69’unu koruyorlardı.

- 1980’den 2015’e kadar ABD yerel yangından korunma hizmeti harcamaları % 179 oranında artmıştır (Evarts ve Stein, 2017: 5).

Afetlerde gönüllü başka bir hizmet oluşumunda özel sektördür. 2006 yılında Amerikan Kızılhaç Cemiyeti “Zamanı Geldiğinde Hazır Olmak” (Ready When the Time Comes) sloganıyla uluslararası bir işyeri gönüllülük programı başlatmıştır. 2006 yılında Amerikan Kızılhaç Cemiyeti tarafından başlatılan bir afetler, sağlık, insani yardım gibi birçok alanla yürütülen gönüllülük programıdır (American Red Cross, 2019).

2.4.2. Japonya’da Gönüllü İtfaiyecilik

Bulunduğu jeopolitik konumu gereği topraklarının dörtte birinde yerleşimi olan Japonya, tarihinde çok büyük yangınlar ve afetler yaşamıştır. Bunun sonucu olarak da yangın ve afetlere dirençli yönetim modelleri geliştirmişlerdir.

Japonya’nın 1880 yılındaki çıkarmış olduğu “Doğal Afetlere Hazırlık ve Korunma Kanunu” afetlerle ilgili çıkarmış olduğu en eski kanundur. Günümüze gelene kadar Japonya’da afet zararlarını azaltma, erken uyarı sistemleri vb. konularda 34 adet kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunları konuları ise; afet yönetiminin yetki sahası ve sorumluluklarının tanıtımı, afet yönetimi işleyiş sistemi, afet yönetim ana planı, hazırlık, acil müdahale, iyileştirme, alınabilecek mali önlemler ve olağanüstü hal durumlarının belirlenmesidir (Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı, 2008: 353).

Japonya gibi gelişmiş yangın ve afet yönetim modeli uygulayan ülkeler de yangınların sebep olduğu maddi zararlar, ülkenin gayrisafi yurt içi hâsılanın %1’ini geçmemektedir (Bruce ve diğerleri, 2002: 91). Japonya’nın zaman içinde kazanmış olduğu deneyimler sayesinde geliştirdiği yangın ve afet yönetim modellerin incelenmesi de bu yüzden büyük önem arz etmektedir (Yentürk ve diğerleri, 2002: 95).

Japonya’da itfaiye hizmetleri yerel yönetimlere bağlı 4 bölümden oluşmaktadır. Bunlar Yangın Koruma Merkezleri (Fire Defence Headquarters), İtfaiye Bölümü (Fire Department), İtfaiye Merkez İstasyonları (Fire Stations) ve gönüllü itfaiye birlikleridir (Non-Conventional Volunteer Fire Corps). Ayrıca

Yangın ve Afet Yönetimi Kurumu (Fire and Disaster Management Agency: FDMA) bulunmaktadır. FDMA yangınla mücadele hizmetlerinde itfaiyelerin müdahale kapasitelerini güçlendirmek için araştırma ve geliştirme planları yapar. Hem insan kaynaklı olmayan tayfun, tsunami, deprem gibi afetlerde, hem de terör saldırıları gibi insan kaynaklı afetlerde etkin bir müdahale modellemeleri oluşturmak için yerel yönetimlerle birlikte işbirliği çalışmaları yapmaktadır.

FDMA'nın yerel yönetimlerdeki rolü itfaiyecilik hizmetleri için yapmış oldukları işbirlikleri sayesinde itfaiyelere rehberlik ve tavsiye vermektir. FDMA'nın görev ve yetkileri aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Genel itfaiye hizmetleri sistemini oluşturmak ve planlamak,
- İtfaiye kuruluşlarının geliştirilmelerine yardımcı olmak ve bu konuda önderlik etmek,
- Yangın ve afet bilimiyle ilgili, afetlerde kullanılan teknolojilerin araştırmaları yapmak,
- Yerel itfaiyelere rehberlik yapmak ve tavsiyelerde bulunmak,
- Acil durumlarda yardım taleplerinde bulunmak,
- Büyük bir afet durumunda veya afet önleme tedbirlerinde hükümet ile yerel itfaiye birimleri ve gönüllü kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak,

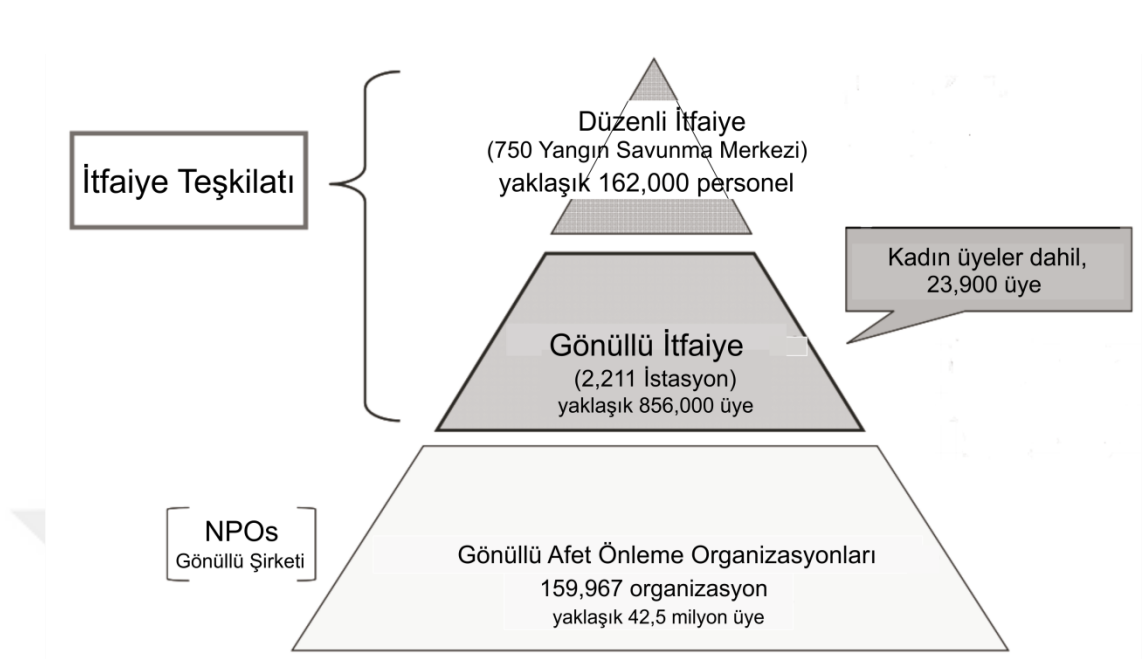
FDMA'nın yerel yönetimlerin politika ve faaliyetlerine katılımı, yasaların ve düzenlemelerin izin verdiği kapsamda sınırlıdır.

Yerel toplulukların özü olarak Gönüllü Yangın Birlikleri'nin merkezi rolü üstlenerek toplum için afet yönetimi kapasitesini artırma yasası içerisinde;

- Gönüllü Yangın Birlikleri'ne katılımı teşvik etme faaliyetleri
- Gönüllü felaket önleme kuruluşlarının geliştirilmesi, toplumlar için afet önleme desteği gibi faaliyetlerin düzenlemeleri bulunmaktadır.

Ayrıca FDMA yerelde itfaiye birimlerinin üstesinden gelemeyeceği durumlardaki afetlerde, kendi bünyesinde oluşturmuş olduğu Acil Yangına Müdahale ve Kurtarma ekipleri ile yerel itfaiyelere yardım etmektedir. Bu ekiplerin kuruluş yılı 1995'tir. Ekipler insanlara büyük ölçekli zararlar veren ve ekstra durumlarda afet bölgelerine gönderilirler. 2016 yılı Nisan ayındaki sayıları İtfaiye: 1,904, Kurtarma: 462, Ambulans: 1,232 ve diğerlerinden oluşmaktadır (Sugimoto, 2016: 7).

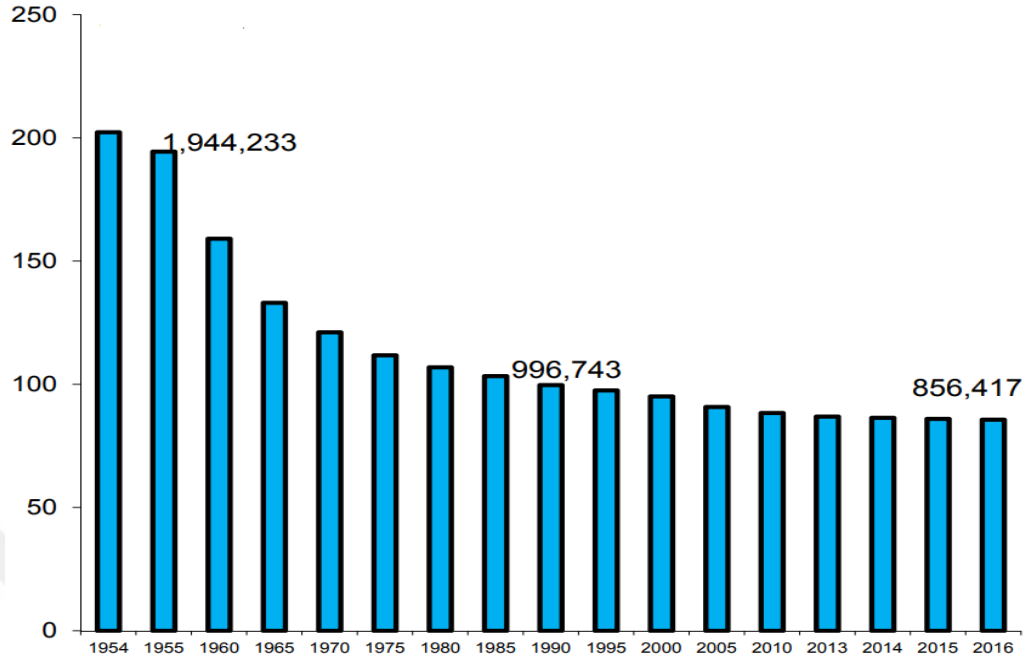
Şekil 4: Japonya’da Bölgesel Yangın Yönetimi ve Afet Önleme Yapısı

Kaynak: (Fire and Disaster Management Agency, 2016).

Düzenli olarak itfaiye hizmetleri için, 750 Yangın Savunma Merkezinde yaklaşık 162.000 personel çalışmaktadır.

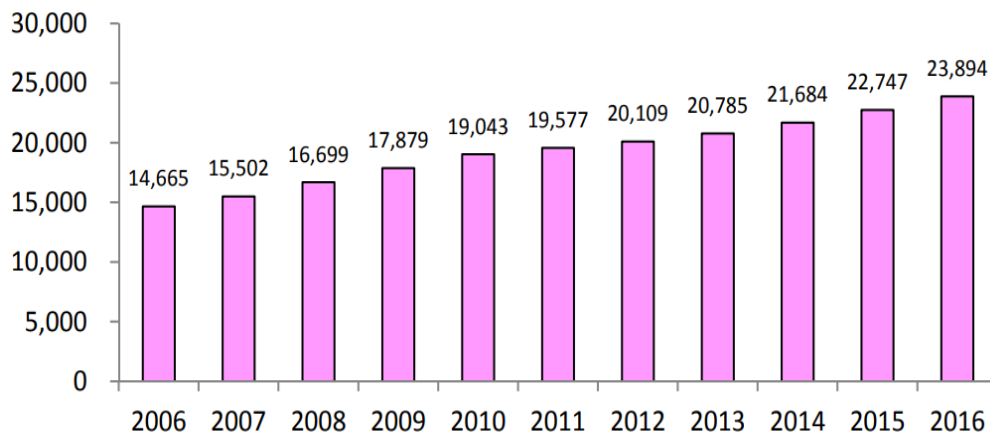
Şekil 5: Japonya’da Gönüllü İtfaiyeci Mevcut Sayısı

Kaynak : (Sugimoto, 2016: 24)

Gönüllü itfaiyeciler için 2.211 istasyon ve bu istasyonlarda da çalışan 856.000 gönüllü üyesi bulunmaktadır. Bu gönüllüler arasından yaklaşık 23.900’ünü kadın gönüllüler oluşturmaktadır (Sugimoto, 2016: 22).

Şekil 6: Japonya’da Gönüllü Kadın İtfaiyeci Mevcut Sayısı

Kaynak: (Fire and Disaster Management Agency, 2016)

Japonya’da gönüllü itfaiyecilik sistemini incelediğimizde diğer birçok gönüllü itfaiyecilik hizmetlerinin uygulandığı ülkelerdeki gibi benzer ortak özelliklerin olduğu görülmektedir. Japonya’da vatandaşlar bir taraftan hayatın olağan akışında günlük işlerini yapmakta, diğer bir yandan ise ülkelerini afetlere karşı korumak için büyük oranda gönüllü olmaktadır. Öğrenciler, birçok değişik meslek grubunda çalışan bireyler ve ev hanımları da dahil olmak üzere, afetlerde yangın, ilk yardım, arama kurtarma hizmetlerini yapabilmek için gerekli eğitimleri alarak yerel itfaiye istasyonlarında işbirliği yaparak afetlere müdahale etmektedirler.

Japonya’da afetlere karşı çok dirençli bir toplumsal kültür oluşmuştur. Kurum ve kuruluşlar afetlerin olmadığı, afet öncesi durumlarda bile toplumun yangınları ve afetleri önleme reflekslerini ve yeteneklerini geliştirebilmek için sürekli değişik organizasyonlar yapmaktadırlar. Örneğin kadın gönüllü itfaiyeciler, kadınların yoğunlukta yaşadıkları yerlerde ev ziyaretleri gerçekleştirerek, ev yangınlarına karşı alınabilecek önleyici tedbirlerin eğitimlerini vermektedir. İlkokullara, çocuk kreşleri ve yuvalarına giderek seminerler vermektedirler. Bu sayede toplumsal duyarlılık oluşturulmakta hem de güncel tutulmaktadır (Haddad, 2010: 56).

Gönüllü itfaiyecilik örgütlenmesi Japonya’da kariyer itfaiyeciler de olduğu gibi şehir, kasaba ve köy bazında olmuştur. Gönüllü itfaiyeciler yangın söndürme çalışmaları ile birlikte çok çeşitli afetlerde arama kurtarma faaliyetlerine katkı sunmaktadırlar. Gönüllü itfaiyecilerin bu afetlere uygun ve etkili bir yanıt vermesi için bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Gönüllü itfaiyecilerin eğitimi ulusal hükümet, belediye ve valiliklerin koordinasyonu ile yürütülmektedir. Eğitimler yangın koruma merkezleri, itfaiyeler ve gönüllü itfaiye birliklerinin yanı sıra Yangın ve Afet Yönetimi Koleji (Fire and Disaster Management College) ve yerel yangın ve afet yönetimi okulları tarafından yapılmaktadır (Fire and Disaster Management Agency, 2016).

İtfaiyeciler ve Gönüllü İtfaiyeci Birlikleri için nerede olursa olsunlar internet üzerinden herkesin eğitim alabilmesini sağlayacak “e-KOLEJ” uygulaması yapılmıştır.

Japonya da kariyer itfaiyecilerin örgütlenmesi şekli şehirler, kasabalar ve köyler bazındadır. Kariyer itfaiyeci personeli bölgenin sanayileşme durumuna ve

nüfus yoğunluğuna bakılarak 10 ile 100 kişi arasında itfaiye istasyonlarına yayılmışlardır.

Ülkeyi tamamen kaplayan profesyonel itfaiyeciler 7 gün 24 saat toplumu afetlere karşı korumaktadırlar. Herhangi bir olası afet yada büyük yangın durumlarında almış oldukları özel eğitimler sayesinde, itfaiyeciler refleks haline getirdikleri görevlerini büyük bir özenle yapmaktadır.

Profesyonel itfaiyecileri yetiştirken hem teorik anlamda hem de pratik olarak sahada almış oldukları çeşitli eğitimlerin uygulamalarını yapmaktadırlar. Kariyer itfaiyeciler düzenli aralıklarla tatbikatlar yapmaktadır.

Kariyer ve gönüllü itfaiyecilerin, farklı karmaşık olaylarda ve çeşitli afetlerde zorlanmadan başarı sağlayabilmeleri gerekli bilgi ve becerileri kazanarak uzmanlaşmış olmalarıyla ilgilidir. Bu yüzden Japonya’da itfaiye okulları yönetmelikle belirlenmiş ve birçok şehirde kurularak eğitim ve öğretim vermektedir. Bu eğitimlerin önemi nedeniyle 1 Nisan 2015 itibariyle toplamda ülke genelinde 55 okul açılmıştır.

Japonya’da itfaiyecilerin eğitimi Yangın Akademisi (Fire Academy) tarafından verilmektedir. Yangın akademileri itfaiyeye yeni başlayanların, itfaiyede yönetici pozisyonunda bulunanların ve çeşitli durumlar için özel eğitim alması gereken itfaiyecilerin ve gönüllü itfaiyecilerin eğitimlerini vermektedir. Eğitimlerde gerçek afetlerde karşılaşılan zor koşullarının simülasyonu yapılarak bu eğitimler verilmektedir. Bir yangında karşılaşılabilecek tüm durumlar yoğun duman, gerçek yüksek sıcaklıklar, karanlıkta yön bulma gibi koşullar oluşturularak pratik eğitimler yapılmaktadır. Eğitimlerin amacına yönelik Yangın Akademisi 4 farklı eğitim programı içinde verilmektedir (Tokyo Fire Department, 2019).

Acemi Eğitimi

Her yıl yaklaşık olarak 300 itfaiyeciye bu eğitimler verilmektedir. Üniversite mezunları için eğitim süresi 7 ay tutulmuşken iken lise mezunları için eğitim süresi 10 aydır. Kadın itfaiyecilerin tümü 2 ya da 4 yıllık üniversite mezunlardan oluşmaktadır. Eğitim süresi kadınlar için ise 6 aydır. Acemi eğitimleri hem teorik hem de pratik eğitimlerden oluşmaktadır. Teorik eğitim olarak itfaiyecilere gerekli

olan fizik, kimya, yangın hukuku ve bina bilgisi gibi eğitimler verilirken, pratik eğitim olarak ise tırmanma, kurtarma, hortum eğitimleri, su püskürtme, ilk yardım ve hava teneffüs cihazlarının kullanımı vb. eğitimler verilmektedir (Tokyo Fire Department, 2019).

Yönetici Eğitimi

Bu eğitim itfaiyede çeşitli kademelerde yöneticilik yapacak olan yada yapmakta olan itfaiyecilere verilen eğitimdir. Eğitimin amacı itfaiyecilerin yöneticilik, komuta ve diğer yöneticilikle olan yeteneklerin kazandırılması ve geliştirilmesidir.

Teknik Eğitim

Bu eğitim sağlık personeli, kurtarma personeli, KBRN (Kimyasal Biyolojik Radyolojik Nükleer Tehditler) gibi tehlikeli birimlerde çalışan personele verilmektedir. Eğitimin amacı personelin bazı özel konularda bilgi ve becerilerinin geliştirilmesidir.

Özel Eğitim

Belirli konularda eğitime ihtiyacı olan itfaiye personellerine verilen bir eğitimdir. Yangın akademisindeki bu eğitimler için birçok üniversite, eğitim enstitüleri, tıp okulları v.b kurum personellerinden ihtiyaç duyulan eğitim konularında destek alınmaktadır. Genel olarak, bir belediyede çalışan itfaiye personeli yukarıda belirtilen eğitimlerin sonucunda yaklaşık olarak 800 saat kadar eğitim almış olur.

Japonya'da itfaiye personeli için, iş tehlikeleri göz önünde bulundurarak, çalışma koşullarını ve çalışma ortamının iyileştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca itfaiye personellerinin ihtiyaç duyduğu bilgi ve teknolojik eğitimlerini almaları için eğitim ve öğretimin planlarının geliştirilmesi üzerinde çalışılıyor.

Japonya’da 200’den fazla yabancı ülke vatandaşı, Japonya’da gönüllü itfaiyecilik yapmaktadır. Ülkenin yaşlanan nüfusu ve düşük doğum oranları nedeniyle de her geçen gün gönüllü itfaiyeciye olan ihtiyaç artmaktadır. Yabancı ülke vatandaşlarının katılımının değişik yönlerden hem zorlukları hem de faydaları bulunmaktadır. Örneğin yabancılar itfaiye teşkilatının birden çok yabancı dilde hizmet verebilmesine katkı sunarken, hükümet politikaları itfaiye gönüllülerinin sadece Japon vatandaşlardan olması gerektiği yönünde olduğu için, yabancıların gönüllü olabilmesi yönünde hukuki zorluklar yaşanmaktadır. Bazı belediyeler yabancı vatandaşların gönüllü katılımlarına izin verip, memnuniyetle bunu sağlarken, bazı belediyeler ise yabancıların itfaiye ekiplerine katılımlarına izin vermemektedir.

2.4.3. Almanya’da Gönüllü İtfaiyecilik

Almanya siyasi yapı olarak federal bir devlettir. Bu federal yapı 16 eyaletten oluşmaktadır. Her eyaletin kendi Başbakanları ve yasaları bulunmaktadır. Federal düzeyde karar alma ve yasa çıkarma yetkisi ise Federal Meclistedir. Mecliste, federal hükümeti ise Şansölye olarak adlandırılan Başbakan ve bakanlar oluşturmaktadır. Devletin başı olarak da Cumhurbaşkanı görev yapmaktadır. Federal hükümet bünyesinde kurulmuş bakanlıklar arası eşgüdüm sağlayacak birçok çalışma grubu vardır.

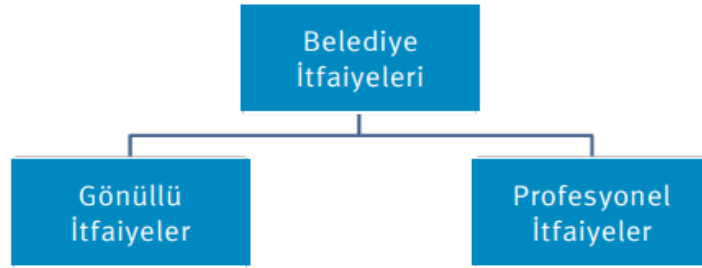
Bu gruplar arasında kurulmuş Federal Almanya Cumhuriyeti İtfaiye Başkanlığı Çalışma Grubu (AGBF) vardır. AGBF itfaiyelerin, kurtarma hizmeti, sivil koruma ve güvenlik alanlarında öneriler geliştirmenin yanı sıra, deneyim paylaşımını sürdürme, itfaiye ekiplerinin koordinasyonunun doğru yapılması, görevlerine sahiptir (Arbeits gemein schaft der Leiter der Berufs feuerwehren in der Bundes republik Deutschland, 2019).

Merkezi yönetim itfaiye ve kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesi hakkında standartların oluşturulması, eyaletler kurtarma servisi, yangın söndürme hizmeti, afet, acil durum yönetimi ve mevzuatının hazırlanması ve kamu güvenliğinin sağlanması için kanunlar hazırlaması sorumlulukları arasındadır. Ayrıca Almanya’da Federal hükümeti itfaiye ve kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesi hakkındaki acil

durum yönetimi yetkisini ve sivil savunma hizmetleri hakkında ki yetkilerini eyalet hükümetlerine devredebilmektedir.

Almanya’da Acil Durum Kurumları; itfaiye, kurtarma ve yangın güvenliğinin oluşturulması için her eyaletin ayrı ayrı bir kurumu bulunmaktadır. Bu düzenlemelerinin yapılması ve yayınlanmasından eyalet meclisleri sorumludurlar. Almanya’da her belediye kendi itfaiye ve kurtarma servisini oluşturmakla, aynı zamanda finansmanını da sağlamakla sorumludur. Her eyaletin kendi bakanı aynı zamanda acil durum kurumlarının en yetkili kişisidir. Burada Federal Hükümetin rolü ise itfaiye ve kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli olan standartların sağlanması ve toplum güvenliği için yasaların hazırlanmasıdır.

Şekil 7: Almanya’da Kırsalda ve Şehirlerdeki Mevcut İtfaiye Yapısı

Kaynak: (Thüringen Belediyesi, 2018)

İtfaiye ve Kurtarma Hizmetleri; belediyeler bünyesinde yapılmaktadır. Her belediye kendi itfaiye teşkilatını kurmak ve faaliyetleri yürütmekle sorumludur. İtfaiyelerin kapasiteleri eyaletlerin nüfusuna ve yerleşim alanında bulunan özel risk çeşitlerine göre değişiklik göstermektedir.

Almanya’daki itfaiye hizmetleri 5 grupta incelenmektedir.

- Profesyonel İtfaiyeler; nüfusu 100.000’nin üzerinde olan kentlerde kurulmuş olan itfaiyelerde düzenli olarak ücretli çalışan profesyonel personel bulunmaktadır. Her türlü kaza ve afet tipine müdahale edebilecek şekilde yetişmiş, eğitimli profesyonel itfaiyelere büyük afetlerde kırsal alanda ki gönüllü itfaiyeciler de yardım etmektedir.
- Profesyonel Destekli Gönüllü İtfaiyeler; bu çeşit itfaiye istasyonları 40000’nin üzerindeki nüfusa sahip olan şehirlerde oluşturulmaktadır. Bu

İtfaiye istasyonlarında çalışanlar özellikle ambulans hizmetleri başta olmak üzere diğer bütün küçük kazalar için de daima hazır bulunmaktadır. Gönüllü itfaiyecilere ise profesyonel itfaiyecilerden farklı olarak, sadece müdahalede bulundukları olaylar için ve zorunlu giderleri için ödemeler yapılmaktadır.

- Zorunlu İtfaiye; Almanya yasalarında yeterince gönüllü itfaiyecinin bulunmadığı bölgelerde ve zamanlarda yasa gereği itfaiyeci olma koşulları uyan kişilerin itfaiyeye katılmasını şart koşmaktadır.
- Özel İtfaiyeler; Özel riskli bölgelerde ve alanlarda, fabrikalarda eyaletler tarafından kurulması şart koşulan itfaiyelerdir. Koşulları ve güvenliği en üst düzeye getirebilmek ve sigorta indirimi gibi özel sebeplerle kurulan itfaiyelerdir. Bu itfaiyelerde, gönüllü ve profesyonel itfaiyeciler sürekli veya part-time olarak çalışabilmektedir.
- Gönüllü İtfaiyeler; 1,3 milyonu geçen gönüllü sayısı ile Almanya'nın en yaygın yangınla mücadele oluşumudur. Gönüllü itfaiyeciler bağımsız olup, zorunlu masrafları dışında ücret almazlar. Gönüllü itfaiyecilik istasyonları normalde nüfusu 50.000 ile 100.000 arasındaki küçük şehirlerde bulunur. Belediyeler gönüllü olacak üyelerini kendileri kabul edip itfaiye amirlerini ise kendileri seçerler. Profesyonel itfaiyeciler de gönüllü itfaiyeciliğin aynı zamanda doğal üyesidir. Profesyonel itfaiyeci eğitimi 18 ay iken gönüllü itfaiyecilik eğitimi yaklaşık 150 saattir (Kalthöner, 2011: 33).
- Almanya'da 16 eyalet de 82 milyon vatandaş bulunmaktadır. Yüzölçümü ise 357.111 metrekaredir. Şuan 1,3 milyon itfaiyeci hizmet vermektedir. Bunların % 96'sı Gönüllü, % 4 ise Profesyonel itfaiyecidir (Kalthöner, 2011: 4).

Almanya'da İtfaiye Teşkilatlarının Görevleri

Kentlerde ki İtfaiye ve Kurtarma Servislerinin temel ve ek görevleri şu şekildedir:

- Yangınla mücadele
- Teknik kurtarma ve yardım
- Radyasyondan ve tehlikeli maddelerden korunma

- Çevrenin korunması
- Afet kontrolü
- İnsanların kurtarılması
- Hayvanların kurtarılması
- Deniz, göl ve akarsularda kurtarma
- İlk yardım
- Tıbbi kurtarma
- Ambulans hizmet

Şuan Almanya’da itfaiye hizmetlerini; yaklaşık olarak 23.000 gönüllü itfaiye hizmet birimi ile birlikte 107 profesyonel itfaiye hizmet ekibi yürütmektedir. Almanya’da itfaiye teşkilatları ihbar alarmından sonra 10 dakika içerisinde olay yerine yardım ulaştırabilecek şekilde organize edilmiştir. Bu sebeple geniş bir alanı içeren itfaiye istasyon ağı oluşturulmuştur.

2.5. TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜ İTFAİyecİLİK UYGULAMALARI

Türkiye’de İtfaiye teşkilatının tarihsel gelişimi incelendiğinde 1714 yılından önce itfaiye teşkilatı olmamasına rağmen Osmanlı’da padişah III. Murat 1572 tarihli fermanyla herkesin evinde, damına yetişebilecek uzunlukta birer merdiven ve birer büyük su fiçisi bulundurmasını zorunlu tutmuştur (Özavcı, 1973: 12).

1714 yılında ise İstanbul’da Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından 13-14 kişilik bir Tulumbacı Birliği oluşturulmuş ve Tulumbacı Ocaklarının faaliyeti 1825 yılına kadar 110 yıl devam etmiştir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, 2019). Daha sonraları ise Tulumbacı Ocakları kaldırılmış yerine ise 1827’de yarı askeri itfaiye teşkilatı kurulmuştur. Bu birliklerin de İstanbul yangınları için yetersiz olduğunun anlaşılmasıyla 1846’da da tam olarak askeri birlik içinde ismi Zaptiye Muşiriyeti olan itfaiye teşkilatı kurulmuştur. Daha sonrasında 1869 yılına gelindiğinde ise Belediye daireleri kurulmuş 1923 yılında Cumhuriyet döneminde belediyelere devredilen itfaiye teşkilatları yasal olarak 1930 yılındaki 1580 sayılı Belediye Yasası ile birlikte tamamen belediyelere bağlanmıştır (Özavcı, 1973: 13).

1958 tarihli 7126 Sayılı “Sivil Müdafaa Kanunu” ile doğal afetler ve büyük yangınlarda zararın en aza indirilebilmesi için İtfaiye görevlendirilmiştir. 17 Mayıs 1959 tarihinde ıkarılan “Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun”un 4. maddesiyle de afet sonrasında gönüllü itfaiye birimlerinin kurulmasına izin verilmiştir (Tural, 2004: 91).

02.07.1997 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile Büyükşehir’de bulunan İtfaiye Müdürlükleri “İtfaiye Daire Başkanlıkları” na dönüştürülmüştür.

2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 7. Maddesi ile 2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 52’nci maddesine dayanılarak İtfaiye teşkilatlarının görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir.

Belediye itfaiye teşkilatları; 29.11.2005 tarihli ve 2006/9809 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile çerçevesinde belediye meclisi kararı ile kurulur. İtfaiye istasyonlarının kuruluşunda belediyelerin nüfusu, fiziki ve coğrafı yapısı, yangın ve diğer afetlere karşı hassasiyetleri dikkate alınır.

İtfaiye Teşkilatı’nın görev, yetki ve sorumlulukları arasında;

1. Her türlü yangına müdahale etmek, söndürmek ve yangında kurtarma çalışmalarını yapmak,

2. Her türlü çökme, kaza, patlama, mahsur kalma durumlarında teknik kurtarma becerisi gerektiren olaylara müdahale etmek, ilk yardım hizmetlerini yapmak, arazide su üstü ve altında arama kurtarma çalışmalarını yapmak,

3. Su baskınlarına müdahale etmek,

4. Doğal afetlerin yanında gerçekleşen olağanüstü durumlarda kurtarma çalışmalarına katılmak,

5. 05.06.1964 tarihli 6/3150 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren Sivil Savunma ve şahsi Mükellefiyet tahliye, seyrekleştirme, planlama ve diğer hizmetler tüzüğü doğrultusunda kurulan itfaiye mükelleflerini eğitmek, nükleer, biyolojik, kimyasal maddeleri ve kirlenmelerde dekontaminasyon işlemlerine yardımcı olmak,

6. Vatandaşların, kamu kurum ve kuruluşlarının itfaiye hizmetlerini tanınması, itfaiye alanında önlemler konusunda eğitmek ve tatbikatlar yapmak,

7. Kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlara ait itfaiye teşkilatlarına ve gönüllü itfaiyecilerin eğitim ve yetiştirilmesine yardım etmek; bina, araç gereç ve teçhizatlarının itfaiye standartlarına uygunluğunu denetlemek ve ilgili kurumlara yangın yeterlilik belgesi vermek, ilgili birimlerle işbirliği yapmak,

8. Belediye sınırları dışarısındaki olaylara müdahale etmek,

9. Belediye sınırları içerisindeki bacaları denetlemek, belediye meclisi tarafından belirlenen belirli ücret karşılığında temizlemek ve temizlettirmek hizmetlerini yürütmek,

10. Orman yangınlarına talep edilmesi halinde müdahale etmek,

11. İmar planı dâhilinde parlayıcı, patlayıcı ve yanıcı madde depolama alanlarını belirlemek,

12. Belediye başkanının verdiği diğer görevleri yerine getirmek.

İtfaiye hizmetleri resmi tatil günleri de dâhil olmak üzere, 24 saat esasına görev yapmaktadır. İtfaiye personelinin çalışma süresi ve saatleri 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda belirtilen çalışma süre ve saatlerine bağlı olmaksızın, hizmetin aksatılmadan yürütülmesini sağlayacak şekilde Devlet Personel Başkanlığının görüşü alınarak değiştirilebilmektedir.

Dünyada da örnekleri görüldüğü üzere Türkiye’de belediyeler, profesyonel itfaiyecilerin istihdam edilmesinin uygun olmadığı, nüfusu az olan veya itfai olay çıkma sıklığı çok düşük olan yerlerde, Gönüllü İtfaiye İstasyonlarının kurulup gönüllülerin hizmet sunmasını sağlayabilmek için yasal yönetmelikler çıkarmışlardır. İstanbul, Kocaeli ve Konya Büyükşehir Belediyeleri gönüllü itfaiyecilik sisteminin Türkiye’deki ilk uygulayıcıları arasında yer almaktadır.

Gönüllü İtfaiyeciler afetlerle mücadelede eğitilmiş gönüllü insanların oluşturulması için, afetin yaşatmış olduğu zararların azaltılmasında gerekli gönüllü desteğinin alınabilmesi için ve ayrıca afetlerde görevli itfaiye personeline yetersiz kaldığı durumlarda destek olabilmesi için yetiştirilmektedir. Gönüllü itfaiyecilik sistemi bu amaçla hazırlanmıştır.

Kavram olarak *“mesleği itfaiyecilik olmayan ve yapmış olduğu bu görevden dolayı maaş almayan, profesyonel itfaiyecilerin istihdam edilmesinin uygun olmadığı nüfusun az, itfai olayların çıkma sıklığının düşük olduğu yerleşim yerlerinde gönüllü olarak görev alan, eğitim, yetenek ve donanım olarak profesyonel itfaiyeci imkan ve*

kabiliyetlerine sahip, itfai olay gerçekleştiğinde kendi meşguliyetini bırakıp, emir komuta zinciri içinde olaylara müdahale eden ve olay sonrası kendi meşguliyetine dönen kişilere” gönüllü itfaiyeci denmektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2005).

Ülkemizde gönüllü itfaiyeci olabilmenin koşulları, her belediyenin kendi çıkardığı yönetmeliklere göre farklılıklar gösterebilmekle birlikte, aşağıda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği’nde yer alan şartlara yer verilmiştir:

- a)T.C. vatandaşı olmak,
- b)18 yaşını bitirmiş olmak,
- c)Okuryazar olmak,
- d)Sağlık durumunun, itfaiye teşkilatının çalışma şartlarına engel teşkil etmediğini hekim raporu ile ibraz etmek,
- e)Adli sicil bakımından devlet memurunda aranan şartlara sahip olmak,
- f)Gönüllü itfaiyeciler için teorik ve uygulamalı “Temel İtfaiyecilik Eğitimi” ni başarıyla tamamlamış ve sertifikasını almış olmak,
- g)Gönüllü itfaiyecilik görevini ifa edeceği yerleşim yerinde ikamet etmek ve/veya çalışmak.

Türkiye’de Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliklerinde gönüllü itfaiyeci olacaklarda aranan nitelikler hemen hemen aynıdır, ancak bazı belediyeler aranan şartlar arasında sadece hukuki ilke ve nitelik ararken bazı belediyeler ise “yüksek insani değerlere sahip olmakla beraber gönüllülük ilkesini benimsemiş olmak gibi” etik ilkeleri şart koşmuşlardır.

İtfaiyecilik mesleği doğası gereği, özverili, disiplinli ve sorumluluk sahibi olunması gerektiren bir meslektir. Eğitim, yetenek ve donanım olarak profesyonel itfaiyeci imkân ve yeteneklerine sahip olan ve insanlar arasında dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen, görevini zamanında, eksiksiz yerine getiren topluluğun gönüllü üyeleri, toplumun en çok ihtiyaç duyduğu meslek sınıflarından birine dahil olarak gönüllü itfaiyeci olurlar (Volkan, 2017).

Yangın ve diğer afetlere müdahalede ilk dakika ve saatlerin önemi çok büyüktür. Gönüllü itfaiyecilik sistemi ile devletin olaylara müdahale etmede yetersiz kaldığı yada geç kaldığı bölgelerde, kısa sürede müdahale edilmesini, zarar ve

kayıpların azaltılmasında veya büyümeden önlenmesine gönüllü itfaiyecilik sisteminin katkısı büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde birçok büyükşehir belediyesi “Gönüllü İtfaiyecilik” sistemini yasal zeminde uygulayabilmek ve gönüllü itfaiyeciliğin hukuki statü kazanmasını sağlamak için, büyükşehir belediyeleri kendi kurumlarına özel ayrı ayrı yönetmelikler düzenleyip çıkarmaktadır. Bu yönetmelikler, itfaiyeciliği kamuoyuna tanıtmak, yangın, kurtarma vb. konularda gönüllü olarak eğitilmiş bireyler oluşturmak, yangınlarda ve diğer tüm afet tiplerinde mücadelede vatandaşların katkı sunmalarını sağlamak ve Büyükşehir Belediyelerinde “Gönüllü İtfaiyecilik” yapmak isteyen fertlerin uyması gereken yasal yükümlülüklerin belirlenerek düzenlenmesinin yapılmasına yöneliktir.

Belediyeler bu yönetmelikleri çıkarken, hukuki dayanak olarak aşağıdaki kanun ve yönetmelik maddelerini esas almışlardır:

- 07.04.1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanununun 36’ncı maddesinin 12’nci fıkrası,
- 3.07.2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 7’nci maddesi,
- 13.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu 15, 52, 53, 75 ve 77’nci maddeleri, 21/10/2006 tarihli ve 26326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Belediye İtfaiye Yönetmeliğinin 6/g ve 45 inci maddeleri,
- 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun ilgili maddeleri,
- 08.09.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 69 ve 71 inci maddeleri,
- 11.12.2004 tarihli ve 25667 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Orman Yangınlarını Söndürme Çalışmaları Esnasında Ölenlere ve Sakatlananlara Ödenecek Tazminata İlişkin Yönetmeliğin ilgili maddeleri,
- 9 Ekim 2005 tarihli ve 25961 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği,
- İçişleri Bakanlığının 23 Ağustos 1985 tarih ve 18851 sayılı “İtfaiye Teşkillerinin Kuruluş Görev Eğitim Ve Denetim Esaslarına Dair” yönetmeliğinin madde 4, a bendi 7. ve 9. maddeleri,

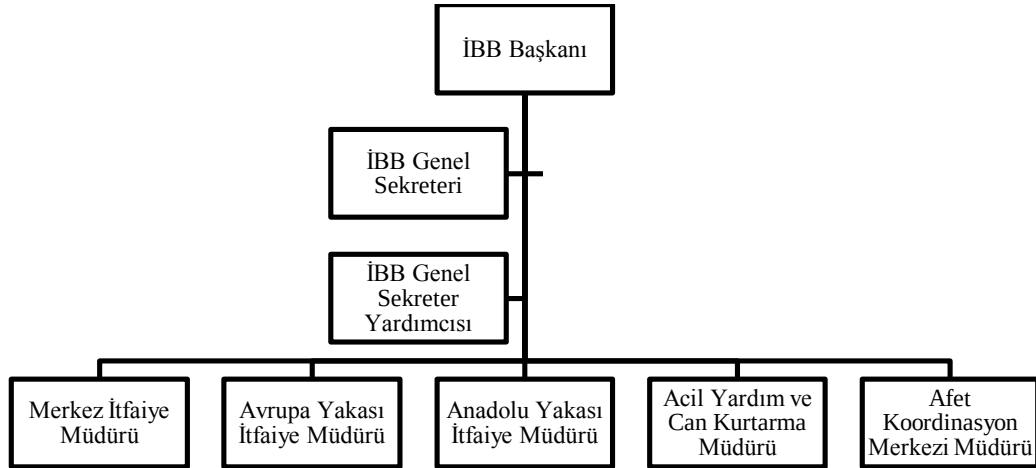
Ülkemizdeki “Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmelikleri” incelendiğinde, ilk gönüllü itfaiyecilik sistemini uygulayan Kocaeli ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin çıkarmış oldukları yönetmeliklerin, İzmir Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere diğer büyükşehir belediyeleri tarafından da temel ve referans alındığı, bu düzenlenen yönetmeliklerin ilk yönetmeliklere çok fazla benzer yönetmelikler oldukları görülmüştür.

2.5.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi gönüllü itfaiyecilik uygulamalarına değinmeden önce büyükşehir ölçeğinde itfaiye hizmetlerinin yerel yönetim yapılanmasına değinilmesi uygun olacaktır.

İstanbul İtfaiyesi dünyadaki en eski itfaiye teşkilatlarından birisidir. İstanbul şehrinin kendine özgü yapısından dolayı İstanbul itfaiyesi birçok alanda görev yapmaktadır. Yaklaşık olarak 16 milyon nüfusun bulunduğu bu şehirde itfaiye istasyonlarını, çok sayıdaki araç ve personelini, kontrol ve idare etmek için çok profesyonel bir organizasyon yapısı gerektiği açık bir gerçektir. 2019 yılı itibarıyla İstanbul İtfaiyesinin Organizasyon Şeması Şekil 9’daki gibidir.

Şekil 8: İstanbul İtfaiyesi Organizasyon Şeması

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2019)

2019 Yılı Mayıs ayı sonu itibariyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığında toplamda 4.260 çalışan görev yapmaktadır. Ayrıca 27 Gönüllü itfaiye istasyonunda 348 Gönüllü İtfaiyeci Personeli görev yapmaktadır. TÜİK resmi rakamları referans alınarak yapılan değerlendirmede İstanbul’da 100 bin kişiye düşen Profesyonel İtfaiye çalışanı sayısı 2004 yılında yaklaşık 16 iken 2018 yılı sonu itibariyle 28,5’e ulaşmıştır.

Tablo 5: İstanbul İtfaiyesi Çalışan Sayısı (2014-2019)

YIL	ÇALIŞAN (SAYI)					
	İtfaiyeci	ATT	Doktor	TOPLAM	Plaj Cankurtaran Hizmetleri Personeli	Gönüllü İtfaiyeci
2014	4.046	140	24	4.210	421	474
2015	3.918	219	24	4.161	431	391
2016	3.675	271	20	3.966	450	370
2017	3.581	333	20	3.934	481	362
2018	3.945	334	17	4.296	481	372
2018 Ocak-Mayıs	3.547	332	19	3.898	481	362
2019 Ocak-Mayıs	3.909	333	18	4.260	481	348
Sayısal Değişim	+362	+1	-1	+362	0	-14
	-101	+194	-7	+86	+60	-102

Kaynak:(İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2019)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde gönüllü itfaiyecilerin tüm itfaiye personeli içindeki oranı 2019 itibariyle %8.9’dur.

2019 yılı Mayıs ayı sonu itibariyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığında; 95 profesyonel, 27 gönüllü itfaiye istasyonu ile hizmet verilmekte olup, ayrıca mevcut 35 istasyonunda ambulans ile itfaiye birlikte hizmet vermektedir (Tablo 5).

Tablo 6: İstanbul İtfaiyesi İstasyon Sayısı (2014-2019)

Yıl	İtfaiye İstasyonları(Sayı)				
	Grup	Müfreze	Gönüllü	TOPLAM	
2014	32	60	21	113	
2015	32	60	25	117	
2016	32	62	26	120	
2017	32	62	26	120	
2018	32	63	27	122	
2018 Ocak-Mayıs	32	62	26	120	
2019 Ocak-Mayıs	32	63	27	122	
	2018 Ocak – Mayıs	0	1↑	1↑	2↑
Sayısal Değişim	2019 Ocak-Mayıs				
	2014 yılı	0	3↑	6↑	9↑
	2018 yılı				
	2018 Ocak – Mayıs	0,0 %	1,6%↑	3,8%↑	1,7%↑
Oransal Değişim	2019 Ocak-Mayıs				
	2014 yılı	0,0%	5,0%↑	28,6%↑	8,0%↑
	2018 yılı				

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2019)

İstanbul İtfaiyesi 2014 yılından beri birçok konuda farkındalık çalışmaları yapmış ve toplumun tüm kesimlerini kapsayacak eğitimler vermiştir (Tablo 6).

Tablo 7: İstanbul İtfaiyesi Farkındalık Çalışmaları ve Eğitimler (2014-2019)

Farkındalık Çalışmaları ve Eğitimler	2014	2015	2016	2017	2018	2019 OCAK - MAYI S	TOPLAM
Hizmet içi Eğitimler	1.454	7.923	25.667	46.974	44.713	15.925	142.026
Kamu ve Özel Sektöre Yönelik Eğitimler	24.923	17.377	14.764	18.514	18.2011	3.595	97.374
Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu	2.527	2.358	1.131	1.134	1.428	705	9.283

Öğrencilerine Yönelik Eğitimler							
İlk Yardım Eğitimi ve Halk Sağlığı Semineri	19.717	8.774	8.086	8.721	8.929	3.610	57.837
Gönüllü İtfaiyeci Eğitimi	0	81	28	0	0	0	109
Okullarda ve Kurumlarda Yapılan Tatbikatlar	611.996	638.710	596.685	645.719	631.679	542.103	3.666.892
Farkındalık çalışmaları(Afetlerden Korunma Eğitimleri, Anaokulu ve İlköğretim Okullarına Yönelik Eğitimler, İstasyon ve AKOM Ziyaretlerine Engellilere Yönelik Verilen Eğitimler)	22.308	34.056	46.607	54.366	59.976	33.819	250.969
GENEL TOPLAM	682.925	708.649	692.968	775.428	764.926	599.757	4.224.490

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2019)

2.5.2. Konya Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları

Konya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı gönüllü hizmetlere katılımın önemli bir örneği olan itfaiyecilik alanındaki örnek projesini 2015 yılında hayata geçirmiştir. Konya Büyükşehir Belediyesi “gönüllü itfaiyecilik

yönetmeliğini” 2014 yılında çıkararak, gönüllü itfaiyecilikle ilgili usul ve esaslar bu çerçevede belirlenmiştir.

Yönetmeliğin birinci kısmında gönüllü itfaiyeciliğin amacı, kapsamı ve yasal dayanağı belirtilmiştir. Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinin ikinci bölümünde ise kuruluş ve çeşitli tanımlara yer verilmiştir.

Bu kapsamda A Tipi Gönüllü İtfaiyeci, B Tipi Gönüllü İtfaiyeci, profesyonel itfaiyeci, Gönüllü İtfaiye Amiri, Yangın Mükellefi, Gönüllü İtfaiye İstasyonu ve Karma İtfaiye İstasyonu gibi kavramların yer aldığı çeşitli kavramlar tanımlanmıştır.

A tipi gönüllü itfaiyecilerin kırsal alanlarda meydana gelen yangınlara müdahalesi amaçlanırken, B tipi gönüllü itfaiyecilerin ise bilinçlendirme, acil durumlarda kendilerini ve ailelerini korumaları hedeflenmektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinin üçüncü bölümünde ise gönüllü itfaiyeci olabilmek için aranan şartları da kapsayan tüm görevlendirme süreci, çalışma düzeni ve gönüllü itfaiyecilerin alması gereken eğitim konuları belirlemiştir.

Konya Büyükşehir Belediyesinde yaklaşık olarak 1571 kişi gönüllü itfaiyeci olarak çalışmaktadır. Belediyeyi gönüllü itfaiyecilik projesini oluşturmaya iten temel faktörlerden birisi 6360 Sayılı yasa ile büyükşehir belediyelerinin görev sınırlarının il sınırlarına kadar genişleyerek değiştirilmesidir (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2017).

Daha önce aynı personelle sadece büyükşehir sınırlarına hizmet veren itfaiye daire başkanlığının görevleri de 6360 sayılı yasayla böylece artmış oldu. Bu sorun ise Konya gibi yüzölçümü bakımından büyük olan bir il için itfaiyecilik alanında önemli bir sorun teşkil etmektedir. Belediye sınırları içerisinde örneğin köylerden birinde acil bir yangın olması durumunda belediyede çalışan profesyonel itfaiyeciler yangına yetişemeyebilirler. Bu sorun ise en iyi şekilde o köyde yaşayan gönüllülerin yangına zamanında müdahalesi ile mümkün görülmektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi kırsal alanda gönüllü olarak çalışanlara su tankı, itfaiyecilere özgü kıyafetler vb. imkânları sağlayarak birçok kırsal bölgede gönüllü itfaiyecilik uygulamasını başlatmıştır. Ancak şehir merkezinde gönüllü itfaiyecilik uygulamasına henüz geçememiştir. Şehir merkezinde gönüllü itfaiyecilik kapsamında çalışanlar mevcut olmakla birlikte bu gönüllülerden sadece kendini, ailesini ya da yakın çevresini

koruması beklenmektedir. Bu çerçevede merkezde yer alan gönüllülerin yangınlara müdahale etme gibi bir durumları şimdilik söz konusu olmamaktadır.

Yeni Büyükşehir Yasası ile 31 ilçede 110 merkezde hizmetlerini sürdüren Konya Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, 2017 yılında 5 bin 886 yangına ve 621 trafik kazasına müdahale etmiştir.

Konya Büyükşehir Belediye, Yeni Büyükşehir Yasası sonrası mahalleye dönüşen 584 köy ile 184 beldede yangına hızlı müdahale edebilmek için itfaiye merkezi sayısını 110'a çıkarmıştır.

2019 yılı itibariyle Konya genelinde 1.571 gönülle itfaiyeci bulunmaktadır. Gönüllü itfaiyeciler su tankeriyle 2016 yılında 1.439 yanına müdahale etmiş. 2017 yılında ise 550 mahalleye dağıtılan 3 tonluk yangın söndürme tankeri ile gönüllü 678 yangına müdahale etmiştir (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, eğitim faaliyetleri kapsamında; yangın güvenliği, yangın anında yapılması gereken doğrular, portatif söndürücü kullanımı ve acil tahliye konularında geçtiğimiz yıl 57 bin 224 kamu-özel sektör çalışanları ve öğrencilere eğitim verdi (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Konya Büyükşehir Belediyesi, 2017 yılında İtfaiyecilik Haftası kapsamında “Gönüllüyüz, Birlikte Güçlüyüz” isimli proje kapsamında yapılan gönüllü itfaiyeciliğin tanıtıldığı ve teşvik edildiği bir program düzenlenmiştir.

Gönüllü İtfaiyecilik Projesi kapsamında Konya İtfaiyesi Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Avusturya'ya uygulanan gönüllü itfaiyecilik hizmetlerini yerinde inceleme yapabilmek ve gönüllü itfaiyecilik uygulamaları hakkında da bilgi donanımlarını arttırıp uygulamalarını geliştirebilmek için teknik geziler düzenlenmiştir.

2.5.3. Kocaeli Örneği

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde “Gönüllü itfaiyecilik” uygulamasına 2001 yılında başlamıştır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Eğitim Merkezindeki gönüllü itfaiyecilik eğitimlerine toplumun her kesiminden vatandaşlar yoğun bir ilgi göstererek katılım sağlamıştır.

2007 yılında gelindiğinde de Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı “Genç Gönüllü İtfaiyecilik” adı altında küçük itfaiyeciler yetiştirmek üzere de bir çalışma başlatmıştır. Başlatılan çalışma Kocaeli’nde bulunan ilköğretim okullarına haftada iki saat olmak üzere ders vererek, öğrencilere itfaiyeciliği öğretmeyi ve sevdirmeyi hedeflemiştir. İtfaiyeciliğin öneminin daha iyi kavranması, insanların can ve mal güvenliğini korumak adına kendi canlarını hiç düşünmeden tehlikeye atan itfaiyecilerin daha iyi tanınması için başlatılmış olan uygulama, kamuoyunda büyük beğeni almıştır (Haber Aktüel, 2007).

Gönüllü İtfaiyecilik uygulamasını genişletmek için gönüllülere yeni ve farklı bir kapı açan Kocaeli İtfaiyesi, mahalle ve üniversitelerde gönüllü kazanımı sağlamak ve teşvik etmek için birçok eğitim düzenlemiştir.

Gönüllü İtfaiyeciler 2005 yılından itibaren Kocaeli Sahilleri Su Kazalarını Engelleme Merkezi çalışmalarına destek vermişlerdir. Kocaeli’ndeki birçok sahilde Cankurtaranlık hizmetinde gönüllü itfaiyeciler görev yapmaktadır.

Almanya da Kocaeli ile kardeş şehir olan Kassel Belediyesi’nin düzenlediği Fransa, Rusya, İsrail gibi ülkelerin gönüllü itfaiyecilerinin de katıldığı, 2011 Gönüllü Avrupalı yılı etkinliğinde, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı gönüllü itfaiyecilikle ilgili yürüttüğü çalışmalarının tanıtımı ve aynı zamanda gelişimi için etkinliğe katılmıştır.

2019 yılında yeni gönüllüler yetiştirmesi için gönüllü itfaiyecilik eğitimleri devam etmektedir. Bu eğitimler sayesinde kentin her bölgesinde meydana gelebilecek yangın ve benzeri olaylara müdahale edebilecek kişiler yetiştiriyor (Anadolu Ajansı, 2007). Kocaeli İtfaiye Dairesi Başkanlığınca başlatılan “Gönüllü İtfaiyecilik” programı çalışmaları kapsamında 2019 yılında toplamda Kocaeli ilinde 7 bölgede Gönüllü İtfaiye İstasyonları aktif olarak hizmet etmektedir. 2019 yılının ilk yarısında toplamda 132 yeni gönüllü itfaiyeci de eğitimlerini tamamlayarak itfaiye bünyesine katılmışlardır.

Bütün Kocaeli ilindeki itfaiye istasyonlarında her gün ortalama 15 gönüllü itfaiyeci aktif olarak görev yapmaktadır. 2001-2019 yılları arasında Kocaeli Büyükşehir Belediyesinde toplamda 1750 gönüllü itfaiyeciye eğitim verilmiştir (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2019).

2.6. İZMİR İTFAİYESİNDE KURUMSAL YAPI

19. yüzyılın son çeyreğinde İzmir’de büyük ve ciddi miktarlarda mal ve can kayıplarına neden olan yangınlar için birtakım önlemler alınmaya başlanmıştır. Bunların başında Belediye Dairesi’nin kurulmasıyla birlikte belediyeye bağlı bir tulumbacı takımı da oluşturulması gelmektedir. Böylece yangınlarla mücadelede örgütlü bir yapının oluştuğu görülmektedir. 1800’lü yılların başında İzmir şehrinde itfaiye hizmetlerinin ilk oluşumu İngiliz, Alman ve Fransız sigorta şirketleri tarafından başlatılmıştır. Sigorta şirketleri o yıllarda itfaiye hizmetini ayrı ayrı yapmaktaydı. Bu ayrı ayrı olan birimler 1897 yılında Macar asıllı “Gros Koviç Yusude (Grass Govic)” adlı uzmanın emrinde birleştirilerek İzmir’de modern itfaiyeciliğin zemini oluşturulmuştur.

Bu yıllarda çıkan yangınlara hızlı müdahale edebilmek için birçok yatırım yapılmaya başlanmış ve 1897 yılında Yusuf Dede konumunda yaklaşık on metre yüksekliğinde yangın gözetleme kulesi yaptırılmıştır. Kadifekale mevkiinde de yangın gözetleme kulesi yaptırılmış ve günümüzde de bu tarihi yapı halen durmaktadır.

Bir başka alınan önlem ise yangınlar çıktığında acilen duyurulabilmesi için top atışları yapılmasıydı. Görüldüğü üzere tüm bu önlemler yeni ve belli bir teşkilatın kurulduğu anlamına gelmekteydi.

Şehirde bulunan sigorta şirketleri de yangınlardan büyük oranda etkilendikleri için birtakım teşebbüslerde bulunmaktaydılar. Sigorta şirketleri yangınla mücadele için kendi özel söndürme ekiplerini oluşturmuşlardır. Bu ekiplerin dönemin gelişmiş modern araçlarından olan “vapuraki” diye adlandırılan tulumbaları vardı. Ayrıca şehirde geçmişten beri bütün mahallelerde bir tulumbacı ekibibulunmaktaydı. Bu ekipler gönüllü olarak çalışan mahalle kabadayılarından meydana geliyordu. Yangın olduğu zaman tulumbacılar, yanan yerin sahibinden yaptıkları iş için bahşiş alırlardı.

Yangınlar için bütün bu alınan önlemler 1922 Eylül’ün de savaş ve işgal günlerinin bittiği günlerde çıkan büyük yangından korunmaya yeterli olamamıştır. 13 Eylül 1922’de İzmir’de çıkan büyük yangın kentin çok büyük bir bölümünü yok etmiştir. Birçok işyeri ve ev bir daha kullanılamaz duruma gelmiştir. Yangının nasıl başladığı ise araştırmalar sonucunda tam olarak bulunamamıştır. Yangının kontrol

altına alınması 15 Eylül’de, tamamen söndürülebilmesi ise 18 Eylül’de gerçekleşmiştir. Yapılan araştırmalarda, şehrin 2 milyon 600 bin metrekarelik yerleşim sahasının tahrip olduğu görülmüştür. İstatistik Müdürlüğünün Mart 1923’teki verilerine göre; İzmir’de mevcut olan 42.945 haneden 14.004 tanesi tamamen yanmıştır (Demirtürk ve Kaya, 2012: 122).

İşgalden kurtulan ama çıkan yangından çok büyük bir tahribat görmüş İzmir, yangınlardan ders çıkarmış ve o dönemin belediye başkanı Uşakizade Muammer Bey zamanında gerekli modern donanımlar satın alınarak, belediye itfaiye kadrosundaki personel sayısı da arttırılmıştır. Ayrıca 20 Mart 1924 tarihinde çıkartılan kanunla da sigorta şirketlerinin itfaiyelerinin yönetimi de İzmir Belediyesi’ne geçmiştir. 1922 yangınına yaşayan belediyenin, Cumhuriyet döneminde ilk üzerinde durduğu konuların başında itfaiye hizmetleri gelmiştir.

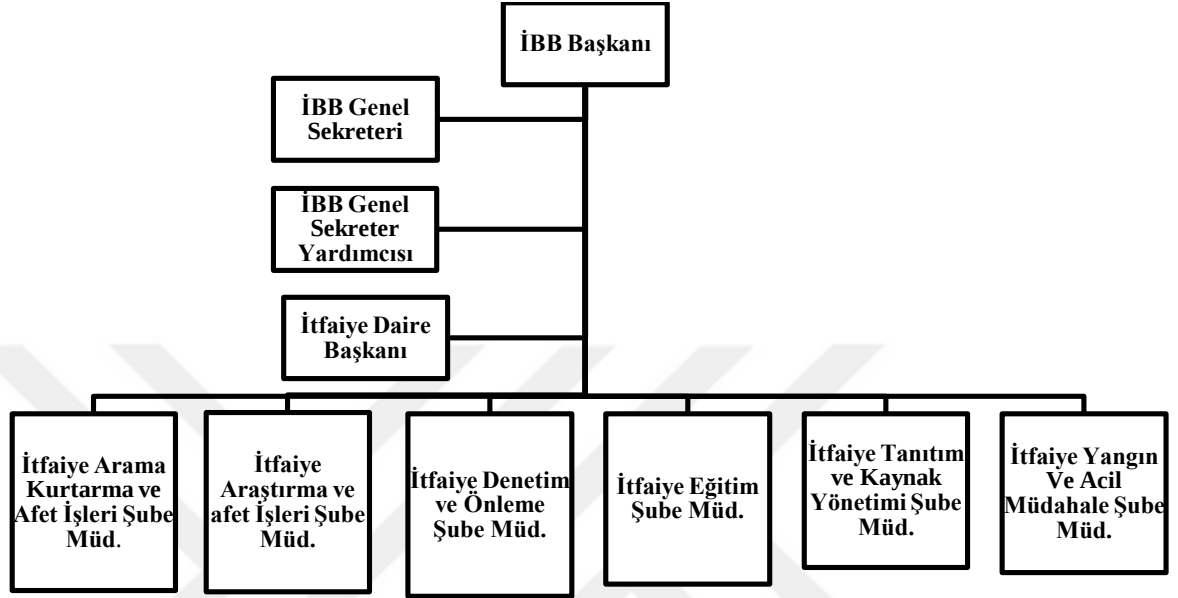
İtfaiye hizmetlerinin tek elde toplanması ihtiyacı sonucunda, İzmir Belediyesi 24 Ağustos 1926 tarihinde, İtfaiye Merkez İstasyon binasının yapılması kararını almıştır (İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, 2019). O yıllarda belediyenin mali kaynaklarının çok küçük ve kısıtlı olması nedeniyle ivedilikle bina yapımı gerçekleştirilememiştir. Ancak merkezi yönetimin yangınların büyük kaynak kaybına neden olduğunu görmesiyle birlikte itfaiyelerin durumlarına dikkat çekilmiştir. 1924 yılında TBMM tarafından çıkarılan itfaiye hizmetlerinin belediyelerce yürütüleceğini esas alan kanunla Türkiye’deki bütün söndürme teşkilatları “İtfaiye” adı altında birleşmiştir. 1927 yılında bir genelge yayınlanmış ve bu genelgede belediye bütçelerine itfaiyeler için gerekli ödeneklerin konulması, itfaiyecilerin yetiştirilmesi, uygun araç, ekipmanların sağlanması ve mekan inşaatlarının yapılması gibi önlemler bildirilmiştir.

İzmir İtfaiyesi’nin 1930-1932 yılları arasında inşa edilmiş Cumhuriyet dönemi mimarisinin izlerini taşıyan binası, itfaiye merkezi olarak tasarlanmış bir mimari yapıdır. 1932’den itibaren 2001 yılı gelinceye kadar aralıksız olarak 70 yıl itfaiye merkezi olarak hizmet vermiş olan bina, 2019 yılı itibariyle Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi olarak vatandaşlara hizmet vermektedir.

1997 yılına kadar “müdürlük” olan İzmir itfaiye teşkilatı, 1997’de “daire başkanlığı”na dönüşmüştür. 2001 yılından beri Yenışehir’de bulunan merkez binasında faaliyetlerini sürdürmektedir. İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı, 2001- 2013

yılları arasında 3 müdürlük bulunurken, 2013 yılından itibaren müdürlük sayılarını arttırarak 6 müdürlük ve 4 bölge amirliği şeklinde teşkilat yapısında yeniliğe gitmiştir.

Şekil 9: İzmir İtfaiyesi Organizasyon Şeması

Kaynak: (İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, 2017)

6360 sayılı yasa ile görev alanı genişlemiş olan İzmir İtfaiyesi, 30 ilçede, 50 İtfaiye İstasyonunda, 294 araç ve 1296 personeliyle 7/24 İzmir halkına hizmet etmeye devam etmektedir (Tablo 7).

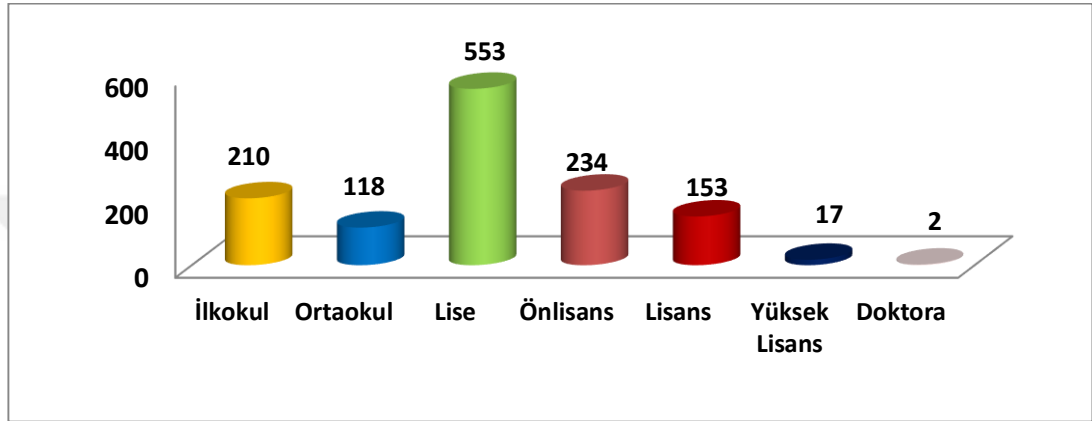
Tablo 8: Yıllara Göre İtfaiye Grup Sayısı

Yıllar	İtfaiye Grubu Sayısı
2009	32
2010	32
2011	34
2012	34
2013	36
2014	49
2019	50

Kaynak:(İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, 2019)

2014 yılı sonu itibariyle İtfaiye Dairesi Başkanlığı'nda 1287 çalışan görev yapmaktadır. TÜİK resmi rakamları referans alınarak yapılan değerlendirmede İzmir'de 100 bin kişiye düşen İtfaiye çalışanı sayısı 2009 yılında yaklaşık 23 iken 2014 yılı Ağustos ayı sonu itibariyle 31'e ulaşmıştır. 2018 yılı itibariyle İBB İtfaiye Daire Başkanlığında çalışan personellerin eğitim durumu Tablo 8'deki gibidir.

Şekil 10: Personel Eğitim Durumu

Kaynak: (İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı, 2018)

Şekil 11'de görüldüğü üzere İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı'nın 2019 yılı itibariyle toplam 30 ilçede farklı noktalarda yerleşik 50 İtfaiye grup binasında 24 saat kesintisiz, Kemalpaşa Organize Sanayi, Menemen Organize Sanayi ve Özdere Merkez olmak üzere toplam 3 ayrı bölgede mesai saatleri içerisinde mobil ekip şeklinde 53 ayrı noktada İzmirli hemşerilere olası bir yangın veya kurtarma olayına müdahale için hazır bulunarak ve hizmet vermektedir.

Uluslararası finans kuruluşu IFC Bankasıyla 107 Adet itfaiye aracı satın alınması için kredi imzalanarak 2014-2016 yılları arasında İzmir itfaiyesi araç filosu gençleştirilmiştir (Tablo 9).

YIL	Merdiven ve Merdivenli Arazöz	Arazöz	AKS Kurtarma	Su Tanker	Destek	Öncü Araç	Toplam
2009	30	58	25	4	29	15	161
2010	30	58	25	4	29	15	161
2011	34	58	25	4	30	15	166
2012	34	58	25	4	31	15	167
2013	36	78	25	4	31	15	189
2014	47	90	27	4	31	16	215
2019	68	115	52	10	32	16	293

74

İzmir İtfaiyesi bünyesinde 2019 yılı itibariyle bulunan ve kullanılmakta olan bütün araçlar donanımları şu şekildedir. Farklı su tonaj kapasitelerinde 117 adet arazöz, farklı uzunluklarda açılabilen ve su tonajlı 51 adet merdivenli arazöz, 17 adet merdivenli araç, 15 adet 15 tonsu kapasitesinde su tankeri, 90 ve 104 mt. uzunluğunda açılabilen çok katlı yüksek yapılar için kurtarma ve yangın müdahale merdivenleri, 2 adet endüstriyel yangınlara müdahale aracı, 3 adet ambulans, 41 adet AKS kurtarma aracı, 8 adet su çekme için Hidrosup araç, 10 adet ATV motosiklet ve 4x4 öncü araç, 1 robotik müdahale ve taşıma aracı, 1 adet canlı yayın aracı, 1 adet Dağda Arama Kurtarma Aracı, 1 adet suda arama kurtarma aracı ve 32 adet çeşitli hizmet araçları olmak üzere toplam 293 araç vardır. Bu araçlar, bölgesel ihtiyaç durumuna göre 50 itfaiye grubunda görev yapmaktadır.

Ayrıca şuan yetişmiş 4 adet arama ve kurtarma köpeği mevcuttur. Başta deprem olmak üzere yangın, sel gibi her türlü afet durumlarında enkazdan canlı insanları bulup kurtarmak üzere sistemli bir şekilde eğitilmektedirler.

2019 yılı şuan ki mevcut yapıda İBB İtfaiye dairesi Başkanlığı 4 Bölge ve 50 gruptan oluşmaktadır (Tablo 10).

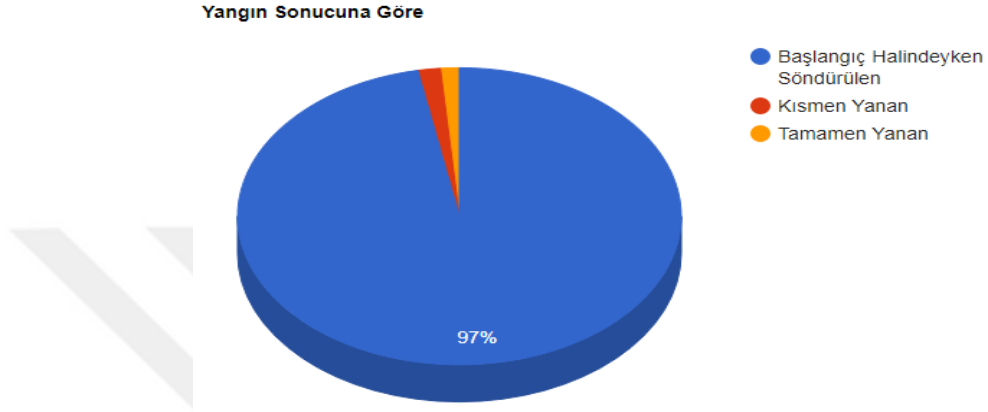
Tablo 10: İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı Bölge ve Grupları

Merkez Bölge Amirliği	Kuzey Bölge Amirliği	Güney Bölge Amirliği	Batı Bölge Amirliği
1-Merkez İtfaiye Grb.	1- Aliğa İtfaiye Grubu	1-Torbalı İtfaiye Grubu	1-Urla İtfaiye Grubu
2- Bornova İtfaiye Grubu	2- Menemen İtfaiye Grubu	2- Selçuk İtfaiye Grubu	2- Mordoğan İtfaiye Grubu
3-Karşıyaka İtfaiye Grubu	3- Foça İtfaiye Grubu	3- Bayındır İtfaiye Grubu	3- Güzelbahçe İtfaiye Grubu
4-Bostanlı İtfaiye Grubu	4- Yenifoça İtfaiye Grubu	4- Kısık İtfaiye Grubu	4- Seferihisar İtfaiye Grubu
5-Çiğli İtfaiye Grubu	5- Bağarası İtfaiye Grubu	5- Ödemiş İtfaiye Grubu	5- Gümüldür İtfaiye Grubu
6-Kemalpaşa İtfaiye Grubu	6- Bergama İtfaiye Grubu	6- Beydağ İtfaiye Grubu	6- Çeşme İtfaiye Grubu
7-Bayraklı İtfaiye Grubu	7- Çandarlı İtfaiye Grubu	7- Kiraz İtfaiye Grubu	7- Karaburun İtfaiye Grubu
8-Karabağlar İtfaiye Grubu	8- Dikili İtfaiye Grubu	8- Tire İtfaiye Grubu	8-Balçova İtfaiye Grubu
9-Yeniçamlık İtfaiye Grubu	9- Kınık İtfaiye Grubu	9- Menderes İtfaiye Grubu	9-Narlidere İtfaiye Grubu
10-Buca İtfaiye Grubu	10- Seyrek İtfaiye Grubu		10-Ilıca İtfaiye Grubu
11-Evka 1 İtfaiye Grubu	11- Bergama İtfaiye Grubu		11-İnciraltı Grubu
12-Evka 4 İtfaiye Grubu			
13-Gaziemir İtfaiye Grubu			
14-Hatay İtfaiye Grubu			
15-Çamdibi İtfaiye Grubu			
16-Toros İtfaiye Grubu			
17-Işıkkent İtfaiye Grubu			
18-Çankaya İtfaiye Grubu			
19- Ören İtfaiye Grubu			
20-Kadifekale İtfaiye Grubu			

Kaynak: (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2017)

Yangın sonucuna göre 2018 yılı içerisinde başlangıç halindeyken müdahale edilip söndürülen 11.540 adet yangın olayı gerçekleşmiştir. Kısmen yanarak kurtulan yangın olayında ise 194 adet, tamamen yanan yangın müdahalesi ise 164 adet olarak gerçekleşmiştir. Yangınların sonucuna göre oranı ise Şekil 12’deki gibidir.

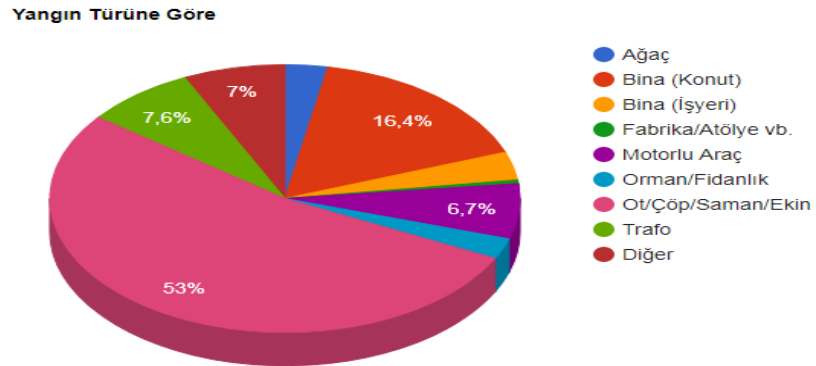
Şekil 12: İBB İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı Yangın Sonucuna Göre Müdahale Sayısı

Kaynak:(İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2017)

Yangın türlerine göre 2018 yılı içerisinde en çok ot, çöp, saman ve ekin yangınına müdahale edilmiş söndürülen 6.305 adet yangın olayı gerçekleşmiştir. Bina ve konutlarda çıkan yangın olayında ise 1.955 adet, trafoda çıkan yangın olayları 905 adetise tamamen yanan yangın müdahalesi ise 164 adet gerçekleşmiştir. Yangınların türüne göre ise oranları Şekil13’deki gibidir:

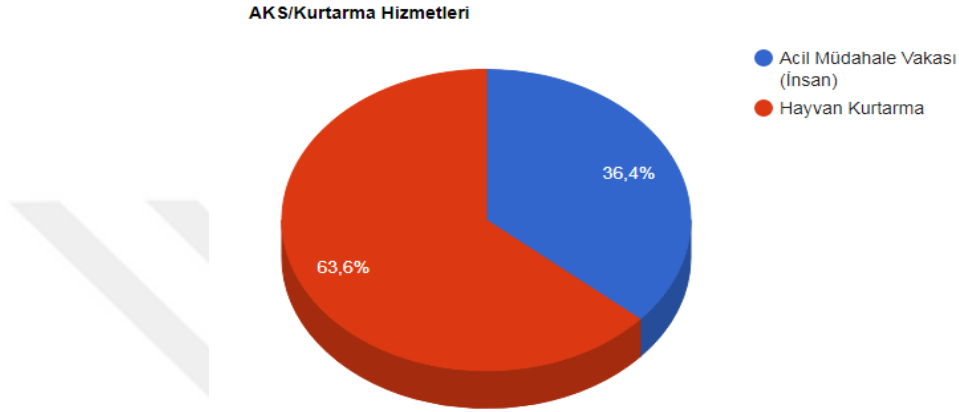
Şekil 13: İBB İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı Yangın Türüne Göre Müdahale Sayısı

Kaynak :(İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2017)

2018 yılı içerisinde AKS/ Kurtarma Hizmetleri 3523 adet hayvan kurtarma olayına müdahale etmiştir. Acil Müdahale vakalarında ise 2.020 adet insan kurtarma olayına müdahale etmiştir. AKS/ Kurtarma Hizmetlerinin müdahalede bulunduğu vaka türüne göre oranları aşağıdaki Şekil14'teki gibidir:

Şekil 14: İBB İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı AKS/ Kurtarma Hizmetleri

Kaynak:(İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2017)

İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı bünyesinde planlanan ve hayata geçen projeler şunlardır:

Hizmet binası projeleri; Büyükşehir sınırlarının genişlemesiyle birlikte hem eski grupların yıkılıp yeniden yapılması hem de itfaiye istasyonu olmayan bölgelere de yeni binaların yapılması planlanmıştır. Planlanan hizmet binası projeleri şu şekildedir. Çeşme Dalyan, Torbalı Çaybaşı, Kınık, Foça Bağarası, Bornova Işıklar (Işıkkent), Tire, Seferihisar ve Kemalpaşa'dır.

112 Acil Çağrı Merkezleri Projesi; bu proje ile birlikte 112 Acil Çağrı numarasının altında 155 Polis İmdat, 112 Sağlık, 110 İtfaiye, 122 AFAD, 177 Orman Yangını, 156 Jandarma, 158 Sahil Güvenlik gibi diğer acil çağrı numaralarının 112 Acil Çağrı Merkezi Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği kapsamında toplanma projesidir. 2019 yılı nisan ayı itibariyle İzmir itfaiyesinde de hayata geçerek tek numara sistemine geçilmiştir.

İtfaiye Uygunluk Takip Sistemi; İzmir ilindeki tüm ilçelerdeki İtfaiye Uygunluk Raporu başvurularının tüm ilçe belediyelerinden alınmasını sağlayan proje olup 2019 yılı itibariyle faaliyete geçmiştir.

Gönüllü İtfaiyecilik Projesi; 2008 yılında,ilk olarak İzmir'in belirli bölgelerinde gönüllü itfaiyeciliğin tanıtımı için muhtarlarla görüşülmüş, uygulanabilirliği ve gönüllü katılımın nasıl bir tepkiyle karşılanacağı ölçülmeye çalışılmıştır. Uygulama konusunda olumlu pozitif geri dönüşler alındığı için, gönüllü itfaiyeciler yetiştirebilmek için bir pilot grup belirlenerek, 100 kişiye gönüllü itfaiyecilik eğitimi verilmiş, ancak istenilen sonuçlara ulaşamadığı için pasif hale getirilmiştir. 2019 yılı itibariyle gönüllü itfaiyecilik sistemini tekrar aktif hale getirebilmek için yönetmelik yenileme çalışmaları devam etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİ MODELİNDE İZMİR İLİNİN GÖNÜLLÜ İTFAİYE HİZMETLERİ POTANSİYELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu bölümünde İzmir ilinin gönüllü itfaiyecilik potansiyelinin değerlendirilmesi noktasında İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında yüz yüze görüşme yapılması için İtfaiye Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan toplam 8 çalışma grubu hedeflenmiştir. Mülakat tekniği çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı bünyesinde görev yapan 8 çalışma grubundan 6'sı ile görüşmeler gerçekleştirilebilmiştir. Hedeflenen çalışma grupları kapsamında 8 grup yöneticisine 10 mülakat sorusu yöneltilmiş, 6 grup yöneticisinden yanıt alınabilmıştır. Görüşülen 6 yönetici arasından 5 yönetici soruları yazılı olarak yanıtlarken 1 kişi ile yapılan görüşmede kendi izni dahilinde ses kaydı yapılarak soruların yanıtları alınmıştır.

Her sorunun altında tüm görüşmecilerden elde edilen bulgular topluca değerlendirilmiştir. Değerlendirmelerin yapılması aşamasında görüşmecilerin sorulara verdiği cevapların ortak noktaları tespit edilerek bu ortak noktaların değerlendirmeleri yapılmıştır. Cevaplarda analiz edilen ortak noktaların değerlendirmesinin ardından, görüşmecilerin verdikleri cevaplarda değindikleri farklı konular ve ilgili sorunun değerlendirmesinin son aşamasında topluca bir değerlendirme yöntemi tercih edilmiştir. Yapılandırılmış görüşme formuyla, İzmir'de gönüllü itfaiyecilik sistemine ilişkin yapılan çalışmalar, Türkiye ve dünyadaki durum ile ilgili görüşlerinin alınması ve bu konularda bilgi edinilmesi amaçlanmıştır.

3.2. MÜLAKAT SORULARI VE ÇIKTILARI

1. Belediye hizmetlerinin görülmesinde “gönüllü katılım” size neyi ifade ediyor? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; gönüllülük kavramını her alanda paylaşımda bulunmayı ve dayanışma içinde olmanın önemine vurgu yaparak ifade etmiştir.

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; gönüllülük kavramını katılmak istedikleri oluşum için hiçbir maddi ve manevi menfaat beklemeksizin dahil olma duygusu olarak ifade etmiştir. Katılım duygusunun tamamen kişinin kendi iradesi olması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Referans veya ikna usulüyle davranış biçimi geçerliliğinin yitirilebildiğine değinmiştir. Son olarak da gönüllülük esasında, herhangi bir olumsuzluk karşısında kişi mağduriyetini giderecek koşul ve tedbirlerin alınmasının gerekliliğinin oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; gönüllük kavramının unsurlarına değinmiştir. Herhangi bir maddi karşılık beklemeden istekli ve özverili olmanın gönüllülük olgusunun değişmez öğeleri olduğunu ifade etmiştir.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; kavrama farklı bir açıdan bakarak yürütülmekte olan belediye hizmetlerinin desteklenmesi, geliştirilmesi ve daha kaliteli olarak sunulmasına katkı sağlanmasını gönüllülük olarak ifade etmiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; gönüllük kavramını, yerel demokrasi ile birlikte değerlendirerek yerelde çoğulculuğu ve demokrasiyi gönüllülük olgusuyla ilişkilendirmiş ve yerel demokrasinin sadece belli dönemlerde oy vererek bir belediye başkanını seçmek değil aynı zamanda bireylerin yaşadıkları alandaki yerel sorunlara da aynı oranda sahip çıkması olarak gördüğünü belirtmiştir.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; görülecek hizmetin herhangi bir kazanç beklemeksizin yerine getirilmesinde bireyin gönüllü katılımının etkisiyle kısa ve yoğun biçimde topluma ulaştırılması olduğuna vurgu yapmıştır.

2. Belediye hizmetlerinin görülmesinde “gönüllü katılım”ın sizce avantajları ve dezavantajları nelerdir? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; belediye hizmetlerinde gönüllü çalışmaların avantajı çerçevesinde, sunulacak hizmetlerin halka ulaşmasında daha hızlı ve yaygın olacağı ve söz konusu hizmetlerin bireylerde kabul görmesini kolaylaştıracağını ifade etmiştir. Belediyede gönüllü çalışmaların dezavantajı konusunda ise yasal

sorumluluğun aynı işi yapan gönüllü çalışanla profesyonel olarak o işi yapan çalışanlar arasında eşit dağıtılmaması vurgusunu yapmıştır.

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; Belediye hizmetlerine gönüllü katılımın avantajları olarak ilk başta mali tasarruflar sağlayacağı hususuna değinmiştir. Gönüllü katılımın, vatandaş ile belediye arasında güveni ve bağlılığı arttırabileceğini vurgulamıştır. Belediyenin bazı birimlerinde görev yapacak yeterli sayıda personelinin olmadığı bu gibi durumlarda yetişmiş gönüllü çalışan bireylerin belediyenin personel sıkıntısına gönüllü katılımın olmasıyla bir ölçüde çözüm olabileceğini ifade etmiştir. Gönüllü katılımın dezavantajları olarak ise sürekliliğin olmaması veya olamaması konusunu görmektedir. Gönüllü olarak çalışanların çalışmış oldukları işlerde sürekliliği sağlamamaları yada sağlayamamaları durumunda söz konusu hizmetin sunumunun zayıflayacağına dikkat çekmiştir.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; özellikle belediye gibi yerel hizmetlerin sunumunda tasarruf edebilme anlamında olumlu bir etkisi olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Ancak belediye hizmetlerinin bir kısmının gönüllüler tarafından sunulması için tam anlamıyla yasal dayanakların daha taslak düzeyde oluşturulmasını ve belediyelerde uygulanmayıp yaygınlaştırılmamasını dezavantaj olarak gördüğünü belirtmiştir.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; belediye hizmetlerinin sunumunda gönüllü katılımın avantajlarını, sunulan hizmetlerin vatandaşlar tarafından sahiplenilerek daha geniş kitlelere ulaştırılması, tanıtılması ve faydalandırılması olarak belirtmiştir. Gönüllü çalışmaların geri bildirimleri noktasında diğer bir avantaj olarak da vatandaş ve belediye kurumları arasındaki iş birliklerinin geliştirilmesi, yeni hizmetlerin üretilmesi noktasında ve sunulan hizmetin kalitesinin artırılması noktasında gönüllü hizmet sunumunun katkısının olacağına dikkat çekmiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; Belediye hizmetlerinin sunumunda gönüllü çalışanların olmasının avantajları arasında yönetilenlerin, yönetimlere de bizzat katılmış olabileceklerine dikkat çekmiştir. Yani hizmetleri alan bireyler, gönüllü olarak çalıştıklarında taşın altına aynı zamanda kendi ellerini de sokmuş olacaklarını vurgulayarak aidiyet duygusunun gelişeceğini söylemiştir. Böylece yöneticilerle farklı bağlar kurulup oluşturabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Hizmetlere gönüllü katılımın dezavantajı olarak ise gönüllü katılımda

bulunan bireylerin bazılarında belirli bir menfaat beklentisi içerisinde olabilecekleri bunun da hizmetlerin görülmesinde düzensizlik ve birtakım sıkıntıları oluşturabileceğini bu yüzde gönüllülerin seçimindeki kriterlere dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; Belediyelerin hizmet sunumunda gönüllü bireyleri kullanmalarının birtakım avantajları olduğunu bunların başındamali açıdan devlete fayda sağlayacağını ifade etmiştir. Ayrıca personele gerekli olan destek çalışmalarında birtakım kolaylıklarında sağlanacağını belirtmiştir. Hizmetlerin sunumunda gönüllü bireylerin olmasının ise dezavantajı olarak, sunulacak hizmetle ilgili bireylerin eğitiminin ya da tecrübesinin olmaması ve bilgi yetersizliğinin hizmetin kalitesini düşürebileceğine vurgu yapmıştır. Ayrıca gönüllü çalışanların koordinasyon ve uyum sürecini zorlayabileceği konusunun bir dezavantaj olduğunu belirtmiştir.

3. Belediye hizmetlerine gönüllü katılım uygulamalarınız mevcut mu? Varsa hangi alanlarda gönüllü katılımından yararlanıyorsunuz? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; İzmir İtfaiye Daire Başkanlığının yenilenerek onaya sunulan “Gönüllü İtfaiyecilik” uygulaması taslağı yönetmeliğı olduğuna vurgu yapmıştır. Ancak yönetmeliğın hala taslak halinde olduğú ve uygulamaya geçmediğinin altını çizmiştir.

İtfaiye Daire Başkanı; gönüllü katılım uygulamaları konusunda İzmir Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Projeler ve Hizmetler ile Spor Daire Başkanlıklarının katılım uygulamalarının bulunduğunu vurgulamıştır.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; gönüllü katılım uygulamalarının olmadığını ifade etmiştir.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; gönüllü katılım konusunda herhangi bir çalışma ve uygulamalarının bulunmadığını ifade etmiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; gönüllülük uygulamalarının şu an için aktif olmadığını önceki yıllarda 100 kişilik bir pilot gruba gönüllü itfaiyecilik eğitimi verildiğı fakat istenilen sonuçlara ulaşamadığı için pasif hale getirildiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; İtfaiye Daire Başkanlığında gönüllü itfaiyecileri kullanmadıklarını iletmiştir.

4. Hizmetlere gönüllü katılım konusunda “hemşerilerin bilgilendirilmesi”, “gönüllü katılıma teşvik”, “deneyim kazandırılması” ve “becerilerin harekete geçirilmesi” konusunda neler yapıyorsunuz? Sizce yapılanlar yeterli midir? Geliştirmek için neler yapılmalıdır? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; gönüllü katılımın yasal mevzuatın taslağı üzerinde çalışmalar yaptıklarını ve yasal mevzuatın izin verdiği ölçüde tüm alanlara bu çalışmaların yayılması gerekliliğine vurgu yaparak çalışmaların sürdürülebilir olmasına dikkat çekmiştir.

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; şahsi olarak öncelikle ailesine ve yakınlarına kendi mesleği olan itfaiyecilik ile ilgili bilgiler verip, onlarında yalnız kaldıklarında hem kendilerine hem de çevresindekilere faydalı olabileceklerini aktarmaya çalıştığını ifade etmiştir. Acil durumlarla alakalı konularda bilinçlendirilmelerinde en yakınlarından başlayarak öncülük yapmaya gayret gösterdiğini vurgulamıştır. Sosyal alanda ise 24-30 Eylül arasında kutlanan itfaiye haftası etkinliklerinde yapılan tatbikatlar, kaza senaryoları, kurtarma ve yangın senaryoları, itfaiye araç filosu tanıtımları, fuar alanlarında yapılan sunum ve tanıtımlar, tamamının itfaiye personelinden oluştuğu tiyatro faaliyetleri ve dünya çapında gerçekleştirilen itfaiye olimpiyatlarına katılım ve ev sahipliğinde bulunularak hemşerilerimizin bilgilenebilmesini, katılıma teşvik edilme çalışmalarını yaptıklarını ve bireylerin deneyim ve beceri kazanmalarına olanak sağlamaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu ve bunun gibi birçok alanda ilerleyici ve geliştirici her zaman yeniliğin peşinde olan bir anlayışla çalışmaları devam ettirdiklerini belirtmiştir.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; çalıştığı birimde ve işi ile ilgili olan yakın çevresindeki bütün kişilerle elinden geldiğince diyalog kurmaya çalışarak mesleğini anlatmaya ve tanıtmaya çalıştığını belirtmiştir.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; yapılan çalışmaları yeterli seviyede bulmadıklarını, geliştirmek için gönüllülük esaslarının iyi anlatılması gerektiğini,

sistematik bir biçimde düzenlemeler yapılması gerekliliğine dikkat çekmiştir. Gönüllü faaliyetler sırasında bireylerin işlerinden izin alma, ulaşım, iâşe vb. konularda kolaylıkların ve gerekli düzenlemelerin belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; kurumsal olarak belediye hizmetlerine gönüllü katılım konusunda düşündükleri gönüllü itfaiye organizasyonunda, önemli bir konu olduğunu ve gönüllü itfaiyeciliğin organizasyonu için kendi personellerinin hem bilgilendirilmesi hem de motive edilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Bununla ilgili kurumsal çalışmaların kendi taraflarından yapıldığını belirtmiştir. İzmir'in belirli bölgelerinde muhtarlarla görüşüldüğünü, uygulanabilirliği ve gönüllü katılımın nasıl bir tepkiyle karşılanacağını ölçülmeye çalışıldığını vurgulamıştır. Uygulama konusunda olumlu pozitif geri dönüşler alındığına ve eğer organizasyon yapılacak ve gönüllü çalışmalar uygulanacaksa, uygulanacağı zaman yetiştirilecek olan gönüllü itfaiyecilerin şu an maddi bir karşılığı olmadığı için ve zaten gönüllülük esas alınarak olduğu için yani maaşının ve ücretinin olmaması nedeniyle katılımın belli bölgelerde yetersiz yada sürdürülebilir olamayacağını düşünüldüğünü belirtmektedir. Bu yüzden motivasyonun sağlanabilmesi için çeşitli yöntemlerin mutlaka gündeme getirilmesine ve denemelerinin yapılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Şu ana kadar yapılanları yeterli bulmadığını, mevcut yönetmeliği de aktif duruma getiremediklerini, yönetmeliğin halen onay aşamasında olduklarını belirtmiştir.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; hizmetlerin sunumunun daha iyi olabilmesi ve farklı alanlarda da insanlığa daha faydalı hizmetler üretebilmek için kendisinin ve personelinin yeni ve çağın gerekliliklerine uygun eğitimler almaya devam ettiklerini ve araştırmalar yaptıklarını ifade etmiştir. Şuan ki yapılan çalışmaların bir sonraki adımlar için yetersiz olduğunu, geliştirmek için özellikle uygulamalı eğitimlerin sıklaştırılması gerektiğini vurgulamıştır.

5. Gönüllü itfaiyecilik hizmetinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; Geçmiş zamanlarda bu konu üzerinde bir çalışma ve eğitimler yapıldığını fakat net bir başarı sağlanamadığı için askıya alındığını ifade etmiştir ancak gönüllü itfaiyeciliğin gerekliliği konusunda bir görüş bildirmemiştir.

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; gönüllülük konusundaki en temel uygulamanın İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığı'nın "Gönüllü İtfaiyecilik" uygulaması yönetmeliği olduğunu vurgulamıştır. Buna ek olarak Şube Müdürü gönüllülük konusunun halkı bilinçlendirmek, bireysel ve grup olarak nasıl hareket edilmesi gerektiğini öğrenmek, bireysel olarak sosyal alanlarda nasıl rahat oluru düşünceğini filizlendirme amacını gerçekleştirmek için idarenin üzerinde önemle durması gereken bir olgu olduğunu ifade etmiştir. Gönüllülük uygulamaları personel eksikliğinin giderilmesi konusunda İzmir İtfaiye Dairesi Başkanlığının en önemli araçlarından birisi olduğunu düşünmektedir.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; Daha önceki dönemlerde herhangi bir gönüllü uygulamalarının olmadığını ifade etmiştir. Ancak tip plan, proje ve eylemlerin Türk İtfaiyecilik sistemine önemli katkılar vereceğini düşünmektedir.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; Bu konuda geçmişte kurumun bir çalışması olmadığını ifade etmekle birlikte gönüllü itfaiyeciliğin gerekliliği konusunda bir görüş bildirmemiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürlüğü; Gönüllülük kapsamında kurumda çeşitli eğitimlerin verildiğini fakat bu eğitimlerin daha çok afet durumunda yardımlarını alabileceğimiz tipte gönüllü itfaiyeci yetiştiren bir müfredata sahip olduğunu ifade etmektedir. Şube müdürü 6360 Sayılı yasasıyla hizmet alanlarının genişlemesi ve kırsal alanlara hizmet götürme süresinde artış olması nedeniyle bu tip projelerin aksaklıkları azaltacağını düşünmektedir.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; gönüllülük kapsamında herhangi bir çalışmalarını olmadığını vurgulamıştır. Bu çalışmaların etkin ve verimli bir şekilde uygulanması halinde teşkilata önemli katkılar sağlayacağını ifade etmiştir.

6. Belediyenizde gönüllü itfaiyecilik ile ilgili bir “biriminiz” veya “ilgili personeliniz” mevcut mu? Cevap “hayır” ise ilgili çalışmaların ne zaman başlatılacağı konusunda fikriniz var mı? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; bununla ilgili görev yapan bir birimlerinin olduğunu ancak yönetmeliklerinin yenilenerek onay aşamasında olduğunu belirtmiştir. Yönetmelik ile ilgili taslağın hazır olduğunu, gerekli onayların alındıktan sonra yürürlüğe sokulacağını vurgulamıştır.

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; belediyelerinde hali hazırda bu konuda çalışma yapan bir birimlerinin olduğunu ve Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinin bulunduğunu ifade etmiştir. Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinin yenilenerek onaya sunulduğunu ve halen onay aşamasında olduğunu belirtmiştir. Onaylandıktan sonra talepler doğrultusunda hızlı bir şekilde gönüllü itfaiyecilik faaliyetlerine başlanmasının amaçlandığını vurgulamıştır.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; böyle bir birimlerinin şuan olmadığını, ancak uzun zamandır oluşturulabilmesi için çalışmaların devam etmekte olduğunu ifade etmiştir. En kısa zamanda başlatılmasını sağlamaya çalışmakta olduklarını belirtmiştir.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; Gönüllü İtfaiyecilik konusunda bir birimlerinin olduğu ve çalışmaların devam ettiğini belirtmiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; Gönüllü itfaiyecilik organizasyonu ile İtfaiye Tanıtım Ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürlüğü görevlendirildiğini, daha doğrusu görevleri arasında olduğunu ve bu konuda hazırlık çalışmalarını devam ettirdiklerini belirtmiştir. Yönetmelik onayının henüz olmadığı için Gönüllü İtfaiyecilik uygulamalarının aktif olmadığını ifade etmiştir. İzmir’de yaşayan vatandaşlar arasından çok sayıda talep olmasına karşın yönetmelik onayı olmadığı için taleplere cevap veremediklerini de vurgulamıştır.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; Gönüllü itfaiyecilikle ilgili bir birim olmadığını ancak bu konuyla ilgili yönetmeliğin olduğunu şuan için aktif olarak uygulanmadığını ifade etmiştir.

7. Gönüllü İtfaiyecilik Hizmetlerine ilişkin bir çalışma ihtiyacı neden doğdu? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; İzmir gibi hem nüfusu hem yüzölçümü büyük bir şehirde itfaiye hizmetini sadece devlet eliyle yürütmenin oldukça zor olmasından dolayı böyle bir çalışma ihtiyacının doğduğunu ifade etmiştir.

Müdürü; Bu ihtiyaçtım toplumu afetler konusunda hazır hale getirmek, dayanışma, yardımlaşma bilincini artırmak, toplumu birbirine ve doğaya karşı daha saygılı ve duyarlı hale getirmek ve yaklaştırma amaçlarıyla ortaya çıkmıştır.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; konusunda uzmanlaşmış personel eksikliği ve bu işte çalışmak isteyen vatandaşların sayıca fazla olmasından dolayı gönüllü itfaiyecilerle çalışma gereksinimi ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Müdürü; yetersiz personel, coğrafi alan genişliği ve vatandaş talepleri doğrultusunda bu tip ihtiyaçlar ortaya çıktığını düşünmektedir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; bu ihtiyacı iki sebebe dayandırmaktadır. Birinci sebep afet durumunda yardımcı personele duyulan ihtiyaçken ikincisi ise profesyonel itfaiyecilere destek olabilecek, yetişmiş, işi bilen, becerisi yüksek takım çalışmasına yatkın bir kitleye gruba ihtiyaç duyulmasıdır. Profesyonel itfaiyecilerle personel açığının kapatılması ise maddi olarak oldukça zordur. Bu açıdan gönüllülük faaliyetlerine önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; yaşanma ihtimali olan yangın, sel ve diğer afetlerde vatandaşa destek verebilme amacıyla ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Bireylerin karşılaştığı bu tip durumlarda ilgili birimi aradıktan sonra kendisini ve çevresindeki insanları korumaya yönelik bireysel önlemleri alabilmek müdahalede bulunmanın afet sonrası aşamada oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır.

8. Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği taslağı uygulama açısından sizce yeterli mi? Önerileriniz var mı? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; özellikle gönüllü itfaiyecilerin bu hizmetleri yürütürken yaşayabileceği sağlık problemlerini giderilmek için devletin yasal bir düzenleme yapabileceğini vurgulamıştır.

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; şuanki mevcuttaslağın uygulama açısından uygun olduğunu ifade etmiştir. Her geçen gün yenilenen kavramlar ve durumlar karşısında kendini yenileyerek ve geliştirerek güncelliğini koruyacağını belirtmiştir. Kişisel öneri olarak ise gönüllü bireylerin karşılaşacağı iş kazalarındaki zararlarında belediye tarafından karşılanması gerektiğini, aksi durumda gönüllülük hususunun devamlılığını ciddi oranda olumsuz etkileyeceğini vurgu yapmıştır. Bireyleri olumsuz durumlar karşısında korumanın hem aidiyet duygusunu güçlendireceğini, hem de ortak kurulan bağın daha da güçlenmesini sağlayacağını belirtmiştir. Böylelikle ileriye dönük kazanımlar sağlanacağını ve her iki taraf içinde daha sağlam ve sağlıklı temeller oluşturacağı üzerinde durmuştur.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; üzerinde gayet iyi çalışmış bir yönetmelik olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; yerel yönetimlerin hazırlamış oldukları yönetmeliklerin yeterli olmadığı düşüncesinde olduğunu belirtmiştir. Mutlaka ulusal düzeyde çıkarılacak mevzuatlar ile gönüllü itfaiyecilik altyapısının oluşturularak, uygulamada karşılaşılabilecek sorunların giderilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca çıkarılacak mevzuatlarda gönüllünün statüsünün, sigortasının (çalıştığı sürede), kişisel koruyucularının, ulaşımının, iaşesinin (yeme-içme-barınma), görev sınırlarının v.b. konularda açıklık getirilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğinin mevcut halinin yeterli olmadığı için, daha önce 2008’de çıkartılan yönetmeliğinin yeniden düzenlenmesinin yapılarak hazırlandığını belirtmiştir. 2008 yılında çıkarılan yönetmelikte tek tip gönüllü itfaiyeciyi öngördüğü ve sadece afet durumunda yardımcı personel, onun dışında kendi alanında kalan, müdahalede bulunmayan personel tipi olduğunu ifade etmiştir. İhtiyacı karşılamadığı için yeni gönüllü itfaiyeci yönetmeliğini hazırladıklarını belirtmiştir.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; Mevcut gönüllü itfaiyecilik yönetmeliğinin yeterli olmadığını, gönüllü itfaiyecilerin kendiışlerinde çalışırken bir acil durum oluştuğunda iş yerlerinden izinlerinin alınması gibi vb. konularda çıkarılacak kanuni düzenlemelerle gönüllü itfaiyecilik uygulamalarındaki eksik yönlerin devletin desteklemesi gerektiğini vurgulamıştır.

9. Gönüllü itfaiyecilik çalışmalarınız güncelliğini koruyor mu? Türkiye'deki ve dünyadaki diğer Gönüllü İtfaiyecilik Uygulama Modellerini takip ediyor musunuz? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; uygulama modellerinin düzenli bir şekilde takip edildiğini ve bu uygulama örneklerinin plan ve projelere altyapı oluşturduğunu ifade etmiştir.

Müdürü; İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı adına hazırlanan yönetmeliğin önemine vurgu yapmıştır. Gerek ülke içerisindeki gerekse uluslararası düzeydeki uygulama modellerinin önemli ölçüde takip edildiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; Türkiye ve dünyadaki gönüllü itfaiyecilik standartlarına ulaşmak için takipte olduğunu vurgulamıştır.

İtfaiye Eğitim Şube Müdürü; Modelleri düzenli olarak takip ettiğini ifade etmiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; Bu konuda Kocaeli ve İstanbul'da yerinde incelemelerde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu illerde sistemin işler olduğunu yerinde görmüştür. Çeşitli ihtiyaçları karşılayan gönüllülük faaliyetleriyle birçok ihtiyacın karşılandığını rapor etmiştir. Fakat ulusal mevzuat konusunda önemli eksikliklerin olduğu ve bunların kısa zamanda çözüleceğine önemle vurgu yapmıştır.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; Dünyadaki gönüllü itfaiyecilik çalışmalarını takip etmeye çalıştığını ifade etmiştir.

10. Tüm bu değerlendirmeleriniz kapsamında Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları açısından İzmir ilinin potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusuna ilişkin olarak:

İtfaiye Daire Başkanı; İzmir’i gönüllü itfaiyecilik konusunda avantajlı olarak gördüğünü belirtmiştir. Çünkü hem insanımızın bu konudaki yaklaşımı hem de STK’larımızın gönüllülükte istekli olmasının önemine vurgu yapmıştır. İzmir’in coğrafi olarak geniş bir alanda dağınık bir şekilde yayılmış olmasını, itfaiye hizmetlerini şehrin genelinde yayabilmemiz için bu modelin uygulanmasını zorunlu kılındığının önemine de dikkat çekmiştir.

İtfaiye Yangın ve Acil Müdahale Şube Müdürü; İzmir ilinin gerek insani duygularda, gerek yardımlaşmada, gerekse birlik beraberlik olma konularında gerçek anlamda kendini geliştirmiş bir şehir olduğunu vurgulamıştır. Gönüllük konusunda İzmir şehrinin öncülük yapacağı katinde olduğunu belirtmiştir.

İtfaiye Araştırma Planlama Koordinasyon Şube Müdürü; İzmir şehrinin hizmet alanının genişlemiş olduğunu ve birçok ilçenin eklendiğini belirtmiştir. Büyükşehir belediyesi itfaiye teşkilatındaki personelinde genişlemiş olan hizmet alanında hizmetin sunumunda zorlanmaya başladığını ve mutlaka bu uygulamanın hayata geçirilerek vatandaşların hem de teşkilatımız görev almasının gerekliliğine değinmiştir.

Müdürü; Gönüllü itfaiyecilik uygulamasının İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırlarının çok genişlemiş olması nedeniyle ve İzmir’in coğrafi konumu dikkate alındığında gerekli olduğuna ve İzmir halkının duyarlı ve istekli olması nedeniyle potansiyelin yüksek olduğuna dikkat çekmiştir. Bu potansiyelin artırılması gerektiğini bunu da ancak uygulamanın vatandaşlara çok iyi anlatılarak arttırılabileceği düşüncesinde olduğunu belirtmiştir. Bu konuda muhtarların, öğretmenlerin, cami hocalarının, yerel basın görev almasıyla olacağına dikkat çekmiştir.

İtfaiye Tanıtım ve Kaynak Yönetimi Şube Müdürü; bu konuda il genelinde yapılan tespit çalışmalarında yaklaşık olarak ilk etapta en az 10 gönüllü itfaiye istasyonunun kısa sürede kurulması gerekliliğine ve ihtiyacın duyulduğunu noktaları tespit ettiklerini belirtmiştir. Bu sayının daha sonra kademeli şekilde 20’li rakamlara

ulaşması gerektiğinin kanaatinde olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca İzmir ili olarak vatandaşlarımızdan özellikle gençlerimizden gönüllülüğe istinaden olumlu geri dönüşler aldıklarını vurgulamıştır. Vatandaşlardan şuan için isim,soy isim,şehir niteliğinde kişisel bilgileriniz aldıklarını ve talepleri bekletmekte olduklarını belirtmektedir. Yönetmeliğin onaylanması sonrasında vatandaşlara geri dönüşler yapılacağını ve İzmir İlinin gönüllü itfaiyecilik uygulama potansiyelinin yüksek olduğuna dikkat çekmiştir.

İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri Şube Müdürü; İzmir ilinin sınırlarının büyüklüğü ve İzmirli vatandaşların gelişmiş gönüllülük duyarlılıklarının olması sebebiyle gönüllü itfaiyecilik uygulamasının potansiyelinin yüksek ve uygulamanın elverişli olabileceği düşüncesinde olduğunu ifade etmiştir.

3.2. MÜLAKAT ÇIKTILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖNERİLER

Bu bölümde “Büyükşehir Yönetimi Modelinde İzmir İlinin Gönüllü İtfaiye Hizmetleri Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi” isimli araştırmamızın Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme yöntemiyle yapılan görüşmelerde sorulara verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Yöneticiler ilk olarak sorulara kendi çalışmış oldukları birim özelinde cevaplar vermiş, sonrasında ise soru ile ilgili genel olarak değerlendirmede bulunmuşlardır. Bu nedenle görüşmecilerin meslek profilleri, yaşları, cinsiyeti gibi değişkenler verdikleri cevaplarda etkili olmamıştır. Fakat görüşmecilerin hangi birimde görev yaptıkları, soruların cevaplandırılması ve değerlendirilmesi aşamasında önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Görüşmecilerin görev yaptıkları çalışma alanı ile ilgili konularda daha derinlemesine bilgi sahibi olduklarını, diğer konularda ise genel değerlendirmede bulunduklarını görülmektedir. İzmir Büyükşehir Yönetimi Modelinde Gönüllü İtfaiye Hizmetleri alanında yapılan çalışmaları araştırmak ve durum değerlendirmesi yapmayı amaçladığımız araştırmamızda, yapılan görüşmelerden önemli sonuçlar çıkarılmış ve aşağıda paylaşılmıştır.

Görüşmelerde yöneticilere gönüllü katılımın onlar için ne ifade ettiği ve belediyelerde gönüllü katılımın avantajlarının ve dezavantajlarının neler olduğu gibi sorularla İzmir Büyükşehir Belediyesinin gönüllülük olgusunu yönetimde ne kadar

kullandıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesinde mevcut gönüllülük projelerinin neler olduğu, belediye hizmetlerinde gönüllülerden faydalanılması noktasında hangi seviyede oldukları ve kamu hizmetlerinin üretilmesi noktasında gönüllü itfaiyecilik uygulamaları hakkındaki bilgi, fikir ve bakış açıları öğrenilmeye çalışılarak, afetlerde önemli rol oynayan gönüllü itfaiyeciliğin İzmir’de ilinde uygulanabilirliğinin potansiyeli ve Büyükşehir Yönetimine katkılarının ne düzeyde olabileceği konusunu belirlemek için yöneticilere 10 soru sorulmuştur.

1) Belediye hizmetlerin görülmesinde “gönüllü katılım” size neyi ifade ediyor? Sorusuna ilişkin cevaplarda belediye hizmetlerindeki gönüllü katılımın İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı yöneticileri tarafından maddi karşılık beklememek, dayanışma, özveri, hizmetlerin daha kaliteli sunulması gibi gönüllülüğün ortak kriterlerini kullanarak tanımlar yapmış oldukları görülmüştür. Ayrıca bu soruyu cevaplarken yapmış oldukları tanımlarda yerelde katılım ve demokrasi konusuna vurgu yaparak dikkat çekmişlerdir.

2) Belediye hizmetlerinin görülmesinde “gönüllü katılım”ın sizce avantajları ve dezavantajları nelerdir? Sorusuna ilişkin verilen cevaplarda Dezavantaj olarak görülebilen durum olarak bireylerin bazı nedenlerden dolayı gönüllü katılımı sürdürülebilirliği sağlayamaması ve bu yüzden bireylerin sunmuş oldukları hizmetlerde düzensizlikler oluşacağı görülmektedir. Avantaj olarak da yöneticiler gönüllülerin faaliyetlere katılımını mali tasarruf açısından önemli görmektedirler. Aynı zamanda yöneticiler gönüllü sayısının artmasıyla birlikte halkın alınan kararları daha kolay benimseyeceği vurgulanmıştır. Bu açıdan yerel yönetimler ve bu yönetimlerin verdikleri kararlardan etkilenen vatandaşlar arasında bir köprü görevi gören gönüllülük olgusu, yönetim ilkeleri bağlamında kamu ve afet yönetiminde oldukça önemli bir olgu olduğu görülmüştür.

3) Belediye hizmetlerine gönüllü katılım uygulamalarınız mevcut mu? Varsa hangi alanlarda gönüllü katılımından yararlanıyorsunuz? sorusuna ilişkin yöneticilerin verdiği cevaplarda gönüllü katılım uygulamalarının yetersiz olduğu görülmüştür. Ayrıca geçmişteki uygulamaların uzun vadeli planlama kapsamında yapılmadığı görülmüştür.

4) Hizmetlere gönüllü katılım konusunda “hemşerilerin bilgilendirilmesi”, “gönüllü katılıma teşvik”, “deneyim kazandırılması” ve “becerilerin harekete geçirilmesi” konusunda neler yapıyorsunuz? Sizce yapılanlar yeterli midir? Geliştirmek için neler yapılmalıdır? Sorusuna ilişkin verilen cevaplarda yöneticilerin çevresindeki bireylere ve halka görevleriyle ilgili bilgiler vererek yararlı olmaya çalıştıkları ve bu konuda özel bir emek sarf ettikleri görülmüştür. Ancak verilen cevaplarda bu çabaları yetersiz bulan yöneticilerde bulunmaktadır.

5) Gönüllü itfaiyecilik hizmetinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna ilişkin yöneticiler tarafından verilen cevaplarda Yöneticilerin gönüllülük uygulamalarının olmamasına rağmen gönüllü itfaiyecilik hizmetinin gerekli olduğu konusunda hemfikir oldukları görülmektedir.

6) Belediyenizde gönüllü itfaiyecilik ile ilgili bir “biriminiz” veya “ilgili personeliniz” mevcut mu? Cevap “hayır” ise ilgili çalışmaların ne zaman başlatılacağı konusunda fikriniz var mı? Sorusuna ilişkin verilen cevaplar bize birimler arasında koordinasyon ve iletişim eksikliği olduğunu göstermektedir. Gönüllülük konusunda faaliyet gösteren bir alt birim olmamasına rağmen yöneticilerin yarıya yakını böyle bir birim olduğuna işaret etmekteyken bu yanıtlar çelişki yaratmakta, bununla birlikte diğer yarısı böyle bir birimin henüz faaliyete başlamadığını ifade etmektedir. Gönüllü itfaiyecilik konusunda faaliyet gösteren bir birim olmadığı görülmektedir. Bu konuda görev tanımı olan birim yöneticisinin gönüllü itfaiyecilik birimlerinin oluşturulması konusunda çalışmaların sürdürüldüğünü ifade etmiştir.

7) Gönüllü İtfaiyecilik Hizmetlerine ilişkin bir çalışma ihtiyacı neden doğdu? Sorusuna ilişkin yöneticiler tarafından verilen cevaplara bakıldığında personel eksikliğinin azaltılması, dayanışma ve yardımlaşma duygusunun geliştirilmesi ve 6360 sayılı yasa sonrası artan coğrafi genişliğin dezavantajlarının azaltılması amaçları ön plana çıkmaktadır.

8) Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği taslağı uygulama açısından sizce yeterli mi? Önerileriniz var mı? Sorusuna ilişkin verilen cevaplarda yöneticilerin çoğunun Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğini yeterli gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak diğer yöneticiler yerel yönetimlerin hazırlamış olduğu yönetmeliklerin yetersizliği üzerinde durmuştur. Bu yönetmeliklerin bakanlıklar düzeyinde merkezi bir şekilde hazırlanması gerekliliğini ifade etmişlerdir

9) Gönüllü itfaiyecilik çalışmalarınız güncelliğini koruyor mu? Türkiye'deki ve dünyadaki diğer Gönüllü İtfaiyecilik Uygulama Modellerini takip ediyor musunuz? Sorusuna yöneticiler tarafından verilen cevapta gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının güncelliğini muhafaza ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak yöneticiler gönüllü itfaiyecilik uygulamalarında uluslararası modelleri sürekli bir şekilde takip ettiklerini vurgulamışlardır.

10) Tüm bu değerlendirmeleriniz kapsamında Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları açısından İzmir ilinin potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusuna verilen cevaplarda İzmir ilinde ikamet eden bireylerin gönüllülük faaliyetlerine karşı duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır. Yöneticilerle yapılan görüşmede gönüllü itfaiyecilik uygulaması yürürlükte olmamasına rağmen birçok vatandaşın kendilerine başvuru ve talep dilekçeleri vermiş oldukları bilgisi edinilmiştir. Tüm bu edinilen verilere dayanılarak gönüllülük uygulamaların da İzmir ilinde yaşayan vatandaşların duyarlı olduğu, başarılı iletişim araçlarıyla yapılacak yeterli tanıtımla İzmir genelinde kurulacak olan gönüllü itfaiyecilik istasyonlarında katılım sağlayabilecek birçok vatandaşa ulaşılabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

Bu görüşmelerde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ilk defa 2008 yılında gönüllü itfaiyecilik yönetmeliğini çıkarmış olduğu, İzmir'in belirli bölgelerinde muhtarlarla görüşülüp, sahada gönüllü itfaiyeciliğin uygulanabilirliği ve toplumda nasıl bir tepkiyle karşılanacağını ölçülmesi çalışmalarını gerçekleştirdiği bilgisine ulaşılmıştır. Uygulama konusunda olumlu geri dönüşler alınmasıyla, gönüllü itfaiyecilik kapsamında ilk etapta yaklaşık 100 kişiye eğitim verildiği bilgisine ulaşılmıştır. O dönemden sonra yöneticilerin gönüllü itfaiyeciliğe ilişkin çalışmaların

devam ettirilmemesine ilişkin net bir sebep gösteremedikleri, ilgili yönetmeliğin güncellenip yeniden düzenlenmesine rağmen yürürlüğe konma noktasında Büyükşehir yönetiminin gerekli adımları atmadığı yönünde düşüncelere sahip olduğu görülmektedir.

Görüşmelerde elde edilen bir diğer önemli bulgu ise; İzmir’de yaşayan vatandaşlardan gönüllü itfaiyecilik konusunda yoğun taleplerin alınmış olduğu bilgisidir. Ayrıca 2019 yılı itibarıyla Büyükşehir Belediyesinde çalışan mevcut itfaiyeci sayısının il sınırlarının genişliği ve yeni itfaiye istasyonlarının açılmasıyla yetersiz kaldığı, gönüllü itfaiyecilik uygulamasına geçilmesi ile birlikte personel sorununa çözüm bulunabileceği konusunda bütün yöneticiler arasında fikir birliği olduğu görülmüştür. Yöneticilerin bir diğer ortak görüşü, gönüllü itfaiyeciliğin önemli bir mali tasarruf getireceği konusundadır.

Yöneticiler arasında dezavantaj olarak en çok üzerinde durulan konu ise riskli bir iş olan itfaiyeciliğin mevcut yönetmeliklerde iş kazası gibi durumlarda gönüllüleri koruyacak maddelerin yasal dayanaklarının zayıf ya da eksik olduğuna ilişkindir. Bu tür eksikliklerin giderilmesi çerçevesinde, yöneticilerin önerileri belediye yönetimlerinin gönüllülerine sağlık sigortası yaptırmaları ya da uğradıkları kayıpların belediye tarafından karşılanması hususlarının yönetmeliklerde düzenlenmesi yönündedir.

Bunun dışında genel olarak gönüllü faaliyetlerinin sürdürülebilir ve uzun soluklu çabalara dönüştürülebilmesi için İzmir halkına öncelikle gönüllü itfaiyeciliğin doğru tanıtılıp toplumsal alanda yaratacağı faydaların iyi anlatılması gerekliliği açıktır.

Afetlerde çalışan yöneticilerin gönüllük kavramını ve kriterlerini yüzeysel olarak bildikleri görülmüştür. Amerika, Japonya ve Almanya örneklerinde olduğu gibi kurumsal yapıyı güçlendiren bir olgu olarak görülen gönüllülük kavramının, yöneticiler arasında daha ayrıntılı bir şekilde bilinmesi, gönüllülük uygulamalarının analiz edilmesini kolaylaştırarak, gönüllülerin çalışma alanlarının belirlenmesi gibi birçok konuda ortak karar almayı, koordinasyonu ve işbirliğini daha etkin hale getirecektir.

Gönüllülerin karar ve hizmetlere katılımı israfa dayalı tüketim anlayışının ortadan kaldırılmasını sağlayıp, sınırlı kaynakların giderek yok olmasının önüne

geçerek mali tasarruf ve mali denklik amaçlarına kolay bir şekilde ulaşmayı sağlayacaktır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde bir takım gönüllülük uygulamalarının geçmişte olmasına rağmen, bu uygulamaların uzun vadeli planlamalardan uzak, yüzeysel bir yapıda planlanmış olduğu görülmüştür. Buradan hareketle itfaiye hizmet birimlerinin amaçlarına daha kısa yoldan ve etkili bir şekilde ulaşması için hangi koşulların ve imkanların gerekli olduğu belirlenerek fizibilite çalışmalarının yapılmasının ardından, gönüllü uygulamaların mümkün olan en verimli modelde, uzun dönemli ve güncel bir planlanmanın yapılması gerekmektedir.

Planlamaların ardından ise uygulama aşamasına geçilmeli bu hedeflerin karşılanıp karşılanmadığının tespiti için ise analizler yapılmalıdır. Bu aşamada uygulamada ihtiyaç duyulan işbirlikleri kurularak, paydaşların sürece katılımı sağlanmalıdır. Aksi halde bu girişimler belirlenen amaçlara zamanında ulaşamayan atıl uygulamalar olarak sonuçlanacaktır.

Toplunun tam olarak bilgilendirilmesi ve uygulama hedeflerinin gerçekleştirilmesi için daha ayrıntılı ve kapsayıcı faaliyet ve projeler hayata geçirilmelidir.

Bazı ülkelerde gönüllülük faaliyetlerine katılımın özendirilmesi için gönüllülerin müdahalede bulundukları olay başına ücret verilebilmektedir. Aynı zamanda çalışırken bir kazaya uğramaları durumunda kaza tazminatı alabilmektedirler. Gönüllü çalışanlara emekli ikramiyelerinde ise iyileştirmeler yapılmaktadır. Bu tür iyileştirmeler ve benzeri uygulamalar ülkemizde de gönüllü itfaiyecilik sistemindeki gönüllü kaynağının oluşumuna ve gönüllülük kültürünün oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Ancak gönüllülük sistemi maddi bir karşılık beklemezsizin gerçekleştirilen faaliyetleri ifade ettiği için, gerekli yasal düzenlemeler çerçevesinde sağlanabilecek bu tür destekler faaliyetin gerçekleştirilmesi ile sınırlı tutulup bir gelir aracı olarak görülmemelidir.

Ayrıca yerel yönetimlerin gönüllü itfaiyecilerden bazı vergileri muaf tutması veya vergilendirmede birtakım kolaylıklar getirilmesi, gönüllü hizmet karşılığında yemek kuponu, ücretsiz ulaşım imkanları gibi birtakım uygulamaların getirilmesi, gönüllü itfaiyecilik potansiyelinin oluşturulmasında, geliştirilmesinde ve sürdürülebilir kılınmasında başarı getirebilecek teşvik unsurları olabilir.

Bir afetler ülkesi olan Türkiye’de risk azaltmanın ve risklerden arındırılmanın içselleştirildiği bir toplum yapısına, ancak gönüllü katılım, eğitim, karar ve hizmetlere aktif katılım yoluyla ulaşılabilir. Bu açıdan bakıldığında merkezde ve yerelde yöneticilerin bu konularda gösterecekleri çabalar amaçlara ulaşma konusunda büyük önem taşıdığı için, afet yönetimi idari yapısı içerisinde olan ve çalışan tüm kamu personelinin, mevcut risk ve kriz durumlarını en az sayı ve seviyeye düşürebilmek için gönüllülük uygulamalarına daha fazla ilgi göstermeleri gerekmektedir.

Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin ayrı ayrı yönetmelikler çıkardığı ve çıkarılan kanun ve yönetmeliklerde afetlerde gönüllü hizmetlere ilişkin yeterince detaylı ve kapsayıcı amir hükümlerin bulunmadığı, çıkarılan yönetmeliklerde çelişkilerin ve eksikliklerin olduğu, yönetmeliklerin ayrı ayrı değil tek bir yönetmelik üzerinden çıkarılması çelişkileri ve eksiklikleri giderebilecektir.

Halkın bilinçlendirilmesinde bireysel ve toplumsal odaklı çalışmaların yapılarak gönüllü uygulamaların sayılarının artırılması gerekmektedir. Gönüllülük uygulamaları özel sektörde olduğu gibi kamu sektöründe de üzerinde durulması gereken ve özellikle kamunun gönüllü bireyleri desteklemesi gereken bir alandır.

Gönüllü itfaiyecilik birimlerinin oluşturulması, afet yönetiminde gönüllülük çerçevesinde yapılan çalışmalarda hızlı, kaliteli, verimli, kapsayıcı, basit ve düşük bütçeli kararların alınmasına imkan sağlayacağından gönüllülük faaliyetleriyle ilgili bir birimin kurulması özel önem teşkil etmektedir.

Gönüllülük bilincinin kişi gelişiminin erken dönemlerinde kazandırılması çok önemlidir. Örneğin İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliğinin Üçüncü Bölümü’nde Gönüllülerde Aranacak Özellikler arasında yaş koşulu çerçevesinde “reşit olunması veya reşit olmayanlardan en az on iki yaşını bitiren küçüklerin yasal temsilcisinin izinleri ile gönüllü olabilecekleri” hükmü düzenlenmiştir. Erken yaşlarda çocuklara bu tür konularda farkındalık kazandırılması ilerleyen süreçte gönüllülük sisteminin sürekliliğini sağlayacaktır. Toplumdaki gönüllülük kapasitesinin etkinliğinin artırılmasında ve geliştirilmesinde, çocuklara bu yaşlarda gerekli eğitimlerin verilmesinin önemi büyüktür. Çocuklara kazandırılacak gönüllülük bilinci, gelecekte gönüllü itfaiyeci potansiyeline katkı verecek toplumsal sermayenin yaratılmasına katkı verecek önemli bir unsur sayılabilir. Sonuç olarak

çocuklara, bu yaşta diğer gelişim alanlarının yanı sıra, afetlerde gönüllülük kültürünün oluşması için eğitimlerin verilmesi, afetlerle mücadelede başarıyı arttırmak ve devamlılığı sağlamak açısından önemli bir yere sahiptir.

Özellikle ilk ve ortaokullardan başlayarak üniversitelerde afet gönüllülüğü bilincini artırmak amacıyla konuyla ilgili uzmanlar tarafından eğitimler verilmeli, bunlara ek olarak sivil toplum kuruluşlarına ve kamu kurumlarına gönüllülük projeleri gerçekleştirmeleri için çağrıda bulunulmalıdır. Periyodik olarak afet ve acil durum yönetimi konusunda gönüllülük yarışmaları düzenlenmelidir. Bu sayede gönüllü itfaiyecilik uygulamaları arttırılması ve afet yönetimi sorunlarının en aza indirilmesi konusunda büyük bir katkı sağlayabilecektir.

Gönüllülük faaliyetlerinin toplumsal sermaye açısından zenginleştirilebileceği bir diğer kesim de o mahalde yaşayan yabancılardır. İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği, yabancı uyrukluların, 27/2/2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelikler ile bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla mahallin en büyük mülki amirine bildirilmiş olmasıyla Türkiye’de gönüllük hizmetlerinde yer alabileceğini hüküm altına almıştır. Ancak birçok belediyenin çıkarmış olduğu gönüllü itfaiyecilik yönetmeliklerinde yabancı uyrukluların gönüllü itfaiyecilik yapabileceğine ilişkin bir düzenleme yapılmamış, şartlar arasında “Türk vatandaşı olma” koşulu tercih edilmiştir. Yönetmeliklere yabancı uyruklularla ilgili bir madde eklenerek gerekli yasal koşulları sağlayan yabancı uyrukluların da yaşadıkları mahalde, yerel bir hizmet alanı olan itfaiye hizmetleri kapsamında gönüllü katılımları sağlanabilir.

Özellikle gönüllü itfaiyecilik modelinin büyükşehir yönetimlerinde desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü daha önceki yıllarda sadece il merkezindeki sınırlarda hizmet etmekle görevli olan büyükşehir belediyeleri itfaiye birimlerinin, çalışma sahalarının il mülki sınırlarına kadar büyümesi ile birlikte birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır. Örneğin; Belediyelerin, kendilerine bağlı olan ilçelerinin uzak bir mahallesinde çıkan bir itfai olaya itfaiye aracı ulaştırması, artık belediyeler açısından çok sıkıntılı ve maliyetli bir durum haline gelmiştir. Böyle bir durumda “gönüllü itfaiyecilik” modeli tüm belediyeler için bir çözüm teşkil edecektir.

Gönüllülük algısı gönölünce hareket etmek değildir. Bir sistem ve kurallar bütünüdür. Sorumluluk ve etik sorgulamalar gerektirir. Bu yüzden tek başına yasal mevzuat çıkarmak uygulamaları başarılı yapmayacaktır. Gönüllü hizmetlerin başarısı için bireylerde etik ilkeler gibi birçok olgu aranmalıdır.

Her ilin Gönüllü İtfaiyecilik için ayrı ayrı yönetmelikler çıkarması da bir sorun teşkil etmektedir. Yönetmelikler benzerlik gösterse de belli bir standarda dayanmaması yönetmeliklerin karşılaştırmalı eksiklikler içermesine neden olmaktadır. Örneğin bir ilin yönetmeliğinde iş kazaları için sigorta konusu yer almaktayken başka bir ilin yönetmeliğinde bu önemli detay yönetmelik içerisinde kapsam içine alınmayabilmektedir. Bu da iller arasında gönüllülük düzeylerini farklılaştırabilmektedir.

Tüm bu cevaplar ışığında gönüllü itfaiyecilik yönetmelikleri karşılaştırıldığında;

- Bazı belediyeler gönüllü olabilmek için eğitim koşulu çerçevesinde, bireylerde okur-yazar olma şartını yeterli bulurken, bazı belediyeler ilkokul mezunu bazı belediyeler ise lise veya dengi okul mezunu olma şartını getirmiştir.
- Bazı belediyeler 11 yaşını bitirmiş gençleri genç gönüllü itfaiyeci klasmanında kabul ederken bazı belediyeler 18 yaşını bitirmiş olma şartı koymuştur. Bazı belediyeler ise üst yaş sınırı koyarak 45 yaşından büyük olmamak şartı getirmiştir.
- Her belediye Gönüllü itfaiyeciler için teorik ve uygulamalı “Temel İtfaiyecilik Eğitimi” alma ve başarılı olma şartlarını koymuş ancak bu eğitimlerin sürelerinde her belediye farklı ders saati süresi öngörmüştür. Bazı yönetmeliklerde 40 saat olan Gönüllü İtfaiyecilik Eğitimi, bazı yönetmeliklerde 72 saat olarak düzenlenmiştir.
- Bazı belediyelerde eğitim gören kursiyerler eğitim sonunda gönüllü itfaiyecilik yapabilirken, bazı belediyelerin yönetmeliklerinde çoktan seçmeli yazılı sınav yapılarak ve bireylerin başarılı sayılabilmesi için de baraj puanı uygulaması konmuştur.
- Gönüllü itfaiyeci olma şartları arasında görevini ifa edeceği yerleşim yerinde ikamet etmek ve/veya çalışmak gibi şartlar yer almaktadır.

- Bazı belediyelerde İtfaiyeciliği sevmek, sevdirmek ve insanlara yardım etmeyi görev kabul etmek gibi yüksek insani değerlere sahip olmakla beraber gönüllülük ilkesini de benimsemiş olmak gibi etik kurallar getirilmiştir.
- Bazı belediyelerde Gönüllü İtfaiyecilik yapabilmesi için gerekli olan sağlık raporunun yanında bireylerde boy ve kilo orantısı gibi fiziksel koşullar ve sınırlamalar getirildiği görülmektedir.

Her beldenin kendi yerel koşullarına göre yönetmeliklerinin farklılıklar içermesi doğaldır. Ancak uygulamada gönüllülüğü teşvik edecek temel unsurların tüm yönetmeliklerde gözetilir duruma getirilmesi önemlidir.

Türkiye’de itfaiyeler, belediyenin organizasyon yapısında bulunan ve yerelde en büyük risk ve kriz yönetim kapasitesine sahip kurumlardan biri olması nedeniyle gönüllü bireylerin başarılı tanıtım faaliyetleri sayesinde gönüllü itfaiyecilik sistemine dahil olmaları müdahalede yetersizlik sorunlarına ve afetlerde risk azaltma çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Gönüllü itfaiyecilik sistemiyle aslında hedeflenen afetlere müdahale edecek personel sayısını arttırmak değil, mevcut insan kaynağı ile neler yapılabilir arayışıdır, Bu yüzden gönüllülerle birlikte mevcut kapasite sorunlarını çözmek için gönüllü yaklaşımlar geliştirmelidir.

SONUÇ

Ülkemizde kamu hizmetleri niteliklerine göre merkezi ve yerel yönetimler arasında paylaşarak sunulmaktadır. Merkezi planlamanın birtakım avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Yönetmelikler içerisinde belirtilen kamu hizmetleri en az masrafla ülke geneline sunulabilecektir. Kısacası ölçek ekonomisinden yararlanma açısından merkezi planlamanın büyük yararları bulunmaktadır. Ancak bu planlama kamu hizmetlerinin görülmesinde gecikmeye ve bürokrasiye neden olacağından hizmetlerin görülmesinde gecikmeler yaşanabilecektir. Buna ek olarak alınan kararlar ve yapılan hizmetlerin yerel ihtiyaçlara cevap vermemesi sakıncası da bulunmaktadır. Her ilin Gönüllü İtfaiyecilik için ayrı ayrı yönetmelikler çıkarması bir sorun teşkil etmektedir. Yönetmelikler benzerlik gösterse de standart olmaması yönetmeliklerin eksiklikler içermesine neden olmaktadır. Örneğin bir ilin yönetmeliğinde iş kazaları için sigorta konusu yer almaktayken başka bir ilin yönetmeliğinde bu önemli detay yönetmelik içerisinde kapsam içine alınmayabilir. Bu da iller arasında gönüllü olma düzeylerinin düşük olmasını belirleyecek etkenler arasındadır.

Türkiye'deki gönüllü itfaiyecilik yönetmelikleri, mevcut yönetim yapısında, her belediye kendi bünyesinde ayrı ayrı yönetmelikler çıkarmıştır. Belediyeler yönetmeliklerini çıkarırken kendi özelinde ve ölçeklerinde, yerel ve özel koşulları uyumlaştırmadan kendilerinden önceki yönetmelikleri olduğu gibi bütün şekliyle oluşturmuşlardır. Halbuki bu gönüllülük uygulamalarında başarıyı ve katılımın düşük olmasına neden olabilecek bir faktördür. Her belediye Gönüllü itfaiyecilik yönetmeliklerini çıkarırken kendi yerel katılımcılarının ve gönüllü inisiyatiflerin isteklerini dikkate alarak, söz konusu aktörlerin katılımlarını teşvik edici hükümlere yer verecek yasal düzenlemeleri hedeflemelidir. Mevcut yapıda Türk İtfaiyeciliği merkezi bir yapıya bağlı olmadığından dolayı yönetmeliklerin yerel yönetimlerce kendi yerel koşullarını dikkate alarak oluşturulup yürürlüğe sokulmaya devam etmesi daha rasyonel olacaktır.

Ayrıca belediyelerin kılavuz olarak faydalandığı İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliğinde olmayıp, Belediyelerin Kendi Gönüllü İtfaiyecilik yönetmeliklerine koyduğu bazı esaslar bulunmaktadır. Örneğin

belediyelerin gönüllü hizmette bulunacak bireylerin ferdi kaza sigortalarının belediyece satın alınıp yaptırılacağı hükmü kılavuz yönetmelikte bulunmamaktadır.

Ülkemizde itfaiye hizmetlerinin sunumu yerel yönetimlerin sorumluluğunda ve merkezi olmayan bir teşkilatlanma modelindedir. Ayrıca itfaiyecilik asker, doktor, öğretmen ya da polis gibi bir meslek grubu haline gelememiştir. İtfaiye teşkilatları illerde gerekli olan konularda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın liderliğinde çalışma yapsa da, yerel yönetimlere bağılırlar. İki kurum acil durumlarda benzer görevleri yerine getirmektedir. Fakat aynı görevlerin farklı kurumlarca yerine getirilmesi kamu kaynaklarının israfına neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin kırsal alanlarında itfaiye hizmetlerinin sunumuna yönelik çalışmalarında çok az olduğu çalışmamızda görülmüştür. Oysaki gelişmiş ülkelerin çoğunda, kırsal alandaki itfaiye hizmetleri gönüllülerce sağlanmaktadır.

Özetle Türkiye'de İtfaiye teşkilatı gibi acil durumlara müdahalede bulunan tüm ekipler yeniden yapılandırılarak ve tek çatı altında toplanarak afet yönetiminde önemli bir rolü olan gönüllüğün de hizmet sunumuna eklenmesiyle kamuda kaynak etkinliği yaratacaktır.

Artık toplumsal alanda her geçen gün insanların ihtiyaçları hem artmakta hem de değişmektedir. Dünyada değişen ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle devletlerin ve özel sektörün bireylere yönelik hizmet sunumlarında sürdürülebilirlik açısından zorlandığı ve yetersiz kalabildiği dönemler yaşanmaktadır. İşte tam bu noktada kamu hizmetlerinde ve özel sektörde gönüllülük faaliyetlerine olan ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu sebeple gönüllülük faaliyetleri, hizmetlerin sunulması noktasında özel sektör ve devlete yardımcı olabilecek en iyi birinci seçenektir.

Türkiye'de gönüllülük anlayışı, geçmişten başlayan uzun bir mirası olmasına rağmen Amerika, Japonya, Almanya, Kanada, Fransa gibi gelişmiş ülkelerin afet yönetim sistemlerinde uygulanan gönüllülüğün gerisinde kalmıştır. Bu ülkeler gelişmiş kurumsal afet yönetim sistemi içerisinde gönüllülük uygulamalarını doğru bir zemine oturtturarak sürdürülebilirliklerini sağlamayı çok iyi bir şekilde başarmışlardır. Aynı zamanda modern dünyada değişen ve dönüşen afet sistemlerine göre de yapısal ve yapısal olmayan projeleri hayata geçirmişlerdir. Bu ülkelerin başarılı gönüllülük projeleri ışığında ülkemizdeki mevcut sorunlar için çözüm önerileri geliştirilebilir.

Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülük ile ilgili belirgin çalışmaların tarihi çok eskiye dayanmasa da, afet yönetimine ilişkin kurumsal çabalar 1999 Marmara depreminden sonra ivme kazanmış ve artış göstermiştir. Gönüllülük hizmetlerinin öneminin anlaşılmaya başlanması Marmara depreminden sonra olmuştur. Çünkü söz konusu depremin ardından gönüllülerin yapmış oldukları etkin ve çok önemli hayati müdahaleler, afetlerde gönüllülüğün kamu ve STK’lar tarafından fark edilmesini sağlamıştır. Sonrasında kamuda ve STK’lar da afetlerde çalışmak isteyen gönüllülük hizmetleri çalışmaları başlatılmış birçok vatandaşa afetlerle ilgili eğitimler verilmiştir Tüm bu kurumsal çalışmalar 2009 yılında ilk meyvesini vererek AFAD’ın kurulmasıyla zirveye ulaşmıştır. Ancak Türkiye gönüllülük potansiyelini hala gerçek anlamda kullanabilmiş değildir.

Kamu yönetimi ile bağlantılı olarak değerlendirilebilecek afet yönetimi sistemi, tarihsel döngüler içerisinde Dünya’nın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de temel yönetim zafiyetlerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı siyasal, sosyal ve ekonomik birçok alanda sorunları içerisinde barındırmaktadır. Bu sorunların yerelde en aza indirilmesi amacıyla kullanılabilecek araçların en önemlileri arasında gönüllü itfaiyecilik sistemi gelmektedir. Gönüllülü itfaiyecilik kavramının yasal olarak tanınması ve kurumlar arasında etkin işbirliğinin sağlanması amacıyla gerekli çalışmaların başlatılması, sorunların kaynağında çözülmesi için oldukça önemlidir.

Afet yönetiminde zaman geçtikçe etkinliğini ve verimliliğini yitiren kuralların ve uygulamaların ayıklanmaması halinde, bu kural ve uygulamalar, kamu maliyesine ek yük getirmekte birlikte kamu çalışanlarının verimsiz bir şekilde faaliyet göstermelerine de neden olmaktadır. Bu yüzden kamuda doğru uygulama modellerini seçmek çok önemlidir. Örneğin Amerika’daki gönüllülük uygulamalarının Türkiye’de uygulanabilirliğinin ölçülmesi yapılmadan direkt yerel yönetimlerde uygulamak ve uygulamaların değiştirilmesi gereken yerlerini ve güncellemelerini yapmamak, yerel koşulların dikkate alınmaması nedeniyle zaman ve kaynak israfını beraberinde getirecektir. Dolayısıyla güncelliğini yitirmiş, günün koşullarına uygun olmayan yöntemlerin yerel yönetimlerde ayıklanması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle güncel uygulama örneklerinin yöneticiler tarafından takip edilmesi afet yönetiminde verimliliğin sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Yaptığımız araştırmada İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik çalışmalarını geçmişte başlatmış ama günümüzde uygulamasına halen geçilememiştir. Uygulamanın hayata geçirilememesinin nedeni olarak İzmir Büyükşehir Belediyesinin "Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliğini" güncelleme çalışmasını yaptığı ancak yönetmeliğin belediye yetkili birimince halen onaylanmamış olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

İzmir ilinde Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine bakıldığında 5.000'i aşkın sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bu sayı incelendiğinde idari bölgeler arasında en yoğun sivil toplum kuruluş sayısının Ege bölgesinde olduğu sonucu çıkmaktadır. İzmir'de de son 10 yılda yaşanan büyük yangınlar sonrası yaşananlar, toplumun duyarsız olmadığını göstermiştir. Afet yerlerine uzak ya da yakın tüm İzmirli hemşeriler birbirlerine yardım etmek için canla başla çalışmışlardır. Geçmişte İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığının Gönüllü İtfaiyecilik faaliyetlerinin tanıtımını yaptıklarında katılım için yüksek oranda başvuru olduğu ve bu konuda birçok talep dilekçesi aldıkları da ayrıca belirlenmiştir. Türkiye'deki diğer büyükşehir belediyelerinin gönüllü itfaiye hizmetlerine gönüllü katılım oranları incelendiğinde daha düşük bir katılım oranı olduğu görülmüştür. İzmir İtfaiyesi geçmiş yıllarda gönüllü itfaiyecilik için gerekli eğitim, ekipman ve insan kaynağı çalışmalarını gerçekleştirse de yasal statünün gerçekleşmemesi çalışmayı ilerletememiştir. Tüm bu edinilen bilgilere dayanılarak İzmir Büyükşehir Belediyesi yöneticileri kentlerindeki bu gönüllülük potansiyelini harekete geçirmek için yeniledikleri yönetmeliklerini artık aktif hale getirmeli ve toplamış oldukları gönüllü itfaiyecilik taleplerini soğuma dönemine bırakmadan değerlendirmelidir. Ayrıca İzmir ilinde yaşayan vatandaşların gönüllülük uygulamaların da duyarlı olduğu, başarılı iletişim araçlarıyla yapılacak yeterli tanıtımla İzmir genelinde kurulacak olan gönüllü itfaiyecilik istasyonlarında katılım sağlayabilecek birçok vatandaşa ulaşılacağı sonucuna varılmıştır.

Özetle afetlerde ilk müdahaleyi yapacak olan genelde halkın kendisi olmaktadır. Profesyonel çalışanların müdahale bulunacakları zamana kadar geçen sürede kayıplar olmaktadır. Afetlere kısa sürede müdahalede bulunacak profesyonellerin dışında eğitilmiş ve donanımlı birçok kişiye ihtiyaç vardır. Gelişmiş ülkeler özelinde ülkemizden farklı olarak itfaiyelerinde, profesyonel çalışanlar kadar

gönüllü itfaiyeci çalışanları bulunmaktadır. Bu sebeple, gelişmiş ülkelerde yaygın olarak bulunan “Gönüllü İtfaiyecilik” sistemlerinin Türkiye’de de süratle yaygınlaştırılması gerekmektedir. Tarihsel geçmişe bakıldığında Osmanlıda’ ki “Tulumbacılar” gibi mahallelerde gönüllü halktan oluşan bu tür bir yapı görülmektedir. Bu açıdan günümüz modern yönetim anlayışı çerçevesinde gönüllü itfaiyecilik uygulamalarının yaygınlaştırılması ve afetlerle mücadelede toplum gönüllülüğü mekanizmalarının arttırılması önem kazanmaktadır. Eğitimli gönüllülerin doğru olarak yönlendirilmesiyle profesyonel afet müdahale ekipleriyle gönüllü itfaiyeciler, tüm afetlerde uygun görevlerde beraber çalışabilir. Bu açıdan Gönüllü itfaiyeciler, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme kapasiteleriyle afet öncesi, esnası ve sonrası dönemlerde çözüme katkıda bulunma potansiyeli yüksek toplumsal aktörler olarak görülmelidirler.

KAYNAKÇA

AFAD. (01 Ocak 2019). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/AciklamaliAfetYonetimiTerimleriSozlugu?kelime=afet>, (04.05.2019).

AFAD. (01 Ocak 2019). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Teşkilat Şeması. <https://www.afad.gov.tr/teskilat-semasi>, (04.29.2019).

Federal Almanya Cumhuriyeti İtfaiye Başkanlığı Çalışma Grubu. (01 Mayıs 2019). *AGBF Bund*. <http://www.agbf.de/>, (03.05.2019).

Anadolu Ajansı. (02 Şubat 2019). *Gönüllü İtfaiyeciler İş Başında*. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/gonullu-itfaiyeciler-is-basinda/742245>, (04.05.2019).

Akalp, İ. (2013). *Gönüllülüğün Eğitim Alanına Etkisi*. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)'nin Deneyimleri (ss.54-58), İstanbul: UN Volunteer.

Akatay, A. (2007). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve İnsan Kaynaklarının Yönetimi*. Bursa: Ekin Yayınevi

American Red Cross. (30.05.2019). *Disaster Relief*. <https://www.redcross.org/about-us/our-work/disaster-relief.html>, (30.05.2019).

Avrupa Birliği Bakanlığı Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı. (17.05.2013). *40 Soruda Avrupa Gönüllü Hizmeti*. European Youth Portal. https://europa.eu/youth/tr/article/46/4134_en, (06.06.2019).

Aydınlıgil, S. (2013). *Sosyal Politika Geliştirmede Yeni Bir Alan*. Ankara: UNDP Türkiye.

Balamir, M. (2007). *Afet Politikası Risk ve Planlama*. TMMOB Afet Sempozyumu Kitabı (ss. 31-42), TMMOB. Ankara. 5 Aralık 2007.

Birleşmiş Milletler. (2005). *Building the Resilience of Nations and Communities to Disaster*. International Strategy for Disaster Reduction. Kobe: United Nations

Birleşmiş Milletler. (2011). *Dünyada Gönüllülüğün Raporu*. Türkiye: Birleşmiş Milletler Gönüllüleri

Birleşmiş Milletler. (2011). *Küresel Refah İçin Evrensel Değerler*. Dünyada Gönüllülüğün Raporu. Türkiye: Birleşmiş Milletler Gönüllüleri.

Birleşmiş Milletler. (1992). *Internationally Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Manegment*. Geneva: The United Nations.

Birleşmiş Milletler. (2007). *The Hyogo Framework for Action in Europe*. United Nations International Strategy for Disaster Reduction. Kobe: United Nations.

Birleşmiş Milletler. (2019). *UN Office for Disaster Risk Reduction*. <https://www.un-isdr.org/who-we-are/history#top>, (01.04.2019).

Boag, A. Cuskelly, G. (2001). Organisational Commitment as a Predictor. *Sport Management Review*. 4(1): 65-86.

Bruce, L. Daniel, M. Christina, M. (2002). *Fire Injuries, Disasters and Costs From Cigarettes and Cigarette Lights*. Department of Epidemiology and Preventive Medicine. University of California. 2(1): 91-99

Çakı, F. (2014). Türk Sosyolojinde Yeni Bir Alan. *Gönüllülük Araştırmaları. Sosyoloji Dergisi* 3(29): 185-202

Carroll, A. Buchholtz, K. (2003). *Business And Society : Ethics and Stakeholder Management*. Ohio: South-Western.

Charities Aid Foundation. (30.10.2018). *Değişim için Bağış*. <https://degisimicinbagis.org/dunya-bagiscilik-endeksi-2018-yayimlandi/>, (24.05.2019).

CTIF. (2018). *International Association of Fire and Rescue Services Statistics*. International Association of Fire and Rescue Services. <https://www.ctif.org/world-fire-statistics>, (05.05.2019).

Cuskelly, G. Harrington, M. (1997). *World Leisure and Recreation*. Brisbane: Griffith University.

Demirtürk, S. KAYA, M. (2012). 1922 Yangını Sonrasında İzmirde Bunalımlar. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 1 (2): 122-127.

Doherty, A. (2009). The Volunteer Legacy of a Major Sport Event. *Journal of Policy Research in Tourism*, 1(3): 185-207.

Evarts, B. Stein, G. (2019). NFPA Survey of Fire Departments for US Fire Experience. *U.S. Fire Department Profile 2017*. Quincy: NFPA

Evarts, B. Stein, G. (2019). *U.S. Fire Department Profile 2017*. Quincy: NFPA

Fazlıoğlu, A. (2013). *Kaybolmamış Duyarlılıkların Ortaya Çıkarılmasında Gönüllülük Anlayışının Önemi*. İstanbul: UNDP Türkiye.

Fazlıoğlu, A. (2013). *Türkiye’de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi*. Kaybolmamış Duyarlılıkların Ortaya Çıkarılmasında Gönüllülük Anlayışının Önemi. Ankara:BM Gönüllüleri Programı Türkiye

FDMA. (29 Kasım 2016). *Fire and Disaster Management Agency*. https://www.fdma.go.jp/en/items/en_08.pdf,(02.01.2019)

FEMA. (22 Haziran 2019). U.S. Department of Homeland Security. FEMA. <https://www.fema.gov/openfema>, (23.06.2019)

Ferrand, A. Chanavat, N. (2006). *Guide Book For The Management of Sport Event Volunteers: How to manage human resources?*. Lausanne: IDHEAP-SENDETALPS Consortium.

Firik, M. (2006). *Afet Yönetiminin Temel İlkeleri: Gönüllü Kaynaklar ve Sivil Toplum Kuruluşları ile ilişkiler*. Ankara: İsmat Matbaacılık.

Genç, A. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Olma Gündüleri: Türk Kızılayı Eskişehir Şubesi Gönüllüleri Üzerine Bir Araştırma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Giritli, İ. Kahraman, B. Bilgen, P. Akgüner, T. (2006). *İdare Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları.

Gönel, A. (1998). *Önde Gelen STK'lar Araştırma Raporu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Gönenç, A. (2001). *Sivil Toplum, Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*. Ankara: Alt Kitap.

Gül, Ö. (2009). *KSS Uygulaması Olarak Kurumsal Gönüllülüğün Türk Özel Sektöründe Yapılanması ve Kurum İçi İletişim Bağlantısı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Haber Aktüel. (18 Mayıs 2007). *Haber Aktüel*. <https://www.haberaktuel.com/kocaelide-gonullu-itfaiyeci-yetisiyor-haberi-44204.html>, (03.05.2019)

Haddad, A. (2010). *From Undemocratic to Democratic Civil Society: Japan's Volunteer Fire Departments*. The Journal of Asia Studies: Wesleyan University

İBB İtfaiye Daire Başkanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Şb.Md. (01 Ocak 2019), *İtfaiye Daire Başkanlığı Sorumluluk Alanı*. İzmir: İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı.

İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı. (05 Ocak 2019). *İtfaiye Dairesi Başkanlığı*. <https://itfaiye.izmir.bel.tr/tr/itfaiye-yangn-ve-acil-mudahale-sube-mudurlugu/24/9>, (30.02.2019).

İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı. (05 Ocak 2019). *İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı Tarihçe*. İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı. <https://itfaiye.izmir.bel.tr/tr/tarihce/2/9>, (02.05.2019).

İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı. (01.01.2018). *Personel Eğitim Durumu*. İzmir: Genel Yazı İşleri, İstatistik ve Bütçe Takip Birimi.

International Decade For Naturel Disaster Reduction. (1994). *Yokohama Strategy and Plan of Action for a Safer World*. Yokohama: IDNDR.

İşbiririci, C. (11 Mart 2015). *Konya İtfaiyesi Bugün Düinden Daha Güçlü*. <http://www.konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=4425>, (03.04.2019).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (30 Ocak 2005). *İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği*. <http://itfaiye.ibb.gov.tr/img/2015102146341246609133481.pdf>, (01.04.2019).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (30 Ocak 2019). *İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı*. <http://itfaiye.ibb.gov.tr/tr/>, (01.06.2019).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (01 Mart 2019). *İstanbul İtfaiyesi Organizasyon Şeması*. <http://itfaiye.ibb.gov.tr/tr/organizasyon-semasi.html>, (30.05.2019).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı. (2019). *İstanbul İtfaiyesi Tarihçe*. İstanbul İtfaiyesi. <http://itfaiye.ibb.gov.tr/tr/tarihce.html>, (01.06.2019).

İBB İtfaiye Dairesi Başkanlığı. (05 Ocak 2017). *İtfaiye İstasyon Bilgileri*. <https://itfaiye.izmir.bel.tr/tr/itfaiye-gruplar/1130/48>, (01.01.2019)

Ellis, J. Cravens, J. (2014). *Integrating Online Service Into Volunteer Involvement*. Philadelphia: Energize Inc.

Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı. (2008). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. Ankara: JICA Türkiye Ofis Yayınları.

Kadıoğlu, M. (2008). *Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri*. İstanbul: JICA Türkiye Ofis Yayınları.

Kadıoğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. İstanbul: T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını.

Kalthöner, M. (29 Haziran 2011). *Training of German Fire Officers*. <http://www.brandweervlaanderen.be/Portals/BVV/Documenten/Kennisdossiers/Vorming%20en%20Opleiding/Duitsland.pdf>, (24.05.2019).

Karaman, Z. T. (2016). *Afet Yönetimi Döngüsü (Risk ve Kriz Aşamaları)*. İzmir: İlkem Yayınları

Karaman, Z. T. (2016). *Afet Yönetimine Giriş ve Örgütlenme*. İzmir: İlkem Yayınları

Karaman, Z. T. (1990). Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5 (1): 122-144.

Kılıç, A. (2010). *Ateş Tutan Eller-Ateş Kahramanları*. İstanbul: Teknik Yayıncılık.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (12 Mayıs 2019). *Önleme ve Eğitim Şube Müdürlüğü*. www.kocaeli.bel.tr: <https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/birimler/onleme-ve-egitim-sube-mudurlugu/73/33879>, (01.06.2019).

Kocaoğlu, B. Bingöl, E. (2015). Belediye Hizmetlerinde Gönüllü Katılım. Konya Örneği. *K.M.Ü Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 17(29): 53-62.

Konya Büyükşehir Belediyesi. (23.01.2018). *Konya Büyükşehir Belediyesi*. <http://konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=6035>, (06.06.2019).

Konya Büyükşehir Belediyesi. (27.09.2017). *Konya, Gönüllü İtfaiyecilik Çalışmalarında Türkiye'ye Örnek*. Konya Büyükşehir Belediyesi. <http://www.konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=5832>, (05.06.2019).

Macit, İ. (2019). Bütünleşik Afet Yönetiminde Sendai Çerçeve Eylem Planının Beklenen Etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*. 5(1): 175-186.

Macit, İ. (2019). Bütünleşik Afet Yönetiminde Sendai Çerçeve Eylem Planının Beklenen Etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*. 5(1): 175-186.

Özavcı, T. (1973). *Cumhuriyet Döneminde İtfaiye*. İstanbul: Belediye Matbaası.

Özçağdaş, S. (2013). *Türkiye'de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün Keşfedilmesi*. Ankara: Birleşmiş Milletler Gönüllüleri.

Ozmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiyede Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi E-Journal Dergisi*. 3(12): 1-23.

Özmen, S. O. (2009). *Kurumsal İmaj ve İtibarın Geliştirilmesinde Sosyal Kampanyaların Rolü: Küresel Isınma Üzerine Türkiye'den Bir Örnek "Doğa İçin Garanti Kampanyası"*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kotler, P. Lee, N. (2006). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*. İstanbul: MediaCat Yayınları.

Selmi, A.Murray,V. Heymann, D. (2016).Reducing Risks to Health and Wellbeing at Mass Gathering: The Role Of The Sendai Framework For Disaster Risk Reduction. *International Journal of Infectious Diseases*. 35(11): 101-104.

Smith, D. H. (1981). Altruism, Volunteers, And Volunteerism. *Journal of Voluntary Action Research*. 1(1): 21-36.

Sosyal Ben Akademi. (15.12.2017. Sosyal Ben Akademi. <http://www.sosyalbenakademi.com/tr/1247/G%C3%B6n%C3%BCll%C3%BCl%C3%BCk%C4%9F%C3%BCn%20Bireylere%20ve%20Topluma%20Olan%20Katk%C4%B1lar%C4%B1/>, (01.06.2019).

Stiehr, K. Ohms, C. Kaucher, M. (2010). *Impact Of Transnational Exchange Experiences On Senior Volunteers And Organisations*. Frankfurt: European Commission.

Sugimoto, T. (2016). *Emergency Response by Japanese Fire Service Organizations*.Tokyo: Fire and Disaster Management Agency

T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği <http://itfaiye.ibb.gov.tr/img/2015102146341246609133481.pdf> (19.03.2019).

T.C. İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği <http://www.izmir.bel.tr/CKYuklenen/EskiSite/file/gnlitfyon.pdf> (19.03.2019).

T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2019). 2019 Gönüllülük Yılı Stratejisi. *T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı 2019 Gönüllülük Yılı Dergisi*.1(1):1-23.

TDK. (26.09.2006).*Türk Dil Kurumu.Büyük Türkçe Sözlük*.http://www.tdk.gov.tr/-index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb99a5280c968.73465546, (19.04.2019).

TDK. (26.09.2006). *Türk Dil Kurumu. Büyük Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/-index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=3936, (20.01.2019).

TDK. (2019). Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb99a5280c968.73465546, (19.04.2019)

Thüringen Belediyesi. (01.07.2018). *Almanya İtfaiyesinin Yapısı*.https://www.thueringen.de/mam/th3/tim/2018/flyer_turkisch.pdf, (30.05.2019).

Tokyo Fire Department. (2019). *Tokyo Fire Department.Development of Fire Department Resources*. http://www.tfd.metro.tokyo.jp/hpsoumuka/gyouseigaiyou_e/data/infomational_book_08.pdf, (22.05.2019).

Tural, E. (2004). Türkiye,Hollanda, İngiltere ve Amerika’da Modern İtfaiye Teşkilatının Kuruluşu ve Yangın Nizamnameleri. *Çağdaş Yönetim Dergisi*. 13(1): 67-91.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı. (2019). *Neden Dünya Gönüllüler Günü'nü Kutluyoruz.Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı*: <https://tegv.org/gonullu/gonullulerimizle-gerceklestirdiklerimiz/dunya-gonulluler-gunu/>, (06.01.2019).

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. (2013). *Sivil Toplum İzleme Raporu*. İstanbul: TÜSEV Yayınları.

Ulusoy, A. (2001). *Yeni Anayasal Durumda Kamu Hizmeti ve Kamu Hizmetlerinin Görülüş Usulleri Kavramları*. Ankara: Liberte Yayınları.

United Nations. (1992). *Internationally Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management*. Geneva: United Nations

United Nations. (2011). *State of the World's Volunteerism Report*. New York: United Nations Volunteers.

United Nations. (2011). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*. Sendai:UNDRR

UNISDR. (2017). *Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçeve Belgesi (2015-2030)*. United Nations. https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf, (28.04.2019).

Vogel, T. (2014). *Volunteer Firefighters And Their Intention To Remain Active*. Netherlands: University of Twente Enschede.

Volkan. (24.03.2017). Volmagazine. <http://volkan.com.tr/volmagazine/itfaiyeciligin-amator-ruhu-gonullu-itfaiyecilik/>, (19.03.2019)

Walter W. Wymer, W. Knowles, P. (2006). *Marketing Management For Charitable and Nongovernmental Organizations*. California: SAGE Publications.

World Values Survey. (2014). *World Values Survey*. <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>, (20.04.2019).

Yaman, Y. (2005). Gönüllülük Psikolojisi ve Gönüllü Yönetimi. *Sivil Toplum Dergisi*. 1(1): 57-100.

Yanılmaz, S. (10 Ocak 2019). *Afet Bölgesi*. <https://afetbolgesi.com/>: <https://afetbolgesi.com/sendai-afet-risk-azaltma-cercevesi/>, (08.04.2019).

Yentürk, N. Ünlü, A. Tarı, E. İlki, A. (2002). *Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi*. İstanbul: İTÜ Afet Yönetim Merkezi.

Yurttagüler, L. (2006). *Gönüllülerle İşbirliği*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EKLER

Ek 1: Mülakat Formu

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET YÖNETİMİ PROGRAMI

BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİ MODELİNDE İZMİR İLİNİN GÖNÜLLÜ
İTFAYE HİZMETLERİ POTANSİYELİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ BAŞLIKLİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜLAKAT FORMU

Bu Mülakat çalışması, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afet Yönetimi Anabilim Dalı bünyesinde “**Büyükşehir Yönetimi Modelinde İzmir İlinin Gönüllü İtfaiye Hizmetleri Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi**” isimli yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu mülakat çalışması ile İzmir Büyükşehir Belediye yönetiminde gönüllü itfaiyecilik çalışmalarının düzeyini belirlemek, bireylerin yerel yönetimlerdeki gönüllü itfaiyecilik hizmetlerine katılımlarının topluma ne tür faydalar sağlayacağını ve İzmir İlinin Gönüllü İtfaiyecilik hizmetlerine destek verecek toplum potansiyelinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Mülakata vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Erkan ÖZÇELİK

MÜLAKAT SORULARI

- 1) Belediye hizmetlerin görülmesinde “gönüllü katılım” size neyi ifade ediyor?
- 2) Belediye hizmetlerinin görülmesinde “gönüllü katılım” ın sizce avantajları ve dezavantajları nelerdir?
- 3) Belediye hizmetlerine gönüllü katılım uygulamalarınız mevcut mu? Varsa hangi alanlarda gönüllü katılımından yararlanıyorsunuz?
- 4) Hizmetlere gönüllü katılım konusunda “hemşerilerin bilgilendirilmesi”, “gönüllü katılıma teşvik”, “deneyim kazandırılması” ve “becerilerin harekete geçirilmesi” konusunda neler yapıyorsunuz? Sizce yapılanlar yeterli midir? Geliştirmek için neler yapılmalıdır?
- 5) Gönüllü itfaiyecilik hizmetinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?
- 6) Belediyenizde gönüllü itfaiyecilik ile ilgili bir “biriminiz” veya “ilgili personeliniz” mevcut mu? Cevap “hayır” ise ilgili çalışmaların ne zaman başlatılacağı konusunda fikriniz var mı?
- 7) Gönüllü İtfaiyecilik Hizmetlerine ilişkin bir çalışma ihtiyacı neden doğdu?
- 8) Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği taslağı uygulama açısından sizce yeterli mi? Önerileriniz var mı?
- 9) Gönüllü itfaiyecilik çalışmalarınız güncelliğini koruyor mu? Türkiye’deki ve dünyadaki diğer Gönüllü İtfaiyecilik Uygulama Modellerini takip ediyor musunuz?
- 10) Tüm bu değerlendirmeleriniz kapsamında Gönüllü İtfaiyecilik Uygulamaları açısından İzmir ilinin potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ek 2: Etik Kurulu Kararı

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

28 Ağustos 2019

Sayı : 87347630/640-4224
Konu : Erkan ÖZÇELİK hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a)24.07.2019 tarih ve 57485104-302-15-06/8527 sayılı yazınız.
b)Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 06.08.2019 tarihli toplantısında alınan 4 nolu kararı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazınız ile Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından değerlendirilmek üzere gönderilen anket formu ilgi (b)'de kayıtlı karar uyarınca etik ilkelerine uygun olduğu anlaşılmış olup;
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Az. BETÜL TANCER CETİN
ASİSTANT

19.10

Cumhuriyet Bulvarı No:144 Alsancak/İZMİR/TÜRKİYE
Telefon:+90(232) 412 10 74 Fax:+90(232) 412 10 80
e-posta:hukuk.musavirligi@deu.edu.tr Elektronik ağı:www.deu.edu.tr

